

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

SEMNE PE CARTE

**Însemnări ale cititorilor și ștampile ale bibliotecilor instituțiilor
de învățământ și ale librăriilor private din Chișinău pe
publicațiile păstrate în colecțiile Bibliotecii Naționale a
Republicii Moldova (sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX)**

Catalog

Chișinău • 2024

CZU 019.9:027.54(478-25)

B 66

Director general: Elena Pintilei

Autor: Elina Bolgarina

Coordonator de ediție: Elena Harconița

Consultant științific: Silviu Tabac

Redactor: Raisa Plăieșu

Coperta: Cristina Ceoinac

Traducerea versurilor în limba română: Ghenadie Postolache

Colaj fotografic: Elena Stratan

Paginare computerizată: Diana Odobescu

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Bolgarina, Elina.

Semne pe carte : Însemnări ale cititorilor și ștampile ale bibliotecilor instituțiilor de învățământ și ale librăriilor private din Chișinău pe publicațiile păstrate în colecțiile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX) : Catalog / Elina Bolgarina ; coordonator de ediție: Elena Harconița ; consultant științific: Silviu Tabac ; Biblioteca Națională a Republicii Moldova. – Chișinău : [S. n.], 2024 (Primex-Com). – 85 p.

10 ex.

ISBN 978-9975-119-69-6.

019.9:027.54(478-25)

B 66

Recomandat pentru publicare de Consiliul redacțional al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, proces-verbal nr. 4 din 11.10. 2024.

SUMAR

Cuvânt introductiv. Elina Bolgarina	4
Aprecieri	8
Lista abrevierilor	10
Glosar	10
I. Publicații cu ștampile și ex-librisuri ale bibliotecilor instituțiilor de învățământ secundar	11
1.1. Seminarul Teologic din Chișinău (Кишиневская Духовная Семинария). Pensio- noul pentru Copii de Nobili al Seminarului Teologic (Кишиневский Благородный Пансион).....	12
1.2. Gimnaziul de Băieți Nr. 1 din Chișinău (Кишиневская Первая Мужская Гимназия) – Liceul „B.P. Hașdeu”	20
1.3. Pensionul Gimnaziului nr. 1 din Chișinău (Пансион при Кишиневской 1-й Гимназии)	29
1.4. Școala Reală din Chișinău (Кишиневское Реальное Училище) – Liceul „Alecu Russo”	39
1.5. Gimnaziul de Băieți Nr. 2 din Chișinău (Кишиневская Прогимназия, Кишиневская Вторая Мужская Гимназия) – Liceul de Băieți „Mihail Eminescu”	43
1.6. Gimnaziul de Fete al Zemstvei din Chișinău (Кишиневская Земская Женская Гимназия) - Liceul de Fete „Regina Maria”	46
II. Publicații cu ștampile și ex-librisuri ale librăriilor-papetării	48
2.1. Librăria lui I. Dîh.....	49
2.2. Librăria-papetărie lui B.L. Boșoer.....	51
2.3. Librăria lui M.K. Șehter	53
2.4. Librăria și biblioteca lui R. Dailis	56
2.5. Librăriile lui Șah (familie)	57
2.6. Librăria „Просвѣщение”/„Iluminarea”	58
2.7. Librăria „Образование”/„Educația”	59
III. Cărți cu însemnări, ex-librisuri și ștampile din colecțiile particulare	62
3.1. Însemnări în limba rusă	63
3.2. Însemnări în limba română	66
3.3. Însemnări în limba franceză	68
IV. Marginalii: schițe, poezii	70
V. Expoziția de documente: „Manuale din instituțiile de învățământ din Chișinău. Literatură didactică cu ștampilele librăriilor private locale (sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX)”, organizată cu prilejul aniversării a 190 de ani de la fondarea BNRM	77
VI. Indexuri auxiliare	81
6.1. Index de instituții (seminarul, gimnaziul, pensioane, licee, librării-papetării)	82
6.2. Index de nume	83
6.3. Index geografic	85

CUVÂNT INTRODUCATIV

Colecția publicațiilor de patrimoniu a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova este cercetată permanent, completându-se prin: expoziții, studii și publicații ale secției Literaturile lumii. Printre alte activități, câțiva ani în urmă de colaboratorii secției a fost organizată o expoziție tematică *Manuale din instituțiile de învățământ din Chișinău. Literatură didactică cu ștampilele librăriilor private locale (sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX)*. Atunci pentru prima dată publicului larg au fost prezentate publicații didactice vechi în limbile greacă, latină, lucrări originale ale autorilor din antichitate, antologii și opere ale scriitorilor în limba germană și limbă franceză, aflate în colecțiile secției. Scopul expoziției era de a expune nu numai valorile bibliografice deținute, dar și amprentele sigilare, semnăturile, diversele însemnări lăsate pe paginile a mai bine de peste o sută de documente de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea. Aceste documente ale trecutului făceau parte din colecțiile bibliotecilor instituțiilor de învățământ din orașul Chișinău, din stocurile librăriilor și papetăriilor locale, ajungând mai târziu în colecțiile BNRM. Cercetării temei respective s-a dedicat o perioadă de timp, iar rezultatele finale ale studiului sunt reflectate în prezentul catalog, intitulat *Semne pe carte*.

Aducem sincere mulțumiri recenzenților acestei lucrări, care au contribuit cu recomandări și avize pozitive la manuscrisul lucrării: Dr. Silviu Tabac, vicepreședintele Comisiei Naționale de Heraldică, Heraldică de Stat al Republicii Moldova, Dr. Violeta Tipa, colaborator științific al Institutului Patrimoniului Cultural, Chișinău, și Dr. Andrei Prohin, secretar științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, membru al Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor.

Obiectivele principale la realizarea acestei lucrări au fost concentrate pe:

- valorificarea patrimoniului național cultural aflat în posesia BNRM și păstrat în secția Literaturile lumii;
- stabilirea ariei geografice a editării cărților;
- promovarea cărților originale vechi în limbile greacă, latină, germană, franceză, a lucrărilor autorilor antici, a antologiilor și manualelor;
- descoperirea artei sigilografice;
- cercetarea conținutului autografelor și însemnărilor diferitor posesori din trecut, cum ar fi Alexandru Oatu, directorul Liceului „Mihail Eminescu” din Chișinău, Ivan Allendorf, renumit profesor de limba germană la Școala Reală din Chișinău și alții; ai familiilor de preoți basarabeni: Ianovski și Popovici, copiii cărora și-au lăsat însemnările pe cărțile studiate;
- contribuirea la cunoașterea istoriei învățământului și culturii din Basarabia, în special din Chișinău, în perioada dinaintea Primului Război Mondial și în cea interbelică;
- repertorierea instituțiilor de învățământ (seminar, gimnazii, școli reale, pensioane), devenite ulterior fundamente pentru liceele noi;

- evidențierea numelor de profesori, elevi, editori și posesori ale librăriilor și papetăriilor din trecutul Chișinăului;
- relevarea aspectelor biblioteconomice, în primul rând a celor ce țin de completarea și evidența documentelor în colecțiile bibliotecilor școlare din perioada respectivă.

Studierea limbilor antice și a literaturilor lumii, înrădăcinate în Europa, au făcut parte din învățământul celor mai vechi universități medievale: Bologna, Paris, Oxford, Modena, Palencia, Cambridge, Salamanca, Montpellier, Padova. Concomitent cu predarea disciplinelor în limba latină, a apărut interesul pentru cunoștințele dobândite din textele antice grecești. În perioada iluminismului, scrierile antice erau în topul celor mai preferate cărți de lectură nu doar în universitățile și scolile europene, dar și în cadrul bibliotecilor particulare. Lucrările autorilor: Ovidiu, Virgiliu, Horațiu, Cicero, Tacit, Terențiu, Homer au fost baza lecturilor pentru publicul larg, pe parcursul a mai multor secole*. În programele școlilor secundare din secolul al XIX-lea, precum și în perioada interbelică în Basarabia, mai ales la Chișinău, a fost foarte importantă studierea nu numai a limbilor și literaturilor antice, dar și a limbilor și literaturilor moderne. Cunoștințele filologice ale elevilor de atunci erau la un nivel foarte înalt, fapt demonstrat de interesul cu care au lucrat tinerii, de notițele lăsate pe paginile acestor manuale.

Catalogul de față oferă o multitudine de informații despre publicațiile descoperite. De exemplu, treizeci și cinci de volume au aparținut Bibliotecii Gimnaziului de Băieți nr. 1 și Bibliotecii Pensionului Gimnaziului. Unele exemplare s-au aflat sub egida Bibliotecii Școlii Reale din Chișinău. Multe cărți achiziționate pentru colecția Bibliotecii Seminarului Teologic (1813) și a Pensionului pentru Copii de Nobili al Seminarului Teologic fondat în anul 1816, conțin semnături, autografe, traduceri din text, notițe ale elevilor. Menționăm că avem referiri la două pensioane diferite: cel mai vechi fondat în 1816 și cel al Gimnaziului deschis în anul 1834.

O dedicație relevantă, datată cu luna ianuarie 1830, este adresată tânărului Iosif Bogaeovski: „Выдана для употребления Казеннокоштному Воспитаннику К.Б.П. при Семинарии состоящего – Иосифу Богаевскому. 1830 года. Jan. 23” („Este destinată pentru studiere bursierului din Pensionul pentru Nobili al Seminarului Teologic din Chișinău, Iosif Bogaeovski, 23 ian. 1830”). Acronimul „К.Б.П.” se descifrează: „Кишиневский Благородный Пансион” [„Pensionul pentru Nobili din Chișinău”]. Unele notițe de pe cărțile ce au aparținut foștilor elevi de la Seminarul Teologic. Stampila bibliotecii instituției conține următorul text: „Прокатная Учебниковъ Библиотека К. Д. Семинарии” (*Biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău – manuale de împrumut*).

Începând cu anul 1833, o parte din publicațiile vechi au fost transferate din Biblioteca Seminarului în colecția Bibliotecilor Pensionului și a Gimnaziului Nr. 1. Acestea au format colecții bogate de documente didactice ce erau împrumutate elevilor. Și

*Montoya, Alicia C. Enlightenment? What Enlightenment? Reflections on Half a Million Books (Britain, French and Dutch Private Libraries) 1665 – 1830. In: *Eighteenth-Century Studies*, 2021, vol. 54, nr. 4, pp. 909-934.

astăzi unele din aceste cărți în limbile străine continuă să fie solicitate de utilizatorii BNRM pentru diverse cercetări.

În anul 1918, odată cu constituirea noilor instituții de învățământ, multe dintre volumele menționate au trecut în fondul bibliotecilor, acestea ajungând mai ales la Biblioteca Liceului „B. P. Hasdeu” și la Biblioteca Liceului „Alec Russo”, ambele din Chișinău. Drept mărturie servesc ștampilele acestor biblioteci, cu păstrarea numerelor de inventar precum și a ștampilelor deținătorilor precedenți.

Sigiliile din perioada prealabilă a Primului Război Mondial reprezintă un element notabil, având formă ovală sau oval-orizontală, amprente realizate în diverse culori, ce presupune că ar fi avut o anumită semnificație. Pe ele se indica, de obicei, denumirea bibliotecii sau a instituției de învățământ. Ștampilele bibliotecilor românești din perioada interbelică erau dreptunghiulare și includeau denumirea bibliotecii, numărul de inventar al cărții. Printre însemnările păstrate pe aceste cărți remarcăm ex-libris-etichetele aplicate pe primul forțat, cu indicarea domeniului de studiu, a locației (dulapului) și a numărului de ordine al cărții. Ștampilele Bibliotecii Naționale aflate pe cărțile studiate, din anii 1940 încoace, nu se descriu.

Prezenta lucrare conține șase compartimente: *Publicații cu ștampile și ex-librisuri ale bibliotecilor instituțiilor de învățământ secundar*; *Publicații cu ștampile ale librărilor-papetării*; *Cărți cu însemnări, ex-librisuri și ștampile din colecțiile particulare*; *Marginalii: schițe, poezii*; *Expoziție de documente: „Manuale din instituțiile de învățământ din Chișinău. Literatură didactică cu ștampilele librărilor private locale (sfârșitul sec. XIX-începutul sec. XX)”*, organizată cu prilejul aniversării a 190 de ani de la fondarea BNRM; *Indexuri auxiliari*.

În Compartimentul I *Publicații cu ștampile și ex-librisuri ale bibliotecilor instituțiilor de învățământ secundar* și secțiunile acestuia, informațiile sunt structurate după cum urmează: date succinte despre instituție (anul înființării, localizarea, adresa, anii de activitate), descrierea bibliografică a publicațiilor cu ștampile și ex-librisuri din diverse instituții: Biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău; Biblioteca Gimnaziului din Chișinău; Biblioteca Fundamentală a Gimnaziului de Băieți nr. 1 din Chișinău; Pensionul Gimnaziului nr. 1 din Chișinău; Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău; Biblioteca Școlii Reale din Chișinău; Biblioteca Gimnaziului de Fete al Zemstvei din Chișinău; Biblioteca Liceului „B. P. Hasdeu” din Chișinău; Biblioteca Liceului „Alec Russo” din Chișinău, Biblioteca Liceului de Băieți „Mihail Eminescu” din Chișinău; Biblioteca Liceului de Fete „Regina Maria” din Chișinău ș. a. Pe multe exemplare este aplicată ștampila Bibliotecii Pensionului Gimnaziului de Băieți nr. 1 din Chișinău cu însemnările tinerilor gimnaziști. Un interes deosebit prezintă însemnările elevilor Seminarului Teologic din Chișinău.

Urmează informații despre *Publicațiile cu ștampile ale librărilor-papetării* cu analiză ale cărților în limbile străine ce conțin ștampilele librărilor și papetăriilor din Chișinău, în particular librăriile-papetării „Șah”, „Șeher”, „Dîh”, „Boșoer”, „Dailis”, „Educație” etc. Din aceste librării-papetării instituțiile de învățământ de stat și cele private cum-părau cărți pentru bibliotecile lor. Pe paginile multor exemplare cu ștampilele trecute

în revistă au fost descoperite semnăturile autografe și notițe ale cititorilor din acea perioadă. Evident, aceste notițe însoțeau studiul sârguincios al literaturii universale ori a limbilor străine.

Ștampilele librăriilor conțin informații despre denumirea unității de comerț, anul deschiderii, adresa acestora (orașul, strada și numărul casei sau numele proprietarului casei). Ștampilele de întreprindere erau aplicate de vânzători în scop publicitar, folosindu-se cerneală de diferite culori, inclusiv roșu-deschis. Pe forțurile cărților se mai regăsesc și „fluturași” – pagini publicitare ale librăriilor-papetării din Chișinău, cu ajutorul cărora erau promovate manualele și produsele comercializate de unitatea respectivă.

Cărțile didactice cu însemnările și ex-librisurile proprietarilor, ale elevilor constituie obiectul cercetării din compartimentul *Cărți cu însemnări, ex-librisuri și ștampile, din colecțiile particulare*. Manualele erau procurate în mod particular și, cu siguranță, studiate profund de posesorii acestora, fapt confirmat prin notițele și autografele lăsate.

Partea cu *Marginalii: schițe, poezii* conține schițe scurte și poezii care au fost depistate pe marginea textelor și pe forțurile volumelor, unele din ele sunt scrise caligrafic de mâna elevului de acum două secole.

Secvențele expoziției tematice „*Manuale din instituțiile de învățământ din Chișinău. Literatură didactică cu ștampilele librăriilor private locale (sf. sec. XIX-înc. sec. XX)*”, în imagini, încheie cercetarea.

Aparatul auxiliar al publicației, format din *Index de instituții, Index de nume* (cititori și alte persoane menționate de ele) și *Index geografic* (locul de ediție a cărții) facilitează utilizarea conținutului lucrării.

În fiecare compartiment, informațiile sunt prezentate în ordinea cronologică a anilor de ediție a cărților. După fiecare descriere bibliografică cu cota actuală și numărul de inventar a publicației, urmează o succintă informație despre document până la recepționarea lui în colecțiile BNRM: ștampile ale instituțiilor vechi, însemnări, autografe și ex-librisuri, comentarii, schițe și desene. Cele mai semnificative cărți sunt însoțite de scanările diverselor informații și imagini.

Catalogul *Semne pe carte: Însemnări ale cititorilor și ștampile ale bibliotecilor instituțiilor de învățământ și ale librăriilor private din Chișinău pe publicațiile păstrate în colecțiile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (sfârșitul sec. XIX-începutul sec. XX)* este destinat celor pasionați de istoria cărții, de bibliofilie, sigilografie, emblematică și heraldică, de istoria învățământului de odinioară, de bibliotecile din trecut, de cele mai vechi librării care au asigurat un suport considerabil procesului de învățământ și de cercetare științifică în acea perioadă.

Publicațiile descrise în acest Catalog constituie și o parte componentă a Bibliotecii Digitale Moldavica a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova.

Elina BOLGARINA,
șef secție Literaturile lumii, BNRM

APRECIERI

***

Istoriografia națională nu cunoaște prea multe studii dedicate sigilografiei administrative, de proprietate și comerciale din epoca modernă și contemporană. Este un domeniu considerat lipsit de spectaculozitate și mai puțin informativ ca alte segmente sigilografice. În istoriografia românească, din păcate, lipsesc corpusurile sfragistice editate chiar și pentru epoca medievală, după cum lipsesc și corpusurile de sigilii heraldice pentru toate timpurile. Ștampila fizică în sine ca element de autentificare a actelor este în curs de dispariție. Apărute sporadic, puținele studii dedicate ștampilelor moderne și contemporane de masă se dovedesc a fi foarte utile cercetărilor istorice, deoarece furnizează informații utile nebanuite și care nu pot fi culese din sursele obișnuite pe care le consultă istoricii în cercetările lor.

Cercetarea Elinei Bolgarina se înscrie printre aceste lucrări recuperatorii deosebit de utile, capabile să îmbogățească cunoașterea istorică. Repertorierea sigiliilor de proprietate, de publicitate și altele care se regăsesc pe cartea didactică din secolul al XIX-lea – I jumătate a secolului al XX-lea, alături de repertorierea ex-librisurilor și a însemnărilor de diverse tipuri ce se află pe aceleași documente de bibliotecă ne ajută să cunoaștem mai bine lumea elevului din clasele gimnaziale și liceale din această epocă, dar și tehnica managementului cărții didactice în librăriile și în bibliotecile specializate de cândva. Informațiile sporadice, aparent de interes redus, contribuie în fapt la întregirea biografiilor unor personaje importante, la elucidarea unor subiecte istorice, genealogice, heraldice și nu numai.

După parcurgerea atentă a manuscrisului catalogului, am ajuns la concluzia utilității indubitabile polivalente a acestei lucrări și sprijinim cu toată căldura editarea ei.

Dr. Silviu TABAC,
vicepreședintele Comisiei Naționale de Heraldică,
Heraldist de Stat al Republicii Moldova

***

Catalogul *Semne pe carte* este o lucrare bibliografică ce pune în evidență o parte din patrimoniul național cultural aflat în fondul Bibliotecii Naționale, printr-o serie de cărți ce poartă însemnările cititorilor și ștampilele bibliotecilor instituțiilor de învățământ, a librăriilor private din Chișinău (sfârșitul sec. XIX-începutul sec XX). Autoarea lucrării Elina Bolgarina și-a propus să urmărească calea / istoria acestor publicații, care au ajuns în fondul Bibliotecii Naționale prin diverse căi: de la bibliotecile instituțiilor de învățământ secundar, librăriile papetării, colecțiile particulare etc.

Catalogul *Semne pe carte* prezintă un interes deosebit pentru cercetători din mai multe aspecte, întregiște informațiile despre valorile culturale ale timpului, reflectate nu doar prin publicațiile din largă circulație, ci mai ales prin meditațiile, comenta-

riile și impresiile lăsate pe marginile paginilor. Autoarea nu se limitează la o simplă înșiruire a instituțiilor de învățământ din Chișinău, ci le clasifică (seminarul, gimnazii, pensioane, licee), prezentându-le o caracteristică istorică. Considerăm că publicația *Semne pe carte* este bine documentată, argumentată prin analize pertinente, bogată în informații din diverse domenii, ilustrată și prezintă interes din punct de vedere științific (istoric, cultural și, desigur, bibliografic). Catalogul va constitui un imbold pentru noi cercetări atât în plan istoric, cât și în cel bibliografic.

***Dr. Violeta TIPA,
Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău***

***

Prezenta lucrare apare în contextul interesului crescând față de patrimoniul cultural al Republicii Moldova. Unele instituții (biblioteci, muzee și arhive) și cercetători individuali elaborează cataloage de manuscrise, cărți tipărite, documente, artefacte muzeale, punând astfel la dispoziția publicului interesat instrumente indispensabile pentru documentare. Elaborarea unor asemenea lucrări necesită un efort susținut, de mulți ani, abnegație și profesionalism. Lucrarea alcătuită de doamna Elina Bolgarina ne oferă informații de mare interes despre bibliotecile instituțiilor de învățământ și activitatea librăriilor din Basarabia, de la sfârșitul sec. XIX – înc. sec. XX. Datorită acestor cărți, păstrate astăzi în colecțiile Bibliotecii Naționale, avem posibilitatea să cunoaștem mai amănunțit materiile de studiu de la școlile și gimnaziile din Chișinău, interesele cititorilor, atmosfera culturală a epocii. Catalogul este însoțit de descrieri amănunțite ale notițelor și ștampilelor ce însoțesc cărțile, făcute cu profesionalism. Sunt binevenite informațiile despre istoria instituțiilor de învățământ și librăriilor din care proveneau edițiile descrise. Recomand pentru publicare prezentul catalog. E o lucrare foarte necesară pentru cercetători, bibliotecari, muzeografi, pedagogi, studenți. Ediția va contribui la promovarea imaginii Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova în țară și peste hotare.

***Andrei PROHIN, doctor în istorie,
secretar științific, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală,
membru al Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor***

LISTA ABREVIERILOR**

Cl. – clasă	Lb. - limbă
Cop. – copertă	Libr. – librărie
Engl. – englez	Lit. – litera
Ex. – exemplar	Nr. inv. – număr de inventar
F. de tit. – foaie de titlu	Nr. ord. – numărul de ordine
F. de gardă – foaie de gardă	P. – pagină
Fragm. – fragment	Paral. – paralel
Fr. – francez	Pt. – parte
Germ. – german	Publ. – publicat, publicație
Grec. – grecesc	Rom. – română
Il. – ilustrație	Sec. – secol
Inv. – inventar	Trad. – traducere
Ital. – italian	Vol. – volum
Lat. – latin	

GLOSAR

Acronim – (cuvânt) format din literele (inițiale) sau din segmentele unor cuvinte.

Ex-libris – vinieta aplicată pe o carte, purtând numele unei biblioteci, a bibliofilului sau o deviză.

Inscripție – înscriere, înregistrare.

Însemnare – mențiune scrisă, fapt înregistrat [inclusiv, pe manuscrise].

Legendă – inscripție (pe o monedă, medalie, marcă poștală, stampilă).

Marginalia – note, titluri scrise pe marginea unei pagini, lângă text.

Notiță – însemnare, comentariu, informație, știre (de proporții reduse). Însemnări rezumative după un curs, o lecție etc.

Peniță – procedeu de a executa un desen, o inscripție, de obicei în tuș negru.

Relicvă – obiect rămas din trecut și păstrat (cu venerație) ca o amintire (valoroasă).

Schiță – reprezentare sumară, în linii generale a (concepției) unei lucrări scrise, a un plan de acțiune etc.; schemă.

Semn – tot ceea ce indică, ceea ce arată ceva. Simbol, însemn, emblemă. Tot ceea ce evocă o persoană, un lucru sau un eveniment; amintire. Trăsătură distinctivă, notă specifică după care poate fi identificat un lucru sau o ființă; semnălmnt.

Ștampilă – inscripție, emblemă sau semn convențional care se aplică (de către o oficialitate) pe un document pentru a-i da valabilitate, pe o marfă, pe un obiect etc. pentru a indica sau a certifica proveniența sau apartenența acestora, faptul că ele figurează în registrul de evidență al unei instituții etc.; sigiliu, pecete.

** Lista abrevierilor de cuvinte și îmbinărilor de cuvinte în limba română, conform standardului interstatal GOST 7.11-2004 (ISO 832:1994 introd. din 09.01.2005)

**I. PUBLICAȚII CU ȘTAMPILE ȘI EX-LIBRISURI ALE
BIBLIOTECILOR INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT
SECUNDAR**

1.1. Seminarul Teologic din Chișinău (Кишиневская Духовная Семинария). Pensionul pentru Copii de Nobili al Seminarului Teologic (Кишиневский Благородный Пансион)

Seminarul Teologic din Chișinău a fost înființat în anul 1813 de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, fiind destinat copiilor din diverse familii, nu doar celor din familiile de clerici. Inițial, au fost deschise trei secții de învățământ cu următoarele discipline de studiu: inferioară (retorică), medie (filozofie) și superioară (teologie), urmărindu-se modelul Academiei Teologice din Kiev. Pe lângă disciplinele teologice se mai studia gramatica, poezia, retorica, logica, filozofia, geografia, istoria, matematica, precum și limbile latină, greacă, română, rusă (obligatoriu), germană și franceză (opțional). În acele timpuri, Seminarul a jucat un rol important în dezvoltarea culturii și învățământului din Basarabia. În 1814 a fost înființată și biblioteca.

În anul 1816, pe lângă Seminarul Teologic, se deschidea Pensionul pentru Copii de Nobili și astfel a fost pusă baza învățământului laic mediu în Basarabia. Majoritatea elevilor frecventau primele clase, unde studiau, de regulă, obiecte de cultură generală. Mulți dintre absolvenții seminarului au devenit învățători. În anul 1833, odată cu inaugurarea Gimnaziului nr. 1 de Băieți din Chișinău, Seminarul devine o instituție de învățământ cu profil teologic închisă de pregătire a preoților.

Cel mai vechi edificiu cu două nivele al Seminarului, a fost ridicat în anii 1813-1817. „În decembrie 1813, a fost construită clădirea cu două etaje a Seminarului Teologic, amplasată pe teritoriul acordat Mitropoliei, la colțul cartierului, mărginit de străzile Aleksandrovskaia (actualmente bd. Ștefan cel Mare și Sfânt) și Seminarskaia (actualmente str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni). La sfârșitul secolului al XIX-lea, această clădire ajunsese într-o stare deplorabilă și a fost luată decizia de a o înlocui cu alta nouă, pentru care a fost ales colțul opus al aceluiași cartier, edificiul fiind orientat cu fațada principală spre strada Kievskaia (în prezent str. 31 August 1989). Construcția a fost finalizată în anul 1902. Primul rector al instituției a fost protoiereul Petru Cunițchi. Organizarea procesului de instruire era asemănătoare celei de la Academia Kievo-Moghileană. Actualmente clădirea aparține Bibliotecii Naționale”¹ În acest edificiu sunt amplasate valoroasele colecții de patrimoniu: Carte veche și rară, Colecția de arte și hărți, Audiovideoteca, Muzeul Cărții.

În anul 1926, a fost înființată Facultatea de Teologie, Seminarul trecând în edificiul Școlii Spirituale de Băieți. Clădirea Școlii Spirituale a fost construită în anul 1877 de renumitul arhitect Heinrich von Lonski, la intersecția actualelor străzi: Bănulescu-Bodoni și Mihail Kogălniceanu. Actualmente, aici își au sediul diferite facultăți ale Universității de Stat din Moldova².

¹ Seminarul Teologic din Chișinău. *Biblioteca Națională Digitală Moldavica. Cărți poștale* [Resursă electronică]. Disponibil: <http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=d-01000-00---off-0cartipost--00-1----0-10-0---0---0direct-10-DC--4-----0-11--11-ro-50---20-about-Seminarul+Teologic+din+Chi%8%99in%4%83u--00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&cl=search&d=J3.1> [citată 2024-08-30]

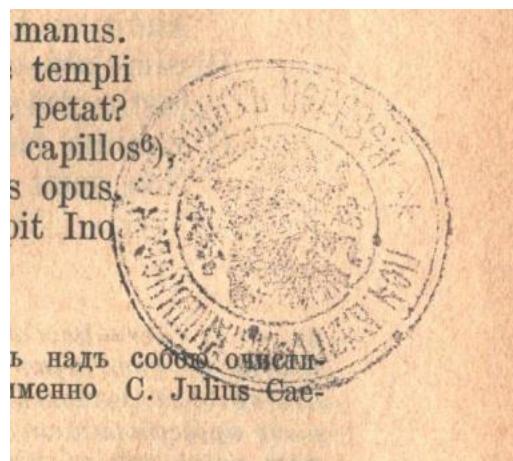
² Bolgarina, E. Генрих фон Лонский, архитектор старого Кишинева. In: *Moșteniri comune=Common Heritage=Общее наследие: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Chișinău, BNRM, 12 iunie 2018* [Resursă electronică] Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/Mosteniri-comune.pdf> [citată 2024-08-30]

Exemplarele de față conțin însemnări ale elevilor: „Seminarul Teologic din Chișinău”. Pe alte unități apare acronimul scris: „К.Д.С.” [Кишиневская Духовная Семинария] (*Seminarul Teologic din Chișinău*).

În acest compartiment sunt prezentate cărți cu ștampile:

- formă oval-orizontală (45×30 mm), în cerneală violetă, cu legenda: „Прокатная Учебниковъ Библиотека К. Д. Семинаріи” (*Biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău – manuale de împrumut*), text amplasat în trei rânduri, cu două linii ornamentale între ele;
- formă ovală (diametrul 30 mm), în tuș, cu legenda: „Печ[ать] Благочин[наго] Кишиневск[ихъ] Градскихъ Церквей” (*Ștampila blagocinului bisericilor orășenești din Chișinău*), text înscris pe perimetrul sigiliului, în centru poartă emblema - stema Imperiului Rus.

În continuare vin descrierile bibliografice ale cărților și imaginile scanate ale ștampilelor.

Ștampila Bibliotecii Seminarului și a cea a Blagocinului.

1. Systematische Sammlung prosaischer Aufsätze und Gedichte / herausgegeben: Jul. Ulrichs. – Moskwa : Gedruckt in der Universitäts-Druckerey, 1826. – 116 p. – Titlu pe cotor: „Христоматія Немецкія Ульриха”.

830(082) / S-98 IF 4591

Versoul f. de tit., sub descrierea tiparului - o ștampilă în formă oval-orizontală (30×20 mm), în tuș negru, poartă denimirea instituției, acronimul: „ИМУТ” [Императорского Московского Университета Типография] (*Tipografia Universității Imperiale din Moscova*).

Forzațul 1, însemnare: „Выдана для употребленія Казеннокоштному Воспитаннику К.Б.П. при Семинаріи состоящаго – Иосифу Богаевскому. 1830 года. Jan. 23”. Acronimul „К.Б.П.” pentru: „Кишиневский Благородный Пансион” [„Pensionul pentru Copii de Nobili din Chișinău”]. (*Este dată pentru uz bursierului Pensionului pentru Copii de Nobili al Seminarului Teologic din Chișinău, Iosif Bogaevski, 23 ian. 1830*).

Forzațul 1, f. de gardă și f. de tit. – însemnările (peniță, creion): „Ивана Сливакова. Уч. 5 класса. 1888 года. Февраля 18 дня”; „Н. Вишневскій № 1”; „Рудскій

Александр”; „Кобылинъ Петръ”; „Василія Махо. 1896 г. 1 марта”; „26 февраля 1898 года. Леонтій Александровичъ Яновскій”; „Григорія Поповича. Восп. 3-го пар. кл.

21-го Апреля 1900 г.” (*Ivan Spivakov, elevul clasei a 5-a. Anul 1888, 18 februarie; N. Vişnevski, nr.1; Rudskii Alexandr; Kobîlin Petr; Vasile Maho, anul 1896, 1 martie; 26 februarie anul 1898, Leontie Alexandrovici Ianovskii; Grigorie Popovici, elevul cl. a 3-a, 21 aprilie 1900*).

Însemnări pe cartea „Systematische Sammlung prosaischer Aufsätze und Gedichte”.

2. Livi, Titi. Ab urbe condita. Libri. P. 1. Lib. I-IV / Titus Livius ; recognovit: Wilh. Weissenborn. – Lipsiae : B.G. Teubner, 1868. – 358 p.

871Livius / L-83 IF 5361

Forzaţul 1, însemnare (peniţă): „Книга Ученика Семинарии Георгия Чернявскаго Ивана Балтеяна. IX/X 1871-го года” şi „N. 8-ой” [класс]. (*Cartea seminaristului Gheorghe Cerneavski [numele şi prenumele tăiate cu o linie], a lui Ion Baltean, [lunile] XI-X, anul 1871 şi N. [clasa] a 8-a.*)

P. 358, se repetă însemnarea: „Ивана Филипповича Балтеяна” (*Ion Filip Baltean*).
Forzaţul 1, o notiţa de calcul: „5508

1872

7380 летъ от сотворенія мира” (*7380 ani de la facerea lumii*).

Forzațul 2, nota: „Тит Ливий родился за 60 лет до рождества Христова. А умер спустя 16 лет по Р[ождеству] Х[ристову]” (*Titus Livius s-a născut cu 60 de ani înainte de nașterea lui Iisus Hristos. Și a decedat cu 16 ani mai târziu după nașterea lui Iisus*). Cealaltă parte a textului ștearsă. Ambele însemnări cu creion, presupunem că aparțin lui I. Baltean.

3. Шрамек, И.Ф. Этимология греческого языка / И. Ф. Шрамек. – [S. l. : S. n.], 1872. – 279 p. – F. de tit. lipsește, vol. descris după datele indicate pe forzațul 1 și pe cotor. 807.5-54(075.3) / S-80 IF 45617

P. 5 și p. 280, însemnări, cu peniță: „Поповичу Григорию принадлежитъ. Воспит. 2-го пар. кл. К. Д. Семинаріи” (*Aparține lui Popovici Grigorie. Elev. al clasei a 2-a, Seminarul Teologic din Chișinău*); „Григорій Поповичъ. Воспит. 2-го пар. кл. Кишин. Духовной Кишиневской” (sic) (*Grigorie Popovici. Elevul cl. a 2-a, Seminarul Teologic din Chișinău*).

Conține două ex-librisuri (litere tipografice), cu inițialele „Г.П.” (*G.P.*) la p. 1, și numele „Григорій Григорьевичъ Поповичъ” (*Grigorie Grigorie Popovici*), la p. 110.

4. Czekala, S. Deutsche Sprache: Methodisches Schulbuch auf dem Boden praktischer Sprachübung. II. Stufe / S. Czekala. – Moskau : Verlag der Buchhandlung von W. Dumnow, 1897. – 198 p.

803.0(072.2) / C-99 IF 4619

F. de gardă, însemnări cu peniță și creion: „Леонтій Яновскій. Ноября 20 дня 97 года”, „Хаджи-Ишча Влад.” (*Leontie Ianovski, Noiembrie a 20-a zi, anul 97. Hadji-Ișcea Vlad.*).

5. Латинская христоматія. Часть вторая. Съ примъчаніями / составилъ: П. Носовъ. – С.-Петербургъ : Типографія Глазунова, 1899. – 568 p.

871(082) / L-36 CZ 44634

Forzațul 1, însemnările: „Самсонова Евгенія. II к. К.Д.С.”, cu peniță; „Петра Кайсынъ”, cu creionul (*Evghenii Samsonov, cl. a II-a, Seminarul Teologic din Chișinău. Petru Caisîn*).

F. de tit., însemnare, cu peniță: „Я. Кроитора. Дух. Семин. III класс 1911” (*Iacob Croitor. Seminarul Teologic, clasa a III-a, anul 1911*), care se repetă pe mai multe pagini ulterioare. Tot aici, ștampilă: „Прокатная Учебниковъ Библиотека К. Д. Семинаріи” (*Biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău – manuale de împrumut*), ce apare și la p. 568.

P. 1, însemnările: „Кирилловича Павла. Воспитанника Духовной Семинаріи”, „Ник. Суручана” și ex-librisul/ștampila aplicată de mai multe ori: „Яков Прокоп. Кроиторъ” (*Kirillovici Pavel, elevul Seminarului Teologic din Chișinău. Nicolae Surucean. Iacob Procopie Croitor*).

P. 3, partea de sus, însemnare: „Жоржика Полянскаго”, în creion (*Jorjik Poleanski*).

P. 262, 269, însemnare: „Григорій Халкія 1917. Воспитанника II.I класса”, cu peniță (*Grigorie Halkij, anul 1917, elevul cl. II, secția I.*).

P. 279 și 501, însemnare: „Поповича Никанора”, creion roz, creion simplu (*Popovici Nicanor*).

P. 501, numele „Sulițky”, peniță; p. 503, numele „Илюша Поповичъ”, creion (*Sulițki. Iliușa Popovici*).

Pe marginea mai multor texte din crestomație apar traduceri din lb. lat. în lb. rusă, precum și note (creion) cu răspunsuri la întrebările din biletele de examen, semnate, probabil, de Evghenii Samsonov.

P. 554 - o notiță, scrisă, probabil, de Grigorii Halkij, adresată unei confidente anonime: „Были ли Вы 11 января 6 часов вечера на Гоголевской улице, я в то время возвращался из Дух[овного] Муж[ского] Учил[ища]. Вы взяли извозчика (пролётку). (Когда я купил тетрадь)” (*Ați fost la 11 ianuarie, ora 18, pe strada Gogol, mă întorceam atunci de la Școala Teologică pentru Băieți. Ați luat o trăsură. (Când am cumpărat un caiet)*).

6. Латинская христоматія. Часть вторая. Съ примѣчаніями / составилъ: П. Носовъ. – С.-Петербургъ : Типография Глазунова, 1899. – 568 р.

871(082) /L-36 IF 5462

Forzațul 1 și f. de gardă, însemnare: „Воспитанника 2, 2 класса Гучишина [numele tăiat cu o linie] Ивана”, cu peniță, și alte nume, precum „Бородинъ”, „Боканча Георгій”, în creion (*Elevul cl. II, dep. II, Gucișin Ivan. Borodin. Vocansea Gheorghe*).

F. de gardă, însemnare: „1912/13 год. 5 сентября. Воспитанника II класса I отделения К[ишиневской] Д[уховной] Семинарии Георгія Каптарънк[о]” (*Anul [de studii] 1912/13, 5 septembrie. Elevul clasei a II-a, secția I, Seminarul Teologic din Chișinău, Gheorghe Captarenco*).

F. de tit., ștampilă: „Прокатная Учебниковъ Библиотека К. Д. Семинаріи” (*Biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău – manuale de împrumut*).

F. de gardă 2 - însemnări manuscrise cu reguli de fonetică latină (creion) și o notă (peniță), semnată de Ivan Gucișin: „Направить ум и сердце къ этим выдающимся людямъ” (*Salutați cu mintea și inima pe acești oameni excepționali*).

P. 568, nume: „Гримальский Евѳимій” (*Grimalski Evfimie*). La următoarea p. nenumerotată: însemnare a unui poem, în creion.

Forzațul 2, scris de mâna unui copil, cu litere mari: „Мущинскаго Геор., восп[итанника] II класса, 3 [отделения]” (*Elevului clasei a II-a, 3 [secția], Mușcinski Gheor.*).

În carte a fost găsită o relicvă: un bilețel, păstrat între pp. 411-412, unde apare numele profesorului (creion): „Чулков Александр Осиевич” [1916, преподаватель Кишиневской Духовной Семинарии)]³ (*Ciulkov Alexandru Osievici [1916, profesor la Seminarul Teologic din Chișinău]*) și un fragment de text lăsat cu peniță, din lecția susținută, posibil, de profesorul Ciulkov. (Vezi: „Marginalii”)

Între pp. 483 - 484, s-a păstrat un alt bilețel - corespondența unui băiat cu o fată.

În carte, pe mai multe pagini, sunt: trad. de text, răspunsuri la întrebări din biletele de la examen, desene.

³ Чулков, Александр Осиевич. In: Румыния*Молдова*Бессарабия*Приднестровье. Бессарабские персоналии XIX века. Фамилии на Ч. [Resursă electronică] Disponibil: <http://www.bessarabia.ru/1023.htm> [citat 2024-08-30]

7. **Гомеръ.** Одиссея. Песнь I. Часть I: Текст; Часть II: Комментарий. Съ введениемъ, примѣчаниями и 17 рисунками / Гомеръ ; объяснилъ: С. Радецкій. – Царское Село : [S. l.], 1891. – 16 р.+26 р. : il. – (Иллюстрированное собрание греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) /G-62 IF 5912

F. de tit., nota cu penița: „Восп[итанник] Киш[иневской] Дух[овной] Семинаріи Аркадій Горбановскій” (*Elevul Seminarului Teologic din Chișinău, Arcadie Gorbanovski*), și ștampila instituției, în cerneală roșie, cu legenda: „Книжный магазинъ М. О. Шахъ въ Кишиневе” („*Librăria M.O. Șah din Chișinău*”).

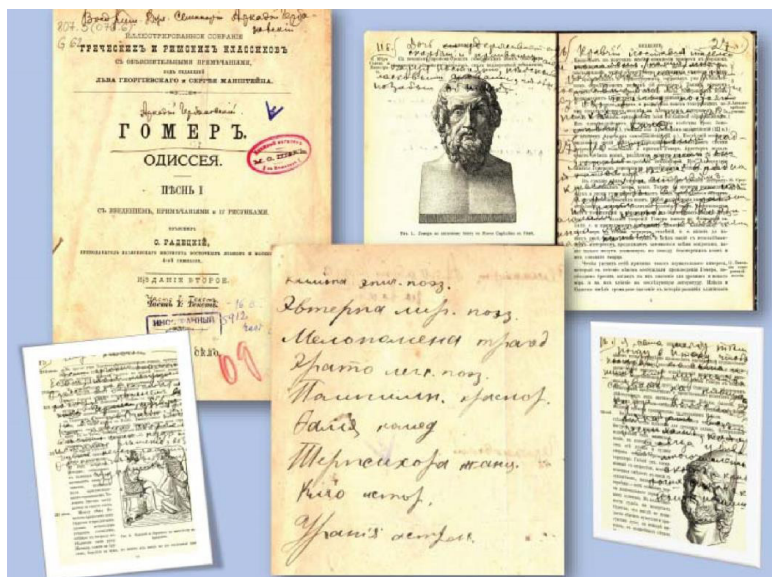
Versoul f. de tit., cu mâna lui Arcadie Gorbanovski sunt enumerate cele nouă muze grecești (peniță): „Калліопа – эпич[еская] поэз[ия], Эвтерпа - лир[ическая] поэз[ия и музыка], Мельпомена – трагед[ия], Эрато - лир[ическая] поэз[ия], Полигимн[ия] – краснор[ечие], Фалия – комед[ия], Терпсихора – тан[ец], Клио – истор[ия], Уранія – астрон[омия]” (*Calliope – poezie epică, Euterpe – poezie lirică și muzică, Melpomene – tragedie, Erato – poezie lirică, Polimnia – retorică, Thalia – comedie, Terpsihora - dans, Clio – istorie, Urania – astronomie*).

P. 1, însemnare: „Восп[итанник] Киш[иневской] Дух[овной] Семинаріи Аркадій Горбановскій. 1911 года. Янв. 1 дня” (*Elevul Seminarului Teologic din Chișinău Arcadie Gorbanovski. 1 ian., anul 1911*).

P. 20, notițe: „Восп[итанника] Киш[иневской] Дух[овной] Семинаріи Аркадія Горбановскаго. 1911 года, янв. 1 дня. Кто найдет, тому воротить?!” (*Elevul Seminarului Teologic din Chișinău Arcadie Gorbanovski. 1911. ian., ziua întâia. Cine-o găsește, s-o restituie?!*).

Sunt indicate datele folosirii exemplarului: „1911 года. Янв. 21 дня” (pt. I, p. 16), „1911 года. Марта 22 дня” (pt. II, f. de tit.), „1911 года апрѣля 25 дня” (pt. II, p. 26). (*21 ian. 1911, 22 martie 1911, 25 aprilie 1911*).

Cartea conține numeroase fragmente de text grec. trad. în lb. rusă în pt. I (creion) și răspunsuri succinte la bilete de la examen, în pt. II (peniță).

Diverse însemnări pe exemplarul operei „Odiseea” lui Homer.

8. Ксенофонтъ. Анабасисъ. Книга II. Часть I: Текстъ, Часть II: Комментарій. / Ксенофонтъ. – С.-Петербургъ : [S. l.], 1902. – 30 р.+54 р. : il., hartă. – (Иллюстрированное собрание греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.0(076.6) / К-88 IF 5684

F. de gardă, însemnare cu penița: „Воспит[анника] 1 кл[асса] 3 отд[еления] в К[ишиневской] Д[уховной] Семинарии Александра Лунги. 1912 года. Апреля 19 дня.” (*Elevul clasei 1-a, secția 3 al Seminarului Teologic din Chișinău, Alexandru Lungu, 19 aprilie 1912*), și semnătură în creion violet: „Манясарова Мануила. Восп. 1 класса К[ишиневской] Д[уховной] С[еминарии]” (*Elevului clasei 1-a al Seminarului Teologic din Chișinău, Manuil Maneasarov*).

9. Klentze, Bernard. Cours de langue française en trois parties. 1-ère partie: Cours élémentaire. / Bernard Klentze. – Moscou : Édition de la librairie V. Doumnof, 1908. – 200 p. 804.0(075.3) / К-54 IF 18261

F. de gardă și p. 200, șampilă cu legenda: „Прокатная Учебниковъ Библиотека К. Д. Семинарии” (*Biblioteca Seminarului Teologic din Chișinău – manuale de împrumut*).

F. de gardă, f. de tit., forzațul 2, însemnări în creion și penița: „Воспитанника II класса I отделения Кишиневской Духовной Семинарии Стефана Константиновича Зубкова”, „Зубков Стефан”, „Сей учебник принадлежит Воспитаннику 2, 1 от[деления] Кишиневской Духовной Семинарии Стефану Константиновичу Г-ну Зубкову”, etc. (*Ștefan Konstantinovici Zubkov, elev al clasei a II-a a secției I, Seminarul Teologic din Chișinău. Zubkov Ștefan. Acest manual aparține elevului clasei a II-a, secția I, Seminarul Teologic din Chișinău, domnul Ștefan Konstantinovici Zubkov*).

P. 7 și 159, însemnare: „Воспитанника I кл[асса] III отд[еления] Киш[иневской] Дух[овной] Семинарии Саввы Душакова. 1909 г. 15 марта, 24 апреля”. (*A elevului clasei I-a. Secția III, Seminarul Teologic din Chișinău, Savva Dușakov. Anul 1909, 15 martie, 24 aprilie*).

Pr. 26-27, semnături autografe în creion: „Маркочъ Алекса”, „С. Душаков” (*Markoci Alexa. S. Dușakov*).

Volumul conține notițe în creion: trad. de cuvinte și propoziții, răspunsuri la bilete de examen, precum și o poezie.

Pe o carte provenită de la o persoană duhovnicească de rang înalt, care a slujit la Mitropolia Chișinăului, apare amprenta sigiliară a ștampilei lui „Благочинный”⁴ (Blagocin) cu legenda: „Печ[ать] Благочин[наго] Кишиневск[ихъ] Градскихъ Церквей” (*Ștampila blagocinului bisericilor orășenești din Chișinău*):

⁴Азбука веры. Благочинный [Resursă electronică] Disponibil <https://azbyka.ru/blagochinnyj> [citat 2024-08-30]
Blagocin: definiție [Resursa electronică] Disponibil: <https://www.dex.md/definitie/blagocin> [citat 2024-08-30]

10. Латинская Христоматія. Часть вторая, съ примѣчаниями / составилъ: П. Носовъ. – С.-Петербургъ : Типографія Глазунова, 1899. – 568 р.
871(082) / L-36 IF 56245

„Crestomație Latină” al lui P. Nosov ce conține textele celor mai vestiți autori latini: Titus Livius, Seneca, Ovidiu, Virgiliu, a fost folosită de mai mulți studenți.

Сор. 1 în carton, însemnare în creion: „Евѳтихія Дѣлинскаго. II класс Киш[иневской] Дух[овной] С[еминарии]” (*Eutihie Delinski. Clasa a II-a, Seminarul Teologic din Chișinău*).

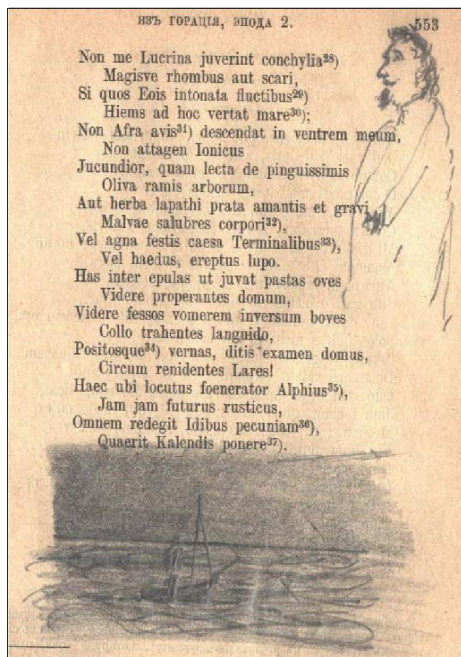
F. de tit., notița, cu penița, în cerneală neagră: „Брумъ Сим.” (*Brumm Simeon*) și ștampila de întreprindere cu legenda: „Книжный и писчебумажн[ый] магазинъ Б.Л. Бошоера” (*Librărie-papetărie B.L. Boșoer*).

P. 1, însemnări în penița: „Брумъ Симѳона”, „С. Брумъ”, „М. Савва” (*Brumm Simeon. M. Savva*, tăiată cu o linie).

Pr. 39, 192 și 509, amprente decolorate a ștampilei cu legenda: „Печ[ать] Благочин[наго] Кишиневск[ихъ] Градскихъ Церквей” (*Ștampila blagocinului a bisericilor orășenești din Chișinău*).

Pr. 568 și 569 pe mijloc, multiple notițe de mână, în lb. rom. și rusă, probabil ale lui Eutihie Delinski, inclusiv lista colegilor de clasă: „Которобай Константин”, „К. Костанжи”, „К. Кручереско”, „Дѣлинскій Евѳтихій”, „Исак Ефимій”, „Исак Григорій”, „Затик Иоанн”, „Затик Петр” (*Cotorobai Constantin, C. Costanji, C. Crucheresko, Delinski Eutihie, Isac Efimie, Isac Grigorie, Zatic Ioan, Zatic Petru*).

În carte, pe mai multe pagini, sunt: traduceri, însemnări și desene, realizate în tuș și creion simplu.

Desenele și semnăturile seminariștilor în „Crestomația latină” lui P. Nosov.

1.2. Gimnaziul de Băieți Nr. 1 din Chișinău (Кишиневская Первая Мужская Гимназия) – Liceul „B.P. Hașdeu”

Gimnaziul de Băieți nr. 1 din Chișinău^{5,6} a fost prima instituție de învățământ secundar din Basarabia. Gimnaziul nr. 1 s-a deschis în 1833, cu denumirea „Gimnaziul Regional” din Chișinău. Inaugurarea oficială a avut loc la 12 septembrie 1833. În postul de director a fost numit V. Ozerov. Gimnaziul a mai fost condus de: Teleșov, Romanovski, Petrov, I. Nelidov (din 1838), K. Ianovski (1862-1871), V. Soloviov (1881-1904), I. Klosovski (din 1906).

În anul instituirii Gimnaziului, aici activau cinci pedagogi, iar sălile de studii erau frecventate în primele trei clase de 40 de elevi. La 30 noiembrie 1835, pe lângă Gimnaziul Nr. 1 s-a instituit Pensionul de Nobili, în care învățau 30 de elevi, director fiind Teleșov. Printre obiectele de studiu figura și limba română. Instituția posedă o bogată bibliotecă de cărți și reviste vechi, constituită din donațiile de carte făcute de moșierul Karastati. În anul 1834 biblioteca deținea 2633 de titluri. Din 1918 Gimnaziul este transformat în Liceul „B.P. Hașdeu”.

În colecția secției Literaturile lumii a BNRM se regăsesc exemplare cu ștampilele bibliotecii, care a deținut prima fondul de carte, cu legendele:

- „Библиотека Кишиневской Гимназии” (*Biblioteca Gimnaziului din Chișinău*), de forma oval-orizontală (40×22 mm), în cerneală albastră, turcoaz, verde. În perimetrul ștampilei apare un chenar dublu, ovalul exterior fiind mai gros. Legenda se amplasează în trei rânduri, pe stânga și dreapta - câte o floricecă cu opt petale;
- „Фундаментальная Библиотека Кишиневской 1-ой Гимназии” (*Biblioteca Fundamentală a Gimnaziului nr. 1 din Chișinău*) – de forma oval-orizontală (45×28 mm), în cerneală verde și albastră. Legenda este amplasată în patru rânduri, pe stânga și dreapta – câte o floricecă cu șase petale;
- „Фундаментальная Библиотека Кишиневской 1-ой Гимназии. №” (*Biblioteca Fundamentală a Gimnaziului nr. 1 din Chișinău. Nr.*) – varianta reînnoită a ștampilei precedente, aplicată pe ediții de la începutul sec. XX, de forma oval-orizontală (52×30 mm), în cerneală violetă. Legenda este amplasată în patru rânduri, pe perimetru ștampilei este un chenar dublu, ovalul exterior liniar fiind mai gros.

Volumele conțin și un ex-libris-etichetă al acestei instituții: „Ф.Б.К.Г. Отд. _ Шкафъ _ № _” [„Ф.Б.К.Г.” - acronim pentru „Фундаментальная Библиотека Кишиневской Гимназии”] (*Biblioteca Fundamentală a Gimnaziului din Chișinău, secție, dulap, număr*). Are forma dreptunghiulară (70×43 mm), tipărită alb-negru. Legenda amplasată în patru rânduri. Pe perimetrul apare un chenar decorativ – panglică. Ex-librisul a fost aplicat pe primul forțat al cărților, în partea de sus, cu unele excepții explicabile.

⁵Gimnaziul Nr. 1 de băieți. In: *Biblioteca Națională Digitală Moldavica. Cărți poștale*. [Resursă electronică] Disponibil: <http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=q-01000-00---off-0cartipost--00-1----0-10-0---0---0direct-10-DC--4--- --0-11--11-ro-50---20-about-Gimnaziul+Nr%2e1+de+B%c4%83ie%c8%9bi--00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=cartipost&srp=0&srn=0&cl=search&d=J36> [citat 2024-08-30].

⁶Liceul regional din Basarabia / Liceul de băieți din Chișinău. In: *Muzeul din inima mea (Muzeul Național de Istorie a Moldovei)*. [Resursa electronică] Disponibil: http://nmuseum.blogspot.com/p/v-behaviorurldefaultvml0_9189.html [citat 2024-08-30].

Pe aceste exemplare se regăesc și amprentele ștampilelor instituțiilor care au moștenit cărțile în perioada interbelică, cu legendele:

- „Biblioteca Liceului Hașdeu. No. inv. _ No. ord. _”, de forma dreptunghiulară (54×26 mm), în cerneală neagră și violetă, text aranjat în trei rânduri;
- „Biblioteca Lic. B. P. Hașdeu. Chișinău. No. inv. _ No. secției_”, de forma dreptunghiulară (50×27 mm), colțurile ștampilei tăiate decorativ, formând un semicerc, o amprentă în cerneală violetă, text amplasat în trei rânduri.

Notă: Numele „Hasdeu” conform noilor cerințe ortografice se scrie fără diacritice, iar în perioada interbelică „Hașdeu” se scria cu diacritice.

11. Chrestomathia Poetica sive Eclogae poetarum latinorum in usum studiosae juventutis Rossicae. Pars. II / curavit, notulisque illustravit: Jacobus Nicolaus Belin de Ballu. – Charcoviae : Typis Universitatis, 1809. – 339 p.

871-1(082) / C-56 IF 5520

Forzațul 1 și f. de gardă, se regăesc trei poezii scrise caligrafic cu penița: „Моя песня”, „Военная песня” (*Cântecul meu, Cântec de război*) de Denis Davîdov, și „Битый пес” (*Câinele bătut*) de Piotr Viazemski, renumiți poeți ruși de la începutul sec. al XIX-lea (*Vezi: Marginalii*).

Forzațul 2, ex-librisul-eticheta Gimnaziului cu acronimul „Ф.Б.К.Г.” și cu înscrierea „Отд[еление]: Классики. Шкафъ: 14. №: 1130/91” (*Secția: Clasici. Dulap: 14. Nr. 1130/91*). Nr. de ordine al cărții, 1130, se repetă pe f. de tit., cu litere mari, însoțit de însemnarea manuală (peniță): „Струковыхъ. Кисчинеф 73”⁷ (*Strukovii. Chișinău '73*). Pentru a păstra intangibile însemnările de pe forzațul 1, ex-librisul bibliotecii Gimnaziului a fost aplicat pe un loc atipic.

12. Ovidii, Publii Nasonis. Tristium. Libri V. / Publius Ovidius Naso ; ex recensione: Jer. Jac. Oberlini. – Hannoverae : Sumtibus Librariae Aulicae Hahnianae, 1825. – 246 p.

871 Ovidius / O-95 IF 5200

Forzațul 1, ex-librisul-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.”, cu însemnarea: „Отд[еление]: Классики. Шкафъ: 14. №: 3794/174” (*Secția: Clasici. Dulap: 14. Nr. 3794/174*).

Ștampile și ex-libris ale Bibliotecilor Gimnaziului Nr. 1 și cele ale Liceului „B.P. Hașdeu”

⁷ Posibil, a fost menționat Alexandr Petrovici Strukov, general rus, eroul războiului rus-turcesc din 1877-1878. *Vezi: Струков, Александр Петрович.* [Resursa electronica] Disponibil: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%2C_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 [citat 2024-08-30].

F. de gardă, ștampile: „Библиотека Кишиневской Гимназии”, „Biblioteca Liceului Hașdeu: No. ord. 491” (îndicat cu peniță); însemnare: „Branște C. cl. a VI^aB” (creion, litere de tipar).

F. de tit., se repetă nr. de ordine, 3794 (peniță, litere mari), sunt aplicate ștampile: „Фундаментальная библиотека Кишиневской 1-ой Гимназии” și „Biblioteca Liceului Hașdeu”, ultima apare la pp. 1, 9, 17, 63, 99, 119.

În carte, pe mai multe pagini, sublinieri, notițe (creion).

13. Ciceronis, M. T. Epistolae... Zum Gebrauche für Schulen / Marcus Tullius Cicero. – Hannover : Im Verlage der Hahn'schen Hofbuchhandlung, 1836. – 565 p.
871 Cicero / C-58 IF 13291

Forzațul 1, ex-librisul-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.”, cu însemnarea „Отд[еление]: Классики. Шкаф: 14. №: 3792/172” (Secția: *Clasici. Dulap: 14. Nr. 3792/172*).

F. de gardă, ștampile cu legendele: „Библиотека Кишиневской Гимназии”, „Biblioteca Liceului Hașdeu: Nr. ord. 490” (nr. scris în peniță).

F. de tit, nr. de ord. 3792 (peniță, litere mari), ștampila: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, care este aplicată, la fel, și pe câteva p. ulterioare.

14. Гимназический курсъ латинскаго языка. Третій классъ / Павелъ Беккеръ. - Одесса : Печатано въ типографіи А. Брауна, 1845. – 262 p.
807.1(075.32) / G-45 IF 65612

Forzațul 1, ex-librisul-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.”, cu însemnarea „Отд[еление]: Языкознание-Класс[ики]. Шкафъ: 13. №: 1646/159” (Secția: *Lingvistică-[tăiat cu o linie] Clasici. Dulap: 13. Nr. 1646/159*).

F. de tit., se repetă nr. de ordine al cărții, 1646 (peniță, litere mari), este aplicată ștampilă: „Библиотека Кишиневской Гимназии”.

Forzațul 2, notița cu operații aritmetice de împărțire (creion).

15. Caesaris. C. Ivlii. Commentarii, cum supplementis: A. Hirtii et aliorum. Caesaris hirtiique fragmenta / Caius Iulius Caesar ; recensvit: Carolvs Nipperdeivs. – Lipsiae : Breitkopfivs et Haertelivs, 1847. – 814 p.

871 Caesar / C-12 IF 5406

Forzațul 1, ex-librisul-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.”, cu înscrierea „Отд[еление]: Классики. Шкафъ: 14. №: 3824/193” (Secția: *Clasici. Dulap: 14. Nr. 3824/193*).

F. de tit., ștampilă cu legenda: „Фундаментальная библиотека Кишиневской 1-ой Гимназии”, nr. de inventar, 3824 (peniță, litere mari).

P. 1, ștampilă cu legenda: „Библиотека Кишиневской Гимназии”.

Ștampile și ex-librisuri ale Bibliotecilor Gimnaziului de Băieți Nr. 1 și a Liceului „B.P. Hașdeu”.

Ștampile ale Bibliotecii Liceului „B.P. Hașdeu”.

16. Латинская хрестоматия Якобса / Якобсъ ; переводъ с нѣмецкаго: В. Басова. – Москва : Издание братьевъ Салаевыхъ, 1868. – 100 p.

807.1(076.6) / A-29 IF 5479

Forzațul 1, ex-librisul-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.”, cu însemnarea „Отд[еление]: Языкознание Классици. Шкафъ: 13. №: 3248/281” (*Secția: Lingvistică [tăiat] Clasici. Dulap: 13. Nr. 3248/281*).

F. de tit., se repetă nr. de ordine al cărții, 3248 (peniță, litere mari).

P. după f. de tit. liberă și nenumerotată, ștampila bibliotecii Gimnaziului din Chișinău.

17. Totius Latinitatis Lexicon. Opera et studio Aegidii Forcellini. Tomus primus / cura et studio: Doct. Vincentii De-Vit. – Prati [Roma] : Typis Aldinianis, 1858-1860. – 596 p.

Cotor: Lexicon Forcellini. Dicționar de format mare: 30 × 21,5 × 3 cm.

807.1-321.1 / T-78 IF 5500

Forzațul 1, ex-librisul-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.”, cu însemnarea „Отд[еление]: Языкознание. Шкафъ: 13. №: 4876/413” (*Secția: Lingvistică. Dulap: 13. Nr. 4876/413*). Nr. de ordine al cărții, 4876.

F. de tit., se repetă nr. cărții; aplicată și ștampila Bibliotecii Gimnaziului din Chișinău.

F. de gardă, ștampile cu legendele: „Biblioteca Liceului Hașdeu” și „Biblioteca Lic. B.P. Hașdeu. Chișinău”, cu indicarea în interior a nr. de inventar 12144.

F. de tit., ștampilă: „Библиотека Кишиневской Гимназии”, și alta, cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, slab lizibilă, în cerneală violetă decolorată.

18. Celsi, A. Cornelii. De Medicina. Libri octo / Aulus Cornelius Celsus ; adnotatione critico: C. Daremberg. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1859. – 405 p.

871 Celsus / C-38 IF 9270

Forzațul 1, ex-librisul – eticheta cu acronimul „Ф.Б.К.Г.”, și însemnarea: „Отд[еление]: Классици. Шкафъ: 14. №: 4593/347” (*Secția: Clasici. Dulap: 14.Nr. 4593/347*).

F. de gardă, ștampilă cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, cu nr. de inventar, 11534 (cerneală albastră) și nr. de ordine, 196 (cerneală neagră, tăiat), și cea cu legenda: „Biblioteca Lic. B.P. Hașdeu. Chișinău”, cu nr. de inventar, 11534.

F. de tit., lângă ștampila Bibliotecii Gimnaziului din Chișinău, se repetă nr. cărții, 4593; aplicată ștampila Bibliotecii Liceului Hasdeu.

19. Gellii, A. Noctivm Atticarvm. Libri XX. Vol. I, 2. / Aulus Gellius ; ex recensione: Martini Hertz. – Lipsiae : Svmptribvs et typis B.G. Tevbneri, 1871-1872. – 252 p. (Vol. I); 324 p. (Vol. II). – 2 exemplare.

871 Gellius / G-34 IF 5493, IF 5494

Forzațul 1 la ambele vol., ex-libris-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.” cu însemnarea: „Отд[еление]: Классици. Шкафъ: 14. №: 4602/356” (*Secția: Clasici. Dulap: 14. Nr. 4602/356*).

F. de gardă, ștampile cu legendele: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, cu indicarea nr. de ordine 206 și „Biblioteca Lic. B.P. Hașdeu. Chișinău”, cu indicarea nr. inventar, 11496 (doar pe vol. I).

F. de tit. la ambele vol., ștampila Bibliotecii Gimnaziului din Chișinău, cu indicarea nr. cărții, 4602.

20. Ciceronis, M. Tullii. Tusculanarum disputationum. Libri quinque / Marcus Tullius Cicero ; recognovit: Rhinholdus Klotz. – Lipsiae : Sumptibus et typis B.G. Teubneri, 1872. – 408 p.

871 Cicero / C-58 IF 5352

F. de gardă, ștampilă cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, cu nr. de ordine 591.

F. de tit., ștampile cu legendele: „Библиотека Кишиневской Гимназии” și „Фундаментальная библиотека Кишиневской 1-ой Гимназии”, alături nr. de ordine al cărții, 5543, precum și ștampila: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, repetată pe mai multe p. următoare.

În carte, pe mai multe pagini, notițe, semne de lectură (creion).

21. Ciceronis, M. Tullii. Orationes in M. Antonium Philippicæ XIV / Marcus Tullius Cicero ; recognovit: Rhinholdus Klotz. – Lipsiae : Sumptibus et typis B.G. Teubneri, 1873. – 478 p.

871 Cicero / C-58 IF 5349

F. de gardă, cu ștampila instituției: „Biblioteca Liceului Hașdeu” este indicat nr. de inv. 11400 (cerneală albastră) și nr. de ordine 579 (cerneală neagră). Lângă ștampila cu instituția: „Biblioteca Lic. B.P. Hașdeu. Chișinău” este repetat nr. de inventar 11400.

F. de tit., lângă ștampila Gimnaziului din Chișinău, este trecut nr. 5545 al cărții din biblioteca respectivă (peniță, cerneală neagră, litere mari).

22. Ammiani Marcellini. Rerum gestarum libri / Ammianus Marcellinus ; recensuit notisque selectis instruxit: V. Gardthausen. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1874. – 339 p.

871 Ammianus Marcellinus / A-49 IF 5524

Forzațul 1, ex-librisul-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.” cu înscrierea „Отд[еление]: Классики. Шкафъ: 14. №: 4580/334” (*Secția: Clasici. Dulap: 14. Nr. 4580/334*).

F. de gardă, în ștampila cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu” este trecut nr. ord. 186. Amprenta se repetă pe mai multe pagini, necompletată.

F. de tit., lângă ștampila instituției: „Библиотека Кишиневской Гимназии” apare nr. cărții 4580 (peniță, cerneală neagră).

23. Plinii Secundi. Medicina / Caius Plinius Secundus ; Nunc primum edita a: Valentino Rose. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1875. – 238 p.

871-96(082) / P-75 IF 5511

Forzațul 1, ex-librisul-eticheta: acronimul „Ф.Б.К.Г.” cu înscrierea „Отд[еление]: Классики. Шкафъ: 14. №: 4622/376” (*Secția: Clasici. Dulap: 14. Nr.4622/376*).

F. de gardă, ștampilă: „Biblioteca Liceului Hașdeu” și nr. de inventar 11585, nr. de ord. 221 și alta: „Biblioteca Lic. B. P. Hașdeu. Chișinău”, cu nr. inventar 11575, tăiat cu o linie.

F. de tit., lângă ștampila Bibliotecii Gimnaziului din Chișinău este scris nr. de ordine 4622 al cărții din această bibliotecă (peniță, cerneală neagră). Ștampila instituției „Biblioteca Liceului Hașdeu” aplicată necompletată, pe mai multe p. ulterioare.

Notă: Pe cotoarele unora dintre cărțile enumerate sunt printate numerele de inventar din cadrul Bibliotecii Gimnaziului din Chișinău: 1646 – Гимназический курс латинского языка; 3248 – Грамматика Якобса; 3792 – М. Т. Ciceronis. Epistolae; 4593 – Celsus; 4602 – Gellius; 4580 – Ammianus Marcellinus; 4622 – Plinius Secundus; etc. Pe alte exemplare, pe cotoare sunt scrise numerele din cadrul Bibliotecii Liceului Hașdeu, de exemplu: 491 – Ovidii. Tristium; 14000 – M. Tullii Ciceronis. Orationes.

24. Первая греческая книга для чтения. Для гимназий / составилъ: К. Люгемиль. – С.-Петербургъ : Изданіе Карла Риккера, 1885. – 171 p.

807.5(076.6) / P-48 IF 5972

F. de gardă, ștampilă cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, cu nr. ord. 609.

F. de tit., ștampilă cu legenda: „Библиотека Кишиневской Гимназии”, și nr. 5500 scris alături (penița, litere mari).

25. Caesaris, C. Iuli. Belli Gallici / Caius Iulius Caesar ; recognovit: Bernardus Dinter. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1885. – 253 p.

871 Caesar / C-12 IF 5410

F. de tit., ștampila Bibliotecii Gimnaziului din Chișinău.

F. de gardă, însemnările studenților: „Григориевскій”, „Исаковъ” (*Grigorievski. Isacov*), „Colodinski”, „Dincov” (peniță).

P. 43, însemnare: „По этой книге переводил уч. VII кл. Вл. Димо. 18.11.1910” (*După această carte a tradus elevul cl. a VII-ea, Vl. Dimo, 18.11.1910*).

P. 22, însemnare: „Писал В. Сырбу. 16. 9. 1915” (*Scrie V. Sârbu, 16.9.1915*).

Pe mai multe pagini, semne de folosire sistematică – traduceri de text, însemnări succinte, desene.

26. Ciceronis, M. Tullii. Cato Maior de senectute / Marcus Tullius Cicero ; для среднихъ учебныхъ заведеній объяснилъ: Ермилъ Чеховскій. – С.-Петербургъ : Изданіе общества классической филологіи и педагогикіи, 1885. – 134 p.

807.1(076.6) / C-58 IF 5325

F. de gardă, ștampilă cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, și nr. de ord. 613. Aceasta se repetă pe mai multe pagini ulterioare.

F. de tit., nr. 5464 care aparține Bibliotecii Gimnaziului din Chișinău (pană, litere mari).
P. 1, ștampila acestei instituții.

27. Livi, Titi. Ab Urbe Condita. Pars I, Liber I-VI. / Titus Livius ; iterum recognovit: Wilh. Weissenborn. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1887. – 358 p. – 2 exemplare.
871 Livius / L-83 IF 5370, IF 5372

F. de tit. ale ambelor vol., ștampile cu legendele: „Фундаментальная библиотека Кишиневской 1-ой Гимназии” (*Biblioteca Fundamentală a Gimnaziului Nr. 1 din Chișinău*) și „Biblioteca Liceului Hașdeu”, cu nr. ord. 342, precum și ștampilă de întreprindere: „Книжный магазинъ А. Дейбнера. С.П.Б. [Санкт Петербург] Невск[ий] Пр[оспект] № 28, Прот[ив] Казанск[ого] Соб[ора]” (*Librăria A. Deibner. Sankt-Petersburg. Nevski Prospect, nr. 28, vizavi de Catedrala Kazan*), de forma oval-orizontală (30×20 mm), amprenta în cerneală albastră.

Pe ex. IF 5372, p. 194, notiță: „Люцилий – предшественникъ. Персий Флакх и Ювеналь – приспешники”. (*Lucilius e predecessor. Persius Flaccus și Iuvenal – complicii*), și semnătură-autograf, în peniță: „Дм. П. Ксиптераса” (*Dm. P. Ksipteras*). Se pare că însemnarea marginală este legată de conținutul fragmentului poetic „Saturarum” (Liber III) din opera „De la fondarea Romei”, înregistrat la p. respectivă a acestei ediții.

Forzațul 2, însemnare: „Babare E.”, în partea de sus și jos a paginii (creion), și la pagina precedentă, nenumerotată, însemnarea este repetată (peniță, scris caligrafic).

În carte, pe mai multe pagini, notițe în lb. rom. lăsate de E. Babare la pp. 9, 13, 15 (creion).

28. Овидий, П. Назонъ. Избранныя стихотворенія / П. Овидий Назонъ. – [Царское Село, 1891]. – 142 p. : il. – Lipsește f. de tit., datele sunt preluate de pe copertă.
807.1(076.6) / O-95 IF 5198

F. de gardă, ștampilă: „Biblioteca Liceului Hașdeu” cu nr. de ordine 381.

P. 1, ștampile cu legendele: „Фундаментальная библиотека Кишиневской 1-ой Гимназии”, și „Biblioteca Liceului Hașdeu”. Ultima se repetă și la câteva pp. ulterioare, necompletată.

În carte - traduceri de text din lb. gr. în rusă, sublinieri în creion.

29. Геродотъ. Скиѳия и Поход Дарія на Скиѳовъ. Часть I: Текстъ. Часть II: Комментарій / Геродотъ ; Объяснилъ: Г. Фонъ-Гаазе. – Царское Село : [S. l.], 1892. – 58 p.+96 p. : il., hărți. – (Иллюстрированное собрание греческих и римских классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / G-38 IF 5753

F. de gardă, ștampilă: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, nr. de ordine 369 înscris în ea.

F. de tit., ștampilă: „Фундаментальная библиотека Кишиневской 1-ой Гимназии”, nr. 6160 scris alături, precum și ștampila Bibliotecii Liceului Hașdeu, ceea ce apare și la mai multe pagini ulterioare.

30. Hauff, W. Das Bild des Kaisers / W. Hauff. – С.-Петербургъ : Тип. Тренке и Фюсно, 1903. – 177 p.

830 Hauff / H-37 IF 4569

F. de tit., șampilă cu legenda: „Фундаментальная библиотекa Кишиневской 1-ой Гимназии. №” (*Biblioteca Fundamentală a Gimnaziului Nr. 1 din Chișinău. Nr.*). Este o varianta modificată a șampilei instituției, aplicată la publicații de la începutul sec. XX, cu adăugirea nr. 7372, scris mai sus, cu peniță. Amprenta șampilei apare și la pp. 41, 153.

31. Hauff, Wilhelm. Lichtenstein: Romantische Sage aus der württembergischen Geschichte / Wilhelm Hauff. – С.-Петербургъ : [S. l.], 1909. – 146 p. : il., o hartă. – (Избранныя произведенія немецкихъ и французскихъ писателей для класнаго и домашняго чтенія подъ редакціей С. А. Манштейна).

803.0(076.6) / H-37 IF 4602

F. de tit.: șampilă în varianta modificată: „Фундаментальная библиотекa Кишиневской 1-ой Гимназии. №”, cu nr. 7174, înscris în ea. Amprenta se repetă la p. 1 și pe forțașul 2, necompletată.

1. 3. Pensionul Gimnaziului nr. 1 din Chișinău (Пансион при Кишиневской 1-й Гимназии)

Pensionul Gimnaziului nr. 1 din Chișinău⁸ a fost instituit în baza deciziei Comitetului de Miniștri din 24 noiembrie 1834, în scopul instruirii copiilor din categoria nobililor săraci și a funcționarilor. La Pension urmau să-și facă studiile 30 de copii de nobili săraci și funcționari, care, după finalizarea studiilor, erau obligați să activeze timp de șase ani în Basarabia sau în una din cele trei gubernii din Guvernământul General al Novorosiei.

Pe exemplarele de cărți studiate este aplicat șigiliul de formă ovală (diametrul 30 mm) cu legenda: „Пансионъ Кишиневской Гимназии” (*Pensionul Gimnaziului din Chișinău*), trecută pe contur. În centrul ovalului apare stema Imperiului Rus. Pe perimetru, sigiliul are un chenar dublu. Amprețele apar în culorile: albastră, verde, violet, negru.

La fel, se regăsește un ex-libris-etichetă a Pensionului, cu legenda: „Пансионская библиотечка Кишиневской 1-й Гимназии” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului Nr. 1 din Chișinău*), de forma dreptunghiulară (48×35 mm), tipărită alb-negru. Denumirea instituției înscrisă pe perimetru, iar în centru apar datele bibliografice ale cărții, în trei rânduri: „Хр. кат. №_, Сист. кат. №_, Отд. _ №_” (*Catalogul cronologic nr., catalogul sistematic nr., secția nr.*).

Pe paginile edițiilor incluse în această secțiune se regăsesc și stampilele oval-orizontale cu legendele: „Фундаментальная библиотечка Кишиневской 1-ой Гимназии” (*Biblioteca Fundamentală a Gimnaziului Nr.1 din Chisinau*) și „Библиотечка Кишиневской гимназии” (*Biblioteca Gimnaziului din Chișinău*), ștampile dreptunghiulare cu legendele: „Библиотека Liceului Hașdeu”, „Библиотека Liceului В.Р. Hașdeу. Chișinăу”, instituție din perioadă interbelică, care a moștenit colecția bibliotecilor Gimnaziului și a Pensionului (Vezi și pt.1.2).

Ștampilă și ex-libris-etichetă ale Bibliotecii Pensionului Gimnaziului Nr. 1.

⁸ Pensionul pentru Nobili pe lângă Gimnaziul din Chișinău. In: *Muzeul din inima mea (Muzeul Național de Istorie a Moldovei)*. [Resursă electronică] Disponibil: http://nmuseum.blogspot.com/p/v-behaviorurldefaultvml_9189.html [citat 2024-08-30]

32. Herder, Johann Gottfried v. Herders Sämmtliche Werke. 4. Bd. / Johann Gottfried von Herder. – Stuttgart und Tübingen : J. G. Cotta'scher Verlag, 1852. – 364 p.
830 Herder / H-57 IF 1280

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансіонская бібліотека Кишиневской 1-й гимназії”, necompletată.

F. de tit., cu ștampilă: „Фундаментальная бібліотека Кишиневской 1-ой Гимназії”, însoțită de sigiliul: „Пансіонъ Кишиневской гимназії”. În loc de nr. 245, tăiat cu o linie, indicat alt număr, 5900, scris cu peniță.

33. Cicero. Избранныя рѣчи Цицерона. Часть I: Рѣчи за поэта А.Архія и за Кв. Лигарія / Cicero ; объяснилъ: Ю. Фелькель. – Москва : [S. l.], 1871. – 130 p.
807.1(076.6) / C-58 IF 5341

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансіонская бібліотека Кишиневской 1-й гимназії” cu indicarea „Хр[онологический]. Кат[алог]. № 25” (*Catalogul cronologic nr. 25*).

F. de gardă, ștampilă: „Biblioteca Liceului Hașdeu” cu nr. de ordine 641; la fel aici apare o înscriere slab lizibilă, în peniță: „А. Ксиптерасъ. VII классъ. 1887 года.” (*A. Ksipteras. Clasa a VII-a. Anul 1887*).

P. următoare, nenumerotată, două desene în creion de „anturaj scenic în stil grecesc” (sus – cortina teatrală, iar pe jos – ornament grecesc), sunt conturate: peisajul cu un râu și o sufragerie.

F. de tit., sigiliu cu legenda: „Пансіонъ Кишиневской гимназії”, aplicat de doua ori, în cerneală albastră și verde, nr. cărții „N. 25-й”, scris în continuare, nr. 26/II, tăiat cu o linie.

P. 67, însemnare: „Н. Кобецъ” cu litere de tipar, în creion (*N. Cobeț*); desen în creion: o balanță.

Ultima p., desen în creion: acronimul „УЧБДС”, posibilă descifrare: „Учебная бібліотека Духовной Семинарии” (*Biblioteca de studiu a Seminarului din Chișinău*).

În carte, pe mai multe pagini, notițe, traducerea frazelor din text din lb. rusă în lb. lat.: „Возвратиться в отечество – *in patriam vindicare*”, „В свое отечество – *in patriam*”.

34. Livi, Titi. Ab Urbi Condita. Liber XXI / Titus Livius ; curavit: Iulius Caesar Voelkel. – Mosquae : Типографія Т. Рись, 1876. – 208 p.
871 Livius / L-83 IF 5377

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансіонская бібліотека Кишиневской 1-й гимназії” și indicare: „Сист[ематический] Кат[алог] № 11. Отд. В № 6”, cu denumirea dularului: „Класс[ики]” (*Catalogul sistematic nr. 11, diviziune V, Nr. 6. Clasici*), în creion albastru.

F. de gardă, sigiliu: „Бібліотека Кишиневской гимназії” și nr. cărții, 3780.

F. de tit., nr. cărții 3780, semnătura tăiată cu o linie orizontală: „А. Бодеско” (*A. Bodesco*), repetată la câteva pp. următoare (peniță).

35. Cicero, M. Tullii. Ciceronis orationes pro A. Archia Poeta et pro Q. Ligario / Marcus Tullius Cicero ; curavit: Iulius Caesar Voelkel. – Москва : Тип. Т. Рись, 1877. – 127 p.

807.1(076.6) / C-58 IF 13447

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансіонская бібліотека Кишиневской 1-й гимназії” cu însemnare: „Хр[онологический] Кат[алог] № 159” (*Catalogul cronologic nr. 159*). Acest nr. se repetă pe f. de gardă și pe f. de tit., numărul precedent 606/H tăiat.

F. de tit., sigiliu cu legenda: „Пансіонъ Кишиневской гимназії”, și ștampilă de întreprindere: „Книжные магазины М.О. Шаха в Кишиневѣ и Херсонѣ” (*Librăriile M. O. Șah din Chișinău și Herson*). Multiple notițe alături de text în lb. lat. și rusă (peniță și creion).

36. Геродотъ. Скиѳия. Поход Дария на скиѳовъ. Часть I: Текстъ, Часть II: Комментарій / Геродот ; объяснилъ: Г. Фонъ-Гаазе. – Царское Село : [S. l.], 1892. – 58 p.+94 p. : il. – (Иллюстрированное собрание греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / G-38 IF 5741

Сор. 1, notița: „Уч[еника] 7-го кл[асса] В. Гродецкаго” (*Elevul clasei a 7-a, V. Grodețki*).

Forzațul 1, încleiată publicitatea (foaie tipărită de culoare violetă) a producției poli-grafice și de birou destinate copiilor, tineretului și adulților, de librăria-papetărie „M. Șah” din Chișinău. De asupra ei aplicat ex-librisul-etichetă: „Пансіонская бібліотека Кишиневской 1-й гимназії, Хр[онологический] Кат[алог] № 447” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău, catalogul cronologic nr. 447*).

F. de tit., nr. cărții 447 în tuș alături de sigiliul: „Пансіонъ Кишиневской гимназії”, ștampila cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu. Nr. ord. 636”.

Partea II, p. 9, o notă: descrierea conținutului celor IX cărți de „Historiai” lui Herodot (Vezi: „Marginalii”).

Partea II, p.10, o sintagmă, în creion, cu litere minuscule: „Слог Геродота – среднее между возвышенным и простым. Ему очень хорошо даются характеристики. Соединение предложений посредством coordinatio, а не subordinatio” (*Stilul lui Herodot este o combinație între sublim și simplu. Este foarte bun la caracterizare. Propozițiile sunt legate prin coordonare și nu prin subordonare*).

37. Софокль. Антигона. С введением, примѣчаниями, 21 рисункомъ и схемами лирическихъ размеровъ. Ч. I, II. / Софокль ; объяснилъ: А.Н. Деревницкій. – С.-Петербургъ: [S. l.], 1893. – 180 p. : il., hărți. – (Иллюстрированное собрание греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / S-70 IF 5841

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансіонская бібліотека Кишиневской 1-й гимназії” cu însemnarea „Хр[онологический] Кат[алог] № 1238, Сист[ематический] Кат[алог] № 11. Отд[ел] № 74” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău, catalogul cronologic nr. 1238, catalogul sistematic nr. 11, div. nr. 74*).

F. de tit., sigiliu: „Пансіонъ Кишиневской гимназії”, alături - nr. 1238 (peniță);

ștampila: „Biblioteca Liceului Hașdeu. Nr. ord. 650”. Tot aici: însemnarea: „Уч[еник] VIII кл[асса] Дм. Ксиптерасъ”, alături: „Уч. VIII кл. Д.П. Ксиптерасъ” (*Elevului din clasa VIII-a, Dm. P. Ksipteras*). Inițialele lui, „Д. П. К.” (*D.P.K.*), scrise cu litere mari, se regăsesc în carte repetat.

Acest elev a lăsat și comentarii la scenele dramei antice „Antigona” lui Sofocle: „Хор – представитель общественного мнения” (*Corul este un exponent al opiniei publice*) (Pt. I, p. 12), „Кларнетъ, а не флейта, была у древнихъ грековъ” (*Clarinetul, nu flautul, a fost [instrumentul] grecilor antici*) (Pt. I, p. 12-13).

La fel, Dm. Ksipteras a indicat inițialele unei oricare „В.П.Л.”, repetate pe câteva pagini și a scris inițialele sale și ale fetei, indicând data și anul: „Д.П.К.– В.П.Л. 1896 года 12 Окт.” (Pt. II, p. 91 și 122), și cuvintele cu litere mari: „Люб[лю]” și „Душка” (*D.P.K. – V.P.L. 12 octombrie, anul 1896. Iub[esc]. Suflețel*).

Ne punem întrebarea, dacă acești doi reprezentanți ai familiei Ksipteras, însemnările cărora au fost depistate pe cărțile din Biblioteca Pensionului, erau înrudiți?

F. de tit., p. 61 din Pt. II, însemnarea: „Уч. VIII Кл. Н. Фукъ” (*Elevul clasei a VIII-a, N. Fuk*). Acestui elev îi aparține și un comentariu, în creion, la „Antigona” marelui Sofocle: „Идея: Человек могущественное существо, но воля у него не подчиняется разуму” (*Ideea: Omul este o ființă puternică, dar voința lui nu este supusă rațiunii*) (Pt. II, p. 70).

38. Софокль. Антигона. С введением, примѣчаниями, 21 рисункомъ и схемами лирическихъ размеровъ. Ч. I, II / Софокль ; объяснилъ: А.Н. Деревницкій. – С.-Петербургъ: [S. l.], 1893. – 180 p. : il., hărți. - (Иллюстрированное собрание греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / S-70 IF 5840

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансіонская библиотекa Кишиневской 1-й гимназіи. Хр[онологический] Кат[алог] № 610” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău, catalogul cronologic nr. 610*).

F. de garda, ștampilă cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu. Nr. ord. 650”.

F. de tit., sigiliu cu legenda: „Пансіонъ Кишиневской гимназіи”, în cerneală verde, pe pagina următoare – în cerneală violetă, se repetă nr. cronologic 610. Se regăsește aici și ștampilă: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, fără nr. Tot aici apare ștampilă de între-prindere, în cerneală roșie-deschisă: „Книжный магазинъ М. О. Шаха в Кишиневѣ” (*Librăria M. O. Șah din Chișinău*). Semnătura elevului lăsată cu penița, „К.И. Споров”? (*K.I. Sporov*), se află în partea de sus a f. de tit.

Cartea conține sublinieri în creion, traduceri de rânduri, notițe în lb. greacă și rusă, ca: „рассказать” (*de povestit*).

39. Schiller, Friedrich. Wallenstein: Un dramatische Gedicht. 3. Theil. Wallensteins Tod = „Смерть Валленштейна” Шиллера / Friedrich Schiller. – С.-Петербургъ : Тип. В. Дрессенъ и М. Гутзацъ, 1893. – 246 р. – (Избранные нѣмецкие писатели, для школь, съ введениемъ, примѣчаниями и словаремъ Ѡ.К. Андерсона).

830 Schiller / S-32 IF 4568

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансионская библиотекa Кишиневской 1-й гимназии. Хр[онологический] Кат[алог] № 500” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău, catalogul cronologic nr. 500*).

F. de tit., nr. cronologic 500 scris cu penița, două nr. de inventar date anterior cărții tăiate cu o linie; sigiliul: „Пансионъ Кишиневской гимназии”, care se regăsește și la p. 1. Tot aici, semnăturile autografe în penița și creion: „P. H. Годлевскій”, „Н. Иванченко” (*R. N. Godlevski, N. Ivancenco*), precum și ștampila librăriei: „Книжный магазинъ М. О. Шаха въ Кишиневе” (*Librăria M. O. Șah din Chișinău*).

În carte, trad. de cuvinte din lb. germ. în lb. rusă, notițe (creion), un fragment poetic tradus de elev în lb. rusă, din opera lui Schiller „Моартеа lui Wallenstein” (p. 38):

„И изредка оружия, гул глухой

Перерывали мертвое молчанье” (*Bubuitul armelor înfundat/
Între rupea uneori tăcerea*).

40. Гомеръ. Илиада, в сокращении. Выпускъ I: Пѣсни I-XI, съ пропусками / Гомеръ; преимущественно для курсорнаго чтения обработалъ: Г.О. Фонъ-Гаазе. – С.-Петербургъ : Издание редакціи Иллюстрированнаго собранія греческихъ и римскихъ классиковъ, 1897. – 151 р. – 2 exemplare.

807.5(076. 6) / G-62 IF 5762, IF 5625

Forzațul 1 în ambele exemplare, ex-libris-etichetă: „Пансионская библиотекa Кишиневской 1-й гимназии. Хр[онологический] Кат[алог] № 659” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău, catalogul cronologic nr. 659*).

F. de gardă, f. de tit., se repetă nr. cronologic 659, sunt aplicate sigiliile Pensionului și Bibliotecii Liceului Hașdeu, cu indicarea nr. de ordine 652.

În cărți, pe mai multe pagini, notițe de traducere asupra textului.

Ex. IF 5762, p. 15, o însemnare cu penița: „В. Андрій” (*V. Andrii*). De aceeași mână scrisă traducerea unui cuvânt grecesc pe forzațul 1: „Цветущій, крепкій, богатый, прекрасный, изобильный, текущій” (*Înfloritor, puternic, bogat, frumos, abundant, curgător*).

F. de gardă a acestui ex., o ștampilă privată în cerneală violetă: monograma cu litere inițiale împletite „AK”.

P. 83, notiță manuscrisă în creion violet: toponim anglo-american: „Кливеленд” (*Cleveland*).

Ex. IF 5625, f. de tit., conține un nume neidentificat (peniță), notițe în lb. gr., rusă (peniță, creion).

Ex-libris – monogramă „AK”, aplicată pe exemplarul „Iliadei” lui Homer.

41. Платонъ. Апология Сократа. С введениемъ, примѣчаниями и 5 рисунками. Ч. I: Текст, Часть II: Комментарии / Платонъ ; объяснилъ: А. Поспишилъ. – С.-Петербургъ: [S. l.], 1897. – 33 p.+109 p. : il. – (Иллюстрированное собрание греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаниями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / P-72 IF 5881

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансионская библиотека Кишиневской 1-й гимназии. Хр[онологический] Кат[алог]. № 584” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău, catalogul cronologic nr. 584*). Tot aici: desen – caricatura unui om cu nasul lung, alături cu cuvântul „Ewerest”, scris cu peniță.

F. de tit., nr. cronologic se repetă, aplicat sigiliul cu legenda: „Пансионъ Кишиневской гимназии”.

F. de gardă, ștampilă: „Biblioteca Liceului Hasdeu. No. ord. 630”; semnătură autografă a elevului lăsată în lb. poloneză: „S. Dębski”. Listă de discipline din ciclul gimnazial, indicate cu litere inițiale (creion): „З. Б. [Закон Божий], Русс[кий], Лог[ика], Греч[еский], Лат[инский], Мат[ематика], Ист[ория], Физ[ика], Косм[огония], Фр[анцузский], Нем[ецкий]” (*Canon dumnezeiesc, Limba rusă, Logica, Limba greacă, Limba latină, Matematica, Istoria, Fizica, Cosmogonia, Limba franceză, Limba germană*), cu unele cifre atașate. Presupunem ca sunt indicate orele planificate pentru fiecare disciplină, astfel numărul de ore pentru studierea limbii greacă (ca bază a limbilor din cultura europeană) era cel mai mare, apoi urmau limba latină, limba rusă, religia, matematica și limba franceză.

P. 3, partea de sus – semnătură lui S. Dębski, alături, lista, în coloană, a unui grup de studenți bursieri (creion): „Пансионеры 8 класса 1905/06 уч[ебного] г[ода]:

Борзяков Владимир

Гойлов Яков

Денбскій Сергѣй

Дурдуфи Иван

Каразан Владимиръ” (*Elevii clasei a 8-a a Pensionului, anul școlar 1905/06: Borzeakov Vladimir, Goilov Iacob, Denbski Serghei, Durdufi Ivan, Carazan Vladimir*).

Tot aici, notița altei persoane, cu peniță: „Л. Родіоновъ” (*L. Rodionov*).

Forzațul 2, calendarul zilelor lunilor martie-aprilie-mai ale anului 1906, completat cu creion. (Datele verificate cu ajutorul Calendarului perpetuu).

În textul „Apologiei lui Socrate” de Platon: notițe, făcute de S. Dębski, care indică datele lucrului asupra anumitor părți ale cărții: „доп. 24 ян. 06 г.”, „на 31 янв. 06 г.”, „1 февр.” „3 февр.”, „4 февр.”, „6 февр.”, „на 7 ф.”, „на 13 февр.” (*suplimentar pe 24 și 31 ianuarie 1906; pe 1, 3, 4, 6, 7, 13 februarie*).

42. Геродотъ. Греко-Персидскія войны. С введеніемъ, примѣчаніями, 31 рисункомъ и географическою картою. Ч. I: Текстъ, Ч. II: Комментаріи / Геродотъ; объяснилъ: Г.О. Фонъ-Гаазе. – С.-Петербургъ : [S. l.], 1898. – 84 p.+163 p. : il., o hartă. – (Иллюстрированное собраніе греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / G-38 IF 5988

F. de gardă, însemnarea elevului, cu peniță: „Я. Гойлов” (*Ia. Goilov*), ștampila cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu. No. ord. 635”.

F. de tit., sigiliu cu legenda: „Пансионская библиотечка Кишиневской 1-й гимназіи” și nr. 497, indicat alături; ștampila: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, fără nr.; cu ștampila de întreprindere: „Центральный книжный магазинъ Н. О. Шаха въ Кишиневѣ” (*Librăria centrală a lui N.O. Șah din Chișinău*). Tot aici, însemnările elevilor, în peniță și creion: „Я. Гойлов, уч. 8 кл. 1905/06 уч. г.”, „Л. Рыльнов”? (*Ia. Goilov, elevul cl. a 8-a, anul de studiu 1905/06. L. Rîlinov*).

Forzațul 2, posesorul exemplarului a indicat obiectele de studiu, cu note primite: „Латинскій - 3ж, Русскій - 4ж, Греческій – 3ж” (*Limba latină – 3, Limba rusă – 4, Limba greacă – 3*), și a desenat un crucișător - navă militară de luptă (creion). Notițele aparțin perioadei de după războiul rus-japonez din anii 1904-1905.

43. Демосѡенъ. Избранныя рѣчи (Три Олінескія рѣчи и третья Филиппика). С введеніемъ, примечаніями, 1 рисункомъ и картою Эллады. I.: Текстъ, Ч. II: Комментаріи / Демосѡенъ; объяснилъ: К.В. Гибель. – С.-Петербургъ : [S. l.], 1898. – 41 p.+153 p. : il., hartă. – (Иллюстрированное собраніе греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / D-39 IF 5976

Cop. 1, cuvântul polonez, lăsat în creion: „jeszcze” (*încă*).

Forzațul 1, o foaie de culoare albă cu publicitatea librăriei-papetărie „Boșoer”, conținând sortimentul produselor și serviciilor propuse chișinăuienilor. De-asupra

acestei foi, aplicată ex-librisul-eticheta: „Пансионская библиотека Кишиневской 1-й гимназии” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău*), cu indicarea nr. 642 (peniță).

F. de tit., nr. cărții 642, și alt număr (precedent?) tăiat cu o linie; sigiliile: „Пансионъ Кишиневской Гимназии” și „Biblioteca Liceului Hasdeu. Nr. ord. 621”. În partea dreaptă a f. de tit., sus, însemnările lăsate cu penița: „Вл. Борзякова уч. VIII кл.” „М. Валуца (?) уч. VIII кл.” (*Vl. Borzeakov, elev al cl. 8-a; M. Valuța*), ultimă tăiată cu o linie.

P. 3, sigiliu: „Пансион Кишиневской Гимназии”, repetat nr. 642 (peniță).

P. 17, textul „Discursuri 1 și 2 de Olint” tradus integral din lb. gr. în lb. rusă (creion, litere minuscule).

Partea II („Comentarii”), f. de tit., însemnarea: „Борзяковъ Владимиръ. Уч. 8-го класса” (*Borzeakov Vladimir, elevul clasei a 8-a*), iar pe p. 63 a Părții a II-a sunt enumerate (cu litere mari, într-o coloană, în creion): „Борзяковъ

Володя
Надя”.

Acestea demonstrează interesul studentului față de domnișoara Nadea. Ultima p. a cărții conține aceleași nume și inițiale, desene în creion, și operații aritmetice, lăsate cu penita.

44. Гомеръ. Одиссея. Песнь I: с примѣчаниями и 10 рисунками. Часть I: Текстъ, часть II: Комментарій / Гомеръ ; объяснилъ: С. Радецкій. – С.-Петербургъ : [S. I.], 1899. – 16 р.+60 р. : ил. - (Иллюстрированное собраніе греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / G-62 IF 5764

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансионская библиотека Кишиневской 1-й гимназии. Хр[онологический] Кат[алог] № 520” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău. Catalogul cronologic nr. 520*); ștampila cu legenda: „Biblioteca Liceului Hașdeu. Nr. ord. 656”.

F. de tit., nr. cronologic 520 (peniță), sigiliul: „Пансионъ Кишиневской гимназии”. Aforismul lui Moritz Gottlieb Saphir, scriitor și jurnalist satiric austriac-evreu: „Сколько умному надо говорить до тех пор, пока его признают умным; глупому же стоит немо помолчать, как его уже примут за очень умного” (*Cât timp îi ia unui om inteligent să vorbească înainte să fie crezut că este inteligent! Un om prost nu trebuie decât să tacă, iar toată lumea îl consideră inteligent*”).

Notă: Două cărți cu sigiliile Bibliotecii Pensionului conțin însemnările unei personalități cunoscute în spațiul istoric și cultural românesc, a pedagogului Alexandru Oatu⁹ (1878-1940), directorul Liceului „Mihai Eminescu” din Chișinău în perioadă

⁹ Oatu, Alexandru. In: *Chișinău: Enciclopedie*. Chișinău: Museum, 1997, pp. 347.

interbelică. Acestea datează din perioada școlară, când era elev al Gimnaziului de Băieți din Chișinău. Pentru prima dată, în baza acestor documente, se confirmă faptul că Alexandru Oatu a fost elev la Pensiunea Gimnaziului nr. 1.

45. Ciceronis. M. Tullii. Orationes pro A. Archia Poeta et pro Q. Ligario. Ed. 3-a / M. Tullii Ciceronis; curavit: Iulius Caesar Voelkel. – Москва: Тип. Т. Рись, 1877. – 127 p. 807.1(076.6) / C-58 IF 5340

Forțașul 1, în partea stângă sus: ex-libris-etichetă: „Пансионская библиотека Кишиневской 1-й гимназии. Хр[онологический] Кат[алог] № 118” (*Biblioteca Pensiunii Gimnaziului nr. 1 din Chișinău, catalogul cronologic nr. 118*).

F. de gardă, ștampilă: „Библиотека Лiceiului Hașdeu. Nr. ord. 641”. Mai sus, înscrierea, cu creion: „С. Оату, уч. VII кл.” (*S. Oatu, elevul clasei a 7-a*).

F. de tit., nr. cronologic 118 (peniță) cu sigiliul: „Пансионъ Кишиневской гимназии” și cu ștampilele: „Библиотека Лiceiului Hașdeu”, fără indicarea nr., „Книжный магазинъ М.О. Шаха въ Кишиневѣ” (*Librăria M.O. Șah din Chișinău*), realizată în cerneală violetă, cu dimensiunea mai mare (48×30 mm) decât ștampilele standard a acestei librării (Vezi și pt. 2.5).

Însemnările lui Alexandru Oatu.

46. Ксенофонтъ. Анабасисъ. Книга II, съ введениемъ, примечаніями, 32 рисунками и картою М. Азіи. Часть I: Текстъ. Часть II: Комментарій / Ксенофонтъ ; объяснилъ: Левъ Георгіевскій. – Царское Село : [S. l.], 1891. – 29 р.+54 р. : il., hartă. – (Иллюстрированное собраніе греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.5(076.6) / К-88 IF 5746

Forzațul 1, ex-libris-etichetă: „Пансіонская библиотека Кишиневской 1-й гимназіи. Хр[онологический] Кат[алог] № 655” (*Biblioteca Pensionului Gimnaziului nr. 1 din Chișinău, catalogul cronologic nr. 655*), cu ștampila: „Biblioteca Liceului Hașdeu Nr. ord. 634”. Între aceste ștampile se regăsește o notiță de mână, lăsată în creion: „Оат”, „Клясться, обѣщать” (*Oatu. Jur, promite*).

F. de tit., însemnările în creion: „А. Оатъ”, „Саша Оатъ”, „Сашé Оатъ” (*A. Oatu, Sașa Oatu, Sașé Oatu*), precum și însemnare: „Уч. V Кл. Н. Занглифисъ” (*Elevul clasei a V-a, N. Zanglifis*), și câteva notițe lăstate cu peniță.

Tot aici, sigiliul: „Пансіонъ Кишиневской гимназіи”, cu nr. de inv. 655, și stampilele: „Biblioteca Liceului Hașdeu”, cu nr. de inv. 634, „Книжный магазинъ М. О. Шаха въ Кишиневѣ” (*Librăria M.O. Șah din Chișinău*).

Forzațul 2, note în creion lăstate de A. Oatu, una ușor lizibilă: „Молитва. Что ты, будучи такого образа мыслей, стал бы злоумышлять против меня, то был бы враждебен самому себе.” (*Rugăciune. Dacă tu, având astfel de gânduri, ai începe să te răzbuni împotriva mea, atunci tu vei fi vrăjmașul tău însuși.*). Tot aici, în partea de sus, notițe în lb. greacă (peniță).

În carte, pe mai multe pagini, traduceri, indicații ca „ДСП” [до сих пор] (*până aici*).

1.4. Școala Reală din Chișinău (Кишиневское Реальное Училище) – Liceul „Alec Russo”

Școala Reală din Chișinău a fost o instituție de învățământ pentru obținerea studiilor medii tehnice, în care, pe lângă studii gimnaziale clasice, se obțineau „studii generale și pregătire pentru admiterea elevilor în instituțiile de învățământ superior special”. Ea a fost deschisă la 6 decembrie 1873^{10, 11}.

La început această instituție de învățământ avea trei clase – a III-a, a IV-a și a V-a. Pe parcursul următorilor doi ani de studii a fost completată cu încă două clase superioare. În funcția de director a fost numit Nicolae Codreanu, care era și profesor de fizică. Ulterior, în baza deciziei Consiliului de Stat din 19 noiembrie 1884, începând cu 1 iulie 1886, au fost deschise și două clase primare – clasele I-a și a II-a. În anul 1888 a fost deschisă clasa a VII-a cu profil mecanic și tehnic. Pe lângă această clasă, Școală Reală avea și cabinete de fizică, chimie, meteorologie, științe ale naturii, istorie, geografie etc. În anul deschiderii, această instituție număra un contingent de 101 elevi.

Pe parcursul activității Școala Reală din Chișinău a reușit să pregătească specialiști în domeniile mecanicii, chimiei și tehnicii, pentru dezvoltarea societății basarabene. Mulți absolvenți ai acestei instituții de învățământ au devenit personalități notorii. Din anul 1918 instituția a fost transformată în Liceul de Băieți „Alec Russo”.

Exemplarele descrise în această secțiune conțin sigilii cu legendele:

- „Библиотека Кишиневского Реального Училища” (*Biblioteca Școlii Reale din Chișinău*) – sigiliu de forma ovală (ø33mm), text înscris pe contur, în ovalul central – stema Imperiului Rus. Amprețele apar în culorile: turcoaz, verde, violetă;
- „Biblioteca Lic[eului] «Alec Russo» Chișinău. Nr. _” – ștampila dreptunghiulară (53×23 mm), în culoare violetă, text amplasat în patru rânduri.

Ex-librisul-eticheta Bibliotecii Școlii Reale de forma dreptunghiulară (64×25 mm), tipărită în alb-negru, conține următoarea informație, prezentată în patru rânduri: „№ Хронолог. кат: _ Лит. шкапа: _ № полки шкапа: _ № книги на полки (sic): _” (*Nr. catalogului cronologic, Litera dulapului; nr. poliței în dulap; nr. cărții pe poliță*).

Ștampile ale Bibliotecii Școlii Reale și ale Bibliotecii Liceului „Alec Russo” din Chișinău.

¹⁰ Chișinău. Școala Reală. In: Biblioteca Națională Digitală Moldavia. Cărți postale. [Resursă electronică] Disponibil: <http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=d-01000-00---off-0cartipost--00-1----0-10-0---0---0direct-10---4-----0-11--11-ky-50---20-help---10-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=cartipost&cl=CL2.2.23&d=J47> [citat 2024-08-30].

¹¹ Școala Reală din Chișinău (Кишиневское реальное училище). In: *Muzeul din inima mea (Muzeul Național de Istorie a Moldovei)*. [Resursă electronică] Disponibil: http://nmuseum.blogspot.com/p/v-behaviorurldefaultvml0_1360.html [citat 2024-08-30].

47. Kuhn, A., Schleicher, A. Beiträge zur vergleichenden Sprachforschung, auf dem Gebiete der Arischen, Celtischen and Slawischen Sprachen. 4. Band / A. Kuhn, A. Schleicher. – Berlin : Ferd. Dümmler's Verlagsbuchhandlung, 1865. – 514 p.

801 / K-90 IF 7908

Forzațul 1, în stângă sus, ex-librisul-eticheta Bibliotecii Școlii Reale, necompletată: „№. Хронолог[ический] Кат[алог], Лит[ера] шкафа, № полки шкафа, № книги на полке” (*Nr. catalogului cronologic, Litera dulapului, nr. poliței în dulap, nr. cărții pe poliță*).

F. de gardă, sigiliu: „Библиотека Кишиневского Реального Училища” (*Biblioteca Școlii Reale din Chișinău*), alături, înscris și tăiat cu o linie, numărul ordinar al cărții: „№ 290/IV” (cerneală roșie); ștampilă: „Biblioteca Lic. «Alecú Russo» Chișinău”, cu nr. 52 înscris în ea (tuș). Ultima se repetă pe f. de tit. Sunt prezente alte numere ale cărții, lăsate în penița și cerneală maro sau roșie, tăiate cu o linie.

F. de tit. și ultima p., ștampila dreptunghiulară (35×19 mm), în tuș: „Библиотека Кишиневск[ого] Молдавск[ого] Пед[агогического] Института. Инв. № 13410” (*Biblioteca Institutului Pedagogic Moldovenesc din Chișinău. Nr. inv. 13 410*).

48. Schillers Sämtliche Werke in 12. Bänden. 8. Band / Friedrich Schiller. – Stuttgart: J. G. Cotta'scher Verlag, 1873. – 364 p.

830 Schiller / S-32 IF 9038

F. de gardă și f. de tit., sigiliu: „Библиотека Кишиневского Реального Училища”, alături apare numărul de ordine, „887/VIII”. Sunt și alte cote (peniță, cerneală roșie), tăiate cu o linie.

F. de tit., cu ștampilă: „Библиотека Кишиневск[ого] Молдавск[ого] Пед[агогического] Института. Инв. № 13386” (*Biblioteca Institutului Pedagogic Moldovenesc din Chișinău. Nr. inv. 13 386*).

49. Kurz, Heinrich. Geschichte der deutschen Literatur. 3 Band / Heinrich Kurz. – Leipzig : Druck und Verlag B. G. Teubner, 1873. – 841 p. : il.

830.09 / K-92 IF 4649

F. de gardă și f. de tit., sigiliu: „Библиотека Кишиневского Реального Училища”, nr. 423/III indicat mai sus; sub el, un alt număr al cărții din cadrul acestei biblioteci, tăiat cu o linie.

50. Clemen, C. Fr. W. Deutsches Lesebuch für Büegerschulen und höhere Lehranstalten. 4. Teil / C. Fr. W. Clemen. – Kassel : Verlag von Aug. Freyschmidt, 1880. – 248 p.

803.0(076.6) / C-60 IF 1439

F. de gardă și f. de tit., sigiliu: „Библиотека Кишиневского Реального Училища”, nr. 1791/4 scris mai sus, în cerneala roșie, și un alt număr tăiat cu o linie.

51. Clemen, C. Fr. W. Deutsches Lesebuch für Büegerschulen und untere Klassen höherer Lehranstalten. 1. Teil / C. Fr. W. Clemen. – Kassel : Verlag von Aug. Freyschmidt, 1883. – 224 p.

803.0(076.6) / C-60 IF 4584

F. de gardă și f. de tit., sigiliu: „Библиотека Кишиневского Реального Училища”, indicat nr. 1791/1 și un alt nr. de inventar, tăiat cu o linie, sunt și alte inscripții cu cerneală roșie.

F. de gardă, notițe neclare în lb. rom. (creion): „pentru...”

52. Darmesteter, Arsene. Cours de grammaire historique de la langue française. 1ère Partie: Phonétique / Arsene Darmesteter. – Paris : Librairie Ch. Delagrave, 1891. – 169 p.

804.0-5 / D-21 IF 4033

F. de gardă, nr. de ordine 2525 al cărții din Biblioteca Școlii Reale, în cerneală roșie; un alt număr, 3111, tăiat cu o linie.

F. de tit., se repetă numerele sus menționate, apare amprenta sigiliului Bibliotecii Școlii Reale.

În carte, pe mai multe pagini, mici comentarii în lb. fr., sublinieri, semne.

53. Moderne Erzähler. 2. Bandhen / обработалъ: М. А. Липпе. – С.-Петербургъ : [S. l.], 1905. – 112 p. - (Избранныя произведенія немецкихъ и французскихъ писателей для класнаго и домашняго чтенія подъ редакціей С. А. Манштейна).

830-3(082) / M-78 IF 4571

F. de gardă, f. de tit. și p. următoare, liberă și nenumerotată, sigiliu: „Библиотека Кишиневского Реального Училища”, și însemnarea alături de el, în cerneală roșie: „N. 1173 уч[ебная] биб[лиотека]” (*Biblioteca Școlii Reale din Chișinău. Biblioteca de studiu, nr. 1173*).

În carte, pe mai multe pagini, notițe de lectură, învățătură.

54. Rosegger, P. K. Ausgewählte Erzählungen / P.K. Rosegger. – С.-Петербургъ : [S. l.], 1908. – 162 p. - (Избранныя произведенія немецкихъ и французскихъ писателей для класнаго и домашняго чтенія подъ редакціей С. А. Манштейна).

830Rosegger / R-79 IF 4599

F. de tit., sigiliu: „Библиотека Кишиневского Реального Училища”, cu numărul înscris alături, în cerneală roșie: „№ 2705 уч[ебная] биб[лиотека]” (*Biblioteca Școlii Reale din Chișinău. Biblioteca de studiu, nr. 2705*). Amprenta și numărul apar, la fel, pe „Cuprins”, „Introducere”, pp. 1 și 162.

Notă: Selecția cărților didactice din colecția fostei Bibliotecii a Școlii Reale amintește de o personalitate marcantă din mediul pedagogilor de la acea vreme – Ivan (Johann) Allendorf, unul din fondatorii și profesorul longeviv al școlii¹²:

¹² Кишиневское реальное училище. In: *Тарнакин, Владимир, Матей, Зинаида. Учебные заведения Кишинева XIX – начала XX века, Chișinău, Pontos, 2014, pp. 185-202.*

55. Meyer's kleines Konversations-Lexikon. 3. Band. / Bibliographisches Institut. – Leipzig und Wien : Bibliographisches Institut, 1893. – 715 p.

030 / M-64 IF 1353

F. de tit., la mijloc: însemnarea în cerneală neagră: „J. Allendorf”. Aici, ca și pe ambele forzațuri este aplicată ștampila de forma neregulată (55×20 mm), în cerneală violetă, cu legenda: „Bücherei der deutschen evangelischen Gemeinde zu Kischineff”¹³ (*Biblioteca Comunității Evanghelice Germane din Chișinău*), cu câteva nr. de inventar din cadrul acestei biblioteci, lăsate în tuș.

56. Deutsches Lesebuch für Höhere Schulen. 3. Teil: Lesebuch für Quarta / herausgegeben: Dr. P. Hellwig. – Dresden : L. Ehlermann, 1893. – 312 p.

830(082) / D-48 IF 13878

F. de tit., la mijloc, însemnarea: „J. Allendorf”, tot aici în partea de jos, însemnarea: „E. Baeuerle” (ambele în cerneală neagră).

57. Deutsches Lesebuch für Höhere Lehranstalten. Untertertia / bearbeiten: Dr. Otto Liermann, Dr. Wilhelm Vilmar. – Leipzig, Frankfurt a. M. : Kesselringsche Hofbuchhandlung (E. v. Mayer) Verlag, 1910. – 402 p.

803.0(076.6) / L-69 IF 1438

F. de tit., la mijloc, însemnarea: „J. Allendorf”, sub ea – însemnarea „E. Baeuerle”, ambele cu peniță, în cerneală neagră. Autograful dnei E. Baeuerle apare și pe alte cărți din colecția Literaturile lumii.

¹³ Болгарина, Элина. Детско-юношеская коллекция немецких книг в отделе «Литературы мира» Национальной библиотеки Республики Молдова (sursa electronica) Disponibil: <http://moldlis.bnrm.md/handle/123456789/1706>. [citată 2024-08-30]

1.5. Gimnaziul de Băieți Nr. 2 din Chișinău (Кишиневская Прогимназия, Кишиневская Вторая Мужская Гимназия) – Liceul de Băieți „Mihail Eminescu”

Gimnaziul de Băieți Nr. 2 din Chișinău - instituție organizată în baza deciziei Consiliului de Stat din 11 ianuarie 1871. Începând cu 1 iulie 1871, în baza acestei decizii, la Chișinău urma să fie deschis un gimnaziu clasic cu studierea obligatorie a limbii latine. Deși s-a anunțat că deschiderea va avea loc în luna iulie, în realitate gimnaziul putea fi deschis nu mai devreme de luna septembrie, deoarece deschiderea trebuia precedată de numirea inspectorului școlar, alegerea profesorilor, arendarea unei clădiri corespunzătoare pentru orele de curs, pentru examenele de admitere etc. La 12 septembrie 1871 a avut loc deschiderea oficială a Gimnaziului de Băieți Nr. 2 din Chișinău. Gimnaziul avea 4 clase. Primul director a fost N. Alaiev.

La 1 iulie 1884 gimnaziul a fost reorganizat. După reorganizare, avea 5 clase de studii și o clasă pregătitoare. În acest gimnaziu erau predate următoarele discipline: religia, limba rusă, matematica, fizica, geografia, istoria, limba franceză, limba germană, lucrul manual, desenul, caligrafia, gimnastica, muzica.^{14, 15}

În anul 1918 a fost reorganizat în Liceul de Băieți „Mihail Eminescu”. Director al liceului devine Alexandru I. Oatu.

Sunt depistate stampilele:

- forma oval-orizontală (40×22 mm) în cerneală albastră, cu legenda care evidențiază etapa inițială a instituției: „Библиотека Кишиневской Прогимназии” (*Biblioteca Gimnaziului de Băieți Nr. 2 din Chișinău*); text amplasat în trei rânduri. Stampila are un chenar dublu liniar;
- forma hexagonală (55×35 mm), în cerneală violetă și roz decolorat, care aparținut „moștenitorului” instituției din perioada interbelică, cu legenda: „Biblioteca Liceului de Băieți «Mihail Eminescu» Chișinău. Seria __, №_”; amplasată în șase rânduri;
- forma neregulată (55×15 mm), în cerneală violetă, cu legenda: „Liceul de Băieți «Mihail Eminescu» Chișinău”; pe trei rânduri.

¹⁴Liceul de băieți Nr. 2 din Chișinău (Вторая Кишиневская мужская гимназия). In: Muzeul din inima mea (Muzeul Național de Istorie a Moldovei). [Resursă electronică] Disponibil: http://nmuseum.blogspot.com/p/blog-page_7690.html [citată 2024-08-30]

¹⁵Chișinău. Gimnaziul Nr. 2 de băieți. In: *Biblioteca Națională Digitală Moldavica. Cărți poștale* [Resursă electronică] Disponibil: <http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=q-01000-00---off-0cartipost--00-1----0-10-0---0---0direct-10-DC--4-----0-11--11- ro-50---20-about-Liceul--00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=cartipost&srp=0&srn=0&cl=search&d=J38> [citată 2024-08-30].

Ștampila Bibliotecii Proгимnaziiului.

Ștampilele Liceului de Băieți „Mihail Eminescu” și Bibliotecii instituției.

58. Ciceron. Les Auteurs latins / Marcus Tullius Cicero. – Paris : Librairie de L. Hachette, 1861. – 610 p.

871Cicero=71=40 / C-58 IF 5308

F. de gardă, ștampila prost imprimată, cu legenda: „Библиотека Кишиневской Прогимназии”, nr. de carte 161 și un alt nr. 209, tăiat cu o linie (ambele în peniță).

59. Candréa, J.-A. Cours de langue française. 2-ème livre / J.-A. Candréa. – Bucarest : Editura Libr. „Universală” Alcalay & Co., 1928. – 190 p.

804.0(075.3) / C-19 IF 14522

Cop. 1 și f. de tit., ștampile cu legende: „Liceul de Băieți «Mihail Eminescu» Chișinău”, „Biblioteca Liceului de Băieți «Mihail Eminescu» Chișinău. Seria __, №_ 277”, numărul în creion albastru, și înscriere: „N. 277. Bibl. Secția III” (peniță). Aici se află și un nr. de inventar în cerneală roșie, „№. I/III”. Ștampila Bibliotecii Liceului de Băieți cu nr. respectiv se află și la paginile 3, 33, 65, 73, 81.

P. 3, însemnarea: „Modval Laurențiu. Cl. III” (peniță). În carte: notițe în lb. franceză.

60. Cicero. Oratio Pro Archia. Pentru clasa 7^a/ Marcus Tullius Cicero. – București : Editura „Cartea Românească”, 1935. – 34 p.

807.1(076.6) / C-58 IF 45689

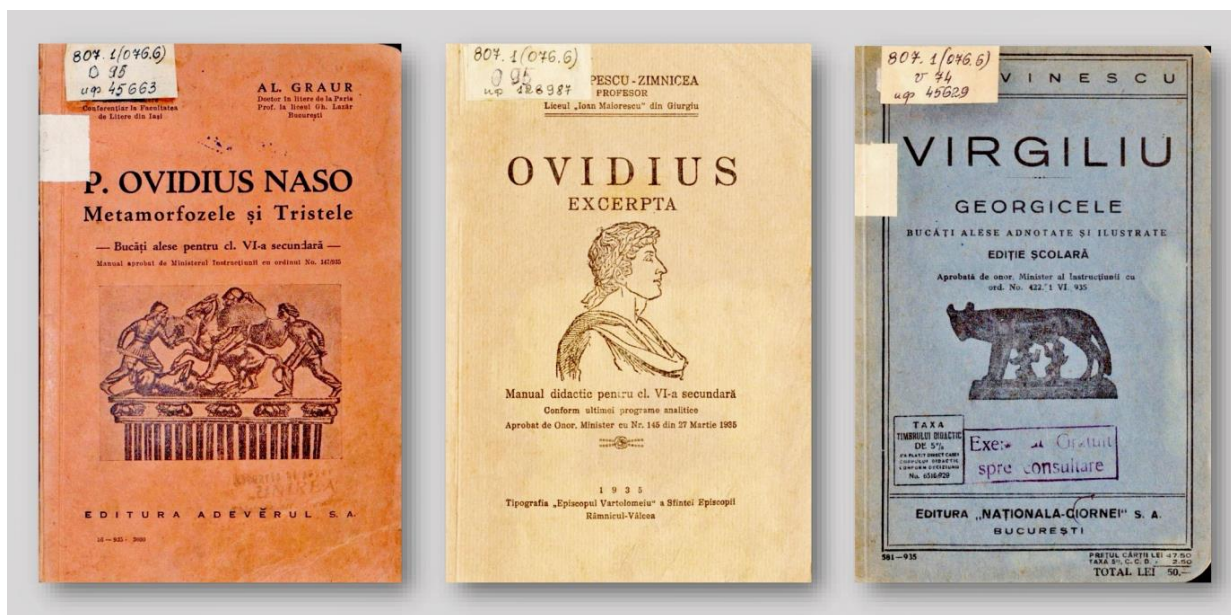
Cop. 1, f. de tit. și p. 3, cu ștampila: „Biblioteca Liceului de Băieți «Mihail Eminescu» Chișinău. Seria __, № __”, necompletată.

P. 17, o însemnare: „Koka Volcinschi cl. 7”, (peniță).

P. 34, însemnarea: „Volcinschi” (creion). Notițe, trad. de cuvinte în lb. rom.

Seria de autori antichi, publicată de Iuliu Valaori, Cezar Papacostea, G. Popa-Lisseanu, din colecția Literaturile lumii a BNRM.

Operele autorilor antichi, perioada interbelică, din colecția Literaturile lumii a BNRM.

1.6. Gimnaziul de Fete al Zemstvei din Chișinău (Кишиневская Земская Женская Гимназия) - Liceul de Fete „Regina Maria”

Gimnaziul de fete al Zemstvei din Chișinău^{16,17} (Кишиневская 1-ая Земская Женская Гимназия) – prima instituție de învățământ secundar pentru fete din Basarabia. A fost inaugurat la 8 martie 1864, de Liubov Beliugova. În anul inaugurării s-au înscris 158 de eleve din diferite pături sociale. Din anul 1871 gimnaziul trece sub auspiciile Zemstvei Basarabene. Din anul 1918 este transformat în Liceul de Fete „Regina Maria” din Chișinău.

Sunt depistate ștampilele:

- de forma ovală (diametrul 33 mm), în cerneală albastră, cu legenda: „Библиотека Кишиневской Земской Женской Гимназии” (*Biblioteca Gimnaziului de Fete al Zemstvei din Chișinău*), unde cuvântul „Библиотека” se află în centrul ovalului, restul de text amplasat pe contur;
- de forma oval-orizontală (42×25 mm), în cerneală violetă, cu legenda: „Biblioteca Liceului de fete „Regina Maria” din Chișinău”, în patru rânduri. Ștampila are un chenar dublu liniar, cel din exterior – mai gros.

**Acronimul și ștampila Bibliotecii Gimnaziului de Fete al Zemstvei din Chișinău.
Ștampila Bibliotecii Liceului de Fete „Regina Maria” din Chișinău.**

¹⁶ Chișinău. Gimnaziul de fete a Zemstvei. In: *Biblioteca Națională Digitală Moldavica. Cărți poștale* [Resursă electronică]. Disponibil: <http://www.moldavica.bnrm.md/bibliemo?e=d-01000-00---off-0cartipost--00-1---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-11--11-si-50---20-help--00-3-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&c=cartipost&cl=CL2.2.29&d=J54> [citat 2024-08-30].

¹⁷ Liceul de fete din Chișinău / Liceul de fete de zemmstvâ nr.1 din Chișinău (Кишинёвская женская гимназия / Кишинёвская первая земская женская гимназия). In: *Muzeul din inima mea (Muzeul Național de Istorie a Moldovei)*. [Resursă electronic] Disponibil: http://nmuseum.blogspot.com/p/v-behaviorurldefaultvmlo_27.html [citat 2024-08-30].

61. Ciceronis, M. Tullii. Scripta Quae Manserunt Omnia. Partis I. Vol. I / Marcus Tullius Cicero ; recognovit: Reinholdus Klotz. – Lipsiae : In aedibus B. G. Teubneri, 1863. – 192 p.

871Cicero / C-58 IF 5331

F. de tit., acronim (peniță, cerneală neagră): «биб. К. З. Ж. Г. № 1481» [Библиотека Кишиневской земской женской гимназии, № 1481] (*Biblioteca Gimnaziului de Fete al Zemstvei din Chișinău, Nr. 1481*).

P. 3, ștampila cu legenda: „Библиотека Кишиневской Земской Женской Гимназии”, aplicată și la p. 33.

62. Martin Ph., Naret A., Polikowsky I. Mon deuxième livre de français, a l'usage des classes élémentaires = Учебникъ французскаго языка для младшихъ классовъ. Часть вторая / Ph. Martin, A., Naret, I Polikowsky. – Одесса : Издание книжного магазина «ОБРАЗОВАНИЕ», 1915. – 143 p.: il.

804.0(075.2) / M-35 IF 14528

F. de tit., „Tables des matières” (Cuprins), p. 2, 3, 15, 17, 19, 50, 96, partea „Vocabulaire” p. 1, 23, 47 - ștampilă: „Biblioteca Liceului de Fete «Regina Maria» din Chișinău”.

F. de tit., însemnarea: „Шлю тебе книгу, милая Эмочка. Бетя” (*Scumpă Ema, îți trimit cartea. Betea*). Ștampilele vânzătorului: „Prix: 1 rouble”, „Временно повышенная цѣна 1 руб. 20 коп.” (*Prețul temporar ridicat 1 rub. 20 cop.*). Acest preț tăiat, cu creion adăugat: „1.65”.

În carte, pe mai multe pagini, numele Emei se repetă (peniță, creion).

**II. PUBLICAȚII CU ȘTAMPILE ȘI EX-LIBRISURI
ALE LIBRĂRIILOR-PAPETĂRII**

***

În ediția de referință „Anuarul orașului Chișinău din anul 1924”¹⁸ se pot regăsi informații despre adresele librăriilor-papetării, la care se face trimitere în această lucrare: „Boșoer, Frații – Pușchin, 27; Dailis, R. – Pușchin 26-28; Dîh, I. – Alexandr[ovskaia]. Palatul Primăriei; N.O. Șah – str. Pușchin, casele Primăriei; „Educația” – str. Alex[andru] cel Bun, N. 110, casele Doncev”.

Ștampilele aplicate pe cărți la fel ne oferă informația despre destinația librăriilor din trecut: „Книжный магазинъ «Просвѣщение» Ш. Юшцы, Кишиневъ, Харалампиевск. – Купеческ.” (*Librăria „Iluminare” a lui Ș. Ioșta. Chișinău. Sf. Haralampie – Negustorilor*); „Книжный магазинъ М.К. Шехтера. Кишиневъ. Александров[ская]. № 108” (*Librăria lui M.K. Șehter. Chișinău. Str. Aleksandrovskaia. Nr. 108*). La fel, sunt depistate fluturașe publicitare încleiate în exemplare – reclama textuală a librăriilor „B.L. Boșoer”, „M.K. Șehter”, „M.O. Șah”.

2.1. Librăria lui I. Dîh

Au fost depistate ștampilele de întreprindere:

- „Книжная Торговля I. Дыха в Кишиневѣ” (*Vânzare de carte a lui I. Dîh la Chișinău*), în formă oval-orizontală (40×25 mm), legenda amplasată în trei rânduri. Sigiliul are un chenar dublu: cel interior - liniar, cel exterior – dantelat. Amprenta în cerneală roz;
- „Книжный Магазинъ I. Дыха, 1894, Кишиневъ „Пассажъ” (*Librăria „I. Dîh”, [fondată în] 1894, Chișinău, „Pasaj”*), în formă oval-orizontală (32×19 mm), text amplasat în 4 rânduri, în partea stînga și dreapta – steluțe cu șase raze (Steaua lui David)? Chenar dublu format din linie subțire și linie mai groasă. Amprenta în cerneală violetă, albastră;
- „Книжный Магазинъ I. Дыха, 1894, Кишиневъ „Пассажъ” (*Librăria „I. Dîh”, [fondată în] 1894, Chișinău, „Pasaj”*) - în formă oval-orizontală cu dimensiuni mai mari (42×30mm), text amplasat în patru rânduri. Chenar dublu, cel interior – linear, cel exterior - dantelat. Amprenta în cerneală violetă. (Vezi și pt. 2.2).

Ștampile ale Librăriei „I. Dîh”.

¹⁸ Anuarul Orașului Chișinău și al județelor din Basarabia și cu Calendarul pe anul 1924 = Адресно-справочная книга „Весь Кишинев” с уездами Бессарабии и Календарь на 1924 год. [Resursă electronică] Disponibil: <http://www.moldavica.bnrm.md/biblielmo?e=q-01000-00---off-0periodice--00-1----0-10-0---0---0direct-10-DC--4-----0-11--11-ro-50---20-aboutAnuarul+ora%c8%99ului+Chi%c8%99in%c4%83u+din+anul+1924--00-3-1-00-0-0-11-1-OutfZz-8-00&a=d&c=periodice&srp=0&srn=0&cl=search&d=JD1726> [citat 2024-08-30].

63. Schiller. Egmont und Oranien = „Эгмонтъ и Вильгельмъ Оранскій” Шиллера / Friedrich Schiller. – С.-Петербургъ : Издание С. А. Манштейна, 1895. – 96 р. – (Избранныя произведенія немецкихъ и французскихъ писателей для класснаго и домашняго чтенія).

830 Schiller / S-32 IF 4594

Сор. 1, însemnarea elevului: „В. Поповъ” (*V. Popov*).

Р. 1, șampilă: „Книжная Торговля I. Дыха в Кишиневъ” (*Vânzare de carte a lui I. Dîh la Chișinău*).

Р. 29, numele personajului istoric olandez: „Бекерзель” (*Beckerzeel*), cu peniță.

În carte pe mai multe pagini, notițe în text (creion).

64. Moderne Deutsche Prosa. Band I = Повѣсти и рассказы новѣйшихъ немецкихъ авторовъ. Томъ I / объяснилъ и снабдилъ словаремъ: Р. Бертольди. – Т.-Петербургъ : Издание Эггерсъ и К., 1904. – 136 р. – 2 exemplare.

830-3(082) / M-78 IF 4661, IF 4662

Ambele vol., f. de tit., șampilă: „Книжный Магазинъ I. Дыха, 1894, Кишиневъ „Пассажъ” (*Librăria „I. Dîh”, [fondată] 1894, Chișinău, „Pasaj”*).

În carte, pe mai multe pagini, sublinieri, notițe mici, diferite semne alături de cuvinte și expresii din text.

Ex. IF 4662, сор.1, notița: „VI кл. А.13. Я” (*Clasa 6-a, A.13, Eu*).

65. Ciceronis, M. Tullii. Tusculanarum Disputationum. Libri quinque / Marcus Tullius Cicero. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1904. – 466 р.

871 Cicero / C-58 IF 5353

F. de gardă și f. de tit., cu ex-libris-ul proprietarului (caractere tipografice): „Аркадій Григорьевичъ Прохоренко (*Arcadie Grigorievici Prohorencu*). Șampilă: „Книжный Магазинъ I. Дыха, 1894, Кишиневъ „Пассажъ” la р. următoare.

Forzațul 2, notițe (creion) în lb. lat. și rusă, traduceri de cuvinte.

66. Аллендорфъ, А. А. Учебникъ нѣмецкой грамматики / А.А. Аллендорфъ. – Москва : Тип. Г. Лиснера и Д. Собко, 1905. – 94 р.

803.0-5(075.3) / A-38 IF 4708

F. de gardă, amprența unui sigiliu de formă oval-orizontală (28×25 mm), în cerneală albastră, conține elemente heraldice: scut heraldic, coroană, steaguri, o săgeată care străpunge cununa de pene, cu litere *J.J.*, tipărite în partea de jos. Este, probabil, un herb polonez. Sigiliul are un chenar dublu liniar. În amprență sunt înscrise inițialele „И.Г.” (*I.G*) sau „U. J.”, în penița.

F. de tit., cu șampilă: „Книжный Магазинъ, I. Дыха, 1894, Кишиневъ „Пассажъ”.

În carte, pe mai multe pagini, sublinieri, traduceri și explicații ale cuvintelor.

Sigiliu cu herb polonez (nr. 66)

67. Riehl, B. K. Kulturhistorische Novellen = Повѣсти В. Риля / В.К. Riehl. – С.-Петербургъ : Типографія Тренке и Фюсно, 1908. – 193 р. – (Л.К. Якобсонъ. Школьные изданія нѣмецких авторовъ. Вып. 4)

830 Riehl / R-55 IF 4570

F. de tit., cu ștampila: „Книжный Магазинъ I. Дыха, 1894, Кишиневъ „Пассажъ”
P. 101, semnătură cu peniță, neidentificată.

În volum, traduceri de cuvinte (creion și peniță).

68. Vehrsin, E. Land und Volk der Deutschen. Teil. I / E. Vehrsin. – Dubbeln bei Riga: [S. l.], 1909. – 208 p. : hartă.

830.09(075.3) / B-50 IF 4634

F. de tit., cu ștampila: „Книжный Магазинъ I. Дыха, 1894, Кишиневъ „Пассажъ”
În partea de sus a f. de tit., un autograf: „М. Волинъ” (*M. Volin*).

Versoul hărții, integrate în carte după p. 204, o însemnare cu scris de copil: „М. Волинъ. 5 кл. К. 3 Г.”, acronimul „К. 3 Г.”, posibil, pentru „Кишиневская 3-я Гимназия” (*M. Volin, clasa a 5-a. Gimnaziul nr. 3 din Chișinău*), în creion.

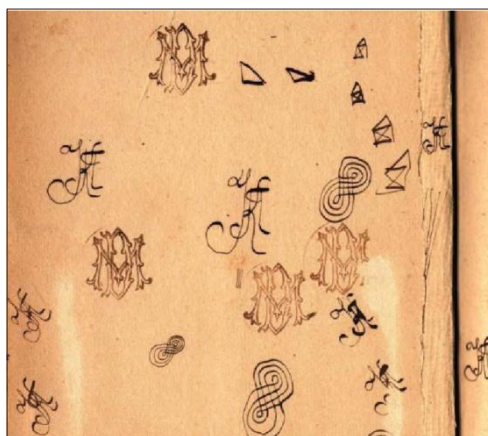
Forzațul 2, notițe în lb. germană, în creion.

2.2. Librăria-papetărie lui B.L. Boșoer

Ștampila în formă oval-orizontală (32×18 mm): „Книжный и писчебумажн. магазинъ Б. Л. Бошоера» (*Librărie-papetărie „B.L. Boșoer”*), legenda în trei rânduri. Pe perimetru, ștampila are chenar dublu liniar, cel interior – mai subțire, cel exterior – mai gros. Amprenta apare în cerneală violetă.

Se regăsește și publicitatea tipărită a librăriei-papetăriei „B.L. Boșoer”.

Pe cărțile din această secțiune apare și ștampila în formă oval-orizontală (42×30 mm), în cerneala violetă: „Книжный Магазинъ, I. Дыха, 1894, Кишиневъ „Пассажъ” (*Librăria „I. Dîh”, [fondată] 1894, Chișinău, „Pasaj”*) - variantă modificată de dimensiune mai mare. (Vezi și pt. 2.1)

Ștampila librăriei-papetăriei „B.L. Boșoer”. Ex-libris – monogramă cu litere „M” și „D” (nr. 70).

69. Илиада Гомера. Пѣснь VI и VII / Гомеръ. – Москва : Издание книжного магазина В. Думнова подъ фирмой „Наслѣдники бр[атев] Салаевыхъ”, 1899. – 92 р. 807.5(076.6) / G-62 IF 5760

Forzațul 1, publicitatea vânzărilor lui B.L. Boșoer, tipărită poligrafic. Indicate: adresa librăriei-papetăriei, sortimentul de cărți și caiete - obișnuite, pentru note și pentru desen, alte produse poligrafice. Textul este următor: „В книжномъ и письменномъ магазинѣ Б. Бошоеръ (бывшій Розенбергъ). Губернская ул. противъ Городскаго Банка в Кишиневѣ. Всегда имѣется большой запасъ учебныхъ книгъ и пособій принятыхъ во всехъ учебныхъ заведеніяхъ Бес[сарабской] Губ[ернии].

Большой выборъ дѣтскихъ книгъ въ роскошныхъ переплетахъ для подарковъ.

Постоянно имѣются русск[ие] и иностр[анные] авторы въ переплетахъ и безъ оныхъ.

Магазинъ еженедельно снабжается новыми вышедшими книгами по всѣмъ отраслямъ литературы.

Принимается подписка на всѣ русскіе журналы и газеты по редакціон[нымъ] цѣнамъ причемъ за пересылку денегъ по почте не взимается.

Письменные и рисовальные принадлежности продаются по самымъ дешевымъ ценамъ”. (În librăria-papetărie „B. Boșoer” (fostă Rosenberg), str. Gubernskaia vizavi de Banca Orășenească din Chișinău, există întotdeauna o mare cantitate de cărți și manuale educaționale acceptate în toate instituțiile de învățământ din Gubernia Basarabia. O gamă largă de cărți pentru copii în legături de lux pentru cadouri. Întotdeauna există cărți ale autorilor ruși și străini, cu și fără legături. Librăria este aprovizionată săptămânal cu cărți noi publicate din toate genurile literare. Abonamente la toate revistele și ziarele rusești sunt acceptate la prețuri editoriale și nu există nicio taxă de bani pentru trimiterea prin poștă. Materialele de scris și de desen sunt vândute la cele mai ieftine prețuri).

70. Moderne deutsche Prosa. Bd. II = Разказы новейшихъ немецкихъ писателей. Том II / съ объясненіями и словаремъ: М. Я. Пэрна. – С.-Петербургъ : Издание Эггерсъ и К^о, 1908. – 122 р. – 2 exemplare.

830-3(082) / M-78 IF 13900, IF 4644

F. de tit. a ex. IF 13900: o șampilă modificată a librăriei Dîh, de dimensiune mai mare (42×30 mm) și cea a librăriei-papetăriei „B.L. Boșoer”.

Forzațul 1, câteva pp. ulterioare și forzațul 2: monograme, create din litere ruse, „К” și „П” (penița, tuș).

Forzațul 1 și f. de gardă, ex-libris-monograma, cu litere latine „M” și „D” (tuș). Notițele caligrafice unui elev indică disciplinele: „Франц[узский]” și „Физика” (*Limba franceză, fizica*), datată cu anul 1911 (anul notat se regăsește, la fel, pe forzațul 1).

În carte, pe mai multe pagini apar sublinieri, traduceri de cuvinte, făcute cu peniță și creion.

F. de tit. al exemplarului IF 4644, ștampila librăriei-papetăriei „B.L. Boșoer”.

În carte - notițe, sublinieri, traduceri de cuvinte lăsate în creion.

2.3. Librăria lui M.K. Șehter

Sunt depistate ștampilele:

- „Книжный Магазинъ М.К. Шехтера. Кишиневъ. Александров. № 108” (*Librăria „M.K. Șehter”. Chișinău, [Str.] Aleksandrov[skaia] Nr. 108*), de forma oval-orizontală (45×30 mm), în cerneală violetă. În câmpul sigiliului apare, în patru rânduri, legenda, cu o linie decorativă printre ele. Pe perimetru – un chenar dublu liniar;
  - „Книжный Магазинъ М. Шехтера. Кишиневъ, Александровская ул.” (*Librăria „M. Șehter”. Chișinău. Str. Aleksandrovskaiia*), de forma oval-orizontală (32×20 mm), în cerneală violetă, text amplasat în patru rânduri;
  - „Книжный Магазинъ М. Шехтера. Кишиневъ, Александр. ул. № 108” (*Librăria „M. Șehter”. Chișinău. Str. Aleksand[rovskaiia] Nr. 108*), de forma oval-orizontală (37×20 mm), în cerneală violetă, text amplasat în patru rânduri. (Vezi și pt. 2.4)
- Volumele conțin, la fel, publicitatea acestei librării.

Ștampilele Librăriei „M.K. Șehter”.

71. Н. Вергилий Маронъ. Энеида. Песнь IV. Съ введеніемъ, примѣчаниями и 16 рисунками. Часть I: Текстъ; Часть II: Комментарій / Н. Вергилий Маронъ; объяснилъ: С.И. Гинтовтъ. – С-Петербургъ : [S. l.], 1893. – 94 р. : ил. – (Иллюстрированное собраніе греческихъ и римскихъ классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.0(076.6) / V-31 IF 5253

F. de tit., cu ștampila: „Книжный Магазинъ М. К. Шехтера. Кишиневъ. Александров. № 108” (*Librăria „M.K. Șehter”. Chișinău, [Str.] Aleksandrov[skaia] Nr. 108*). În partea de sus – semnătura abreviată, neidentificată (peniță), și data: „5.VII.1899”. Notița vânzătorului: „За 1 и 2 часть 65 к.” (*Pentru partea 1 și 2 – 65 cop*).

În carte, pe diverse pagini, numele eroilor antici, lăsate cu penița, semnături pe scurt, în creion.

72. Fouque, Friedrich de la Motte. Undine = Ундина. Фридриха Де-Ла-Мотъ Фуке. / Friedrich de la Motte Fouque. – Москва : Тип. М.Г. Волчанинова, 1894. – 142 р.

830 Fouque / F-81 IF 4595

F. de gardă, este aplicată o pagină de publicitate a librăriei-papetării „М.К. Șehter”, cu următorul text: „Книжный магазинъ М.К. Шехтера, поставщикъ Общества Потребителей. Кишиневъ, Александровская ул[ица], № 108.

Постоянный запасъ учебныхъ книгъ и пособій, принятыхъ къ употребленію въ мужскихъ, женскихъ Гимназіяхъ и Прогимназіяхъ, Реальныхъ, Духовныхъ и Епархіальныхъ Училищахъ, Сельскихъ, Приходскихъ и Народныхъ школахъ, а также всѣхъ частныхъ и другихъ учебныхъ заведенійхъ Бессарабской Губерніи.

Громадн. выборъ дѣтскихъ книгъ для всѣхъ возрастовъ в изящныхъ переплетахъ для подарковъ.

В большомъ выборѣ книги по научной, юридической и сельско-хозяйственной литературѣ, и беллетристика.

Классическія произведенія русскихъ и иностран. писателей (въ перев. на рус. яз.) в переплете и безъ оныхъ.

Магазинъ постоянно получаетъ всѣ ново-вышедшія книги.

Магазинъ принимаетъ на себя составленіе новыхъ библіотекъ, а также пополняетъ таковыя.

Магазинъ принимаетъ на себя выписку книгъ какъ изданныхъ в Россіи, такъ и за границей по ценамъ объявленнымъ издателями.

Магазинъ принимаетъ подписку на извѣстное в Россіи изданіе „Энциклопедическій словарь Брокгауза и Ефрона”, [...] изданіе журнала Вѣстника Иностранной Литературы, с разсрочкою платежа на условіяхъ Редакціи, причемъ всѣ вышедшія книги выдаются при подпискѣ.

Пріемъ подписки на всѣ газеты и журналы по редакціоннымъ цѣнамъ, безъ доплаты за пересылку денегъ по почтѣ.

Письмен. порученія исполняются немедленно и аккуратно. Каталогъ высылается бесплатно.

При магазинѣ дешевая продажа тетрадей, атласовъ, письменныхъ, рисовальныхъ, чертежныхъ и др. ученическихъ принадлежностей. [...] Учебнымъ заведениямъ пересылки на счетъ магазина.

Портреты Его Императорскаго Величества Государя Императора Николая Александровича въ золоч[еных] рамахъ. Дерево и инструменты для ажурныхъ работъ. Ранцы и сумки всехъ сортовъ.”

(Librăria „M.K. Şehter”, furnizor al Societăţii de Consum. Chişinău, strada Aleksandrovskaiia, Nr. 108. O sursă de încredere, de aprovizionare constantă a cărţilor şi manualelor educaţionale acceptate pentru utilizare în gimnaziile pentru băieţi şi fete, şcolile reale, teologice şi eparhiale, şcolile rurale, parohiale şi naţionale, precum şi pentru toate instituţiile de învăţământ privat şi de altă natură din Gubernia Basarabia. O selecţie imensă de cărţi destinate copiilor de toate vârstele în legături elegante pentru cadouri. Există o selecţie mare de cărţi din literatură ştiinţifică, juridică, agricolă şi din ficţiune. Lucrări clasice în limba rusă şi străină. Operele scriitorilor (traduşi în rusă), cu şi fără legături. Librăria primeşte în mod constant toate cărţile apărute. Librăria îşi asumă sarcina de a compila biblioteci noi şi, de asemenea, de a le completa. Librăria acceptă eliberarea de cărţi publicate atât în Rusia, cât şi în străinătate la preţurile anunţate de edituri.

Librăria acceptă abonamente la cunoscută publicaţie rusă „Dicţionar enciclopedic al lui Brockhaus şi Efron”, [...], la revista „Buletin de Literatură străină”, cu plata în rate, în condiţiile Consiliului de redacţie, iar toate cărţile publicate sunt emise la abonament. Acceptarea abonamentelor la toate ziarele şi revistele la preţuri editoriale, fără plată suplimentară pentru trimiterea prin poştă. Comenzile în scris sunt executate imediat şi cu acurateţe. Catalogul se trimite gratuit.

Librăria-papetărie vinde ieftin caiete, atlase, materiale de scris şi desen, alte rechizite pentru elevi. [...] Instituţiile de învăţământ primesc expedieri în contul librăriei.

Portrete ale Majestăţii Sale Imperiale Împăratul Nikolai Aleksandrovici în rame aurite. Lemn şi unelte pentru lucru ajutat. Ghiozdane şi genţi de tot felul).

Ultima p., semnătura în creion: „Драгомирецкій” (*Dragomireţki*), iar pe foaia de titlu: prima literă a numelui, „Д.” (*D*).

În carte, pe diverse pagini, notiţe în text.

2.4. Librăria și biblioteca lui R. Dailis

Ștampila Librăriei „R. Dailis”, închiriată de A. Ioelzon.

Depistată o ștampilă de forma oval-orizontală (47×32 mm), în cerneală violetă: „Книжный магазинъ и библиотека для чтенія Р. Дайлисъ, А. Иоельзонъ арендуемые” (*Librăria și biblioteca lui R. Dailis, închiriate de A. Ioelzon*), precum și ștampilele librăriei „M. Șehter” în două variante de design. (Vezi și pt. 2.3)

73. Schiller, Friedrich. Wilhelm Tell: Schauspiel / Friedrich Schiller. – С.-Петербургъ : Тип. В. Дрессенъ и К°, 1892. – 200 р. : hartă. - (Избранные нѣмецкие писатели, для школь, съ введеніемъ, примѣчаниями и словаремъ О.К. Андерсона).

830Schiller / S-32 IF 4694

F. de tit., amprentele ștampilelor: „Книжный магазинъ и библиотека для чтенія Р. Дайлисъ, А. Иоельзонъ арендуемые” (*Librăria și biblioteca „R. Dailis”, închiriate de A. Ioelzon*), și „Книжный Магазинъ М. Шехтера. Кишиневъ, Александр. ул. № 108” (*Librăria „M. Șehter”. Chișinău. Str. Aleksand[rovskaia] Nr. 108*).

P. 11, ștampila librăriei „R. Dailis”.

În carte, pe mai multe pagini, traduceri, sublinieri, semne (creion).

74. Schiller, Friedrich. Wilhelm Tell: Schauspiel / Friedrich Schiller. – С.-Петербургъ : Тип. Ю. Н. Эрлихъ, 1895. – 198 р. : hartă. - (Избранные нѣмецкие писатели, для школь, съ введеніемъ, примѣчаниями и словаремъ О.К. Андерсона).

830Schiller / S-32 IF 4597

F. de tit., amprentele ștampilelor: „Книжный магазинъ и библиотека для чтенія Р. Дайлисъ, А. Иоельзонъ арендуемые” (*Librăria și biblioteca „R. Dailis”, închiriate de A. Ioelzon*), și „Книжный Магазинъ М. Шехтера. Кишиневъ, Александровская ул.” (*Librăria „M. Șehter”. Chișinău. Str. Aleksandrovskaia*).

P. 11, ștampila librăriei „R. Dailis”.

În carte, pe diverse pagini, notițe, traduceri, sublinieri, semne (creion).

2.5. Librăriile lui Șah (familie)

Ștampile ale Librăriilor „I.A. Șah”, „N.O. Șah”, „M.O. Șah”.

Au fost depistate stampilele:

- „Книжный и писчебумажный магазинъ УЧЕНЬЕ-СВѢТЪ І.А. Шаха. Кишиневъ” (*ÎNVĂȚAREA ESTE LUMINĂ. Librărie și papetărie „I.A. Șah”, Chișinău*), de formă neregulată (55×30 mm), în cerneală violetă. Textul este înscris pe cinci rânduri;
- „Центральный книжный магазинъ Н.О. Шаха въ Кишиневѣ” (*Librăria centrală „N.O. Șah” din Chișinău*), de formă oval-orizontală (48×25 mm) în cerneală violetă, în patru rânduri, între ele – linia decorativă. Pe perimetru, un chenar dublu, cel din interior – liniar, cel din exterior – dantelat;
- „Книжный магазинъ М. О. Шаха въ Кишиневѣ” (*Librăria „M.O. Șah” din Chișinău*), de formă oval-orizontală (32×18 mm) în cerneală roz-deschisă și violetă, text amplasat în trei rânduri, între ele două linii decorative; ștampila are un chenar dublu, cel din interior – liniar, iar cel din exterior – dantelat;
- „Книжный магазинъ М. О. Шаха въ Кишиневѣ” (*Librăria „M.O. Șah” din Chișinău*) de formă oval-orizontală (48×30 mm) în cerneală violetă (Vezi și pt. 1.3, Nr. 45);
- „Книжные магазины М.О. Шаха в Кишиневѣ и Херсонѣ” (*Librăriile „M. O. Șah” din Chișinău și Herson*) de formă oval-orizontală (38×20 mm) în cerneală turcoaz-închisă. Legenda „Книжные магазины в Кишиневѣ и Херсонѣ” apare pe perimetru, iar „М.О. Шаха” – în mijlocul câmpului sigiliar.
La fel, depistată publicitatea librăriei M. Șah (Vezi pt. 1.3, Nr. 36).

75. **Schiller.** Die Jungfrau von Orleans: Текст с введеніемъ, примѣчаніями и словаремъ / Schiller ; объяснилъ: Г.Ю. Ирмеръ. – С.-Петербургъ : Издание С.А. Манштейна, 1899. – 280 р. – (Избранныя произведенія немецкихъ и французскихъ писателей для класнаго и домашняго чтенія подъ редакціей С.А. Манштейна).

830Schiller / S-32 IF 4587

Сop. 1, semnătura-autograf, în creion: „Л. Ломакина [?]” (*L. Lomakin*).

F. de tit., ștampila: „Книжный и писчебумажный магазинъ УЧЕНЬЕ-СВѢТЪ І.А. Шаха. Кишиневъ” (*ÎNVĂȚAREA ESTE LUMINĂ. Librărie și papetărie „I.A. Șah”, Chișinău*).

F. de gardă, aplicată o foaie de publicitate: „Книжный и писчебумажный магазинъ ОБРАЗОВАНИЕ. Кишиневъ. Александровская, д. Дончева” (*Librărie și papetărie EDUCAȚIA. Chișinău. str. Alecsandrovskaiia, casa lui Doncev*) (Vezi și pt. 2.7).

La ultima p., cu scrisul de L. Lomakin – o poezie umoristică (Vezi: „Marginalii”). Pe versoul ultimei p., de acest elev lăsate rânduri de analiză a piesei „Ioana d’Arc”, dialogul dintre Ioana și Bertrand, în lb. rusă.

În carte, pe mai multe pagini, semne de lucru cu textul, traduceri de cuvinte și fraze, comentarii, lăsate de două persoane diferite, în peniță și creion.

76. Pachalery, A. Précis de grammaire française, avec la traduction russe en regard. 1ère partie: Grammaire proprement dite / A. Pachalery. – Одесса : Складъ изданія въ книжномъ магазинѣ „Новаго Времени” А.С. Суворина, Тип. Л. Нитче, s.a. [după 1905]. – 112 p.

804.0-5 / P-11 IF 3711

F. de gardă, ștampila cu legenda: „Центральный книжный магазинъ Н.О. Шаха въ Кишиневѣ” (*Librăria centrală „N.O. Șah” din Chișinău*).

F. de tit., câteva pagini următoare, forțaful 2, semnătura: „Н. Комаровскій” (*N. Komarovski*), notițe lăsate cu mâna lui, în creion.

2.6. Librăria „Просвещение” („Luminarea”)

Stampila librăriei „Просвещение”.

Depistată ștampila de forma neregulată (42×30 mm) în cerneală violetă, cu legenda: „Книжный магазинъ «ПРОСВѢЩЕНИЕ» Ш. Иошцы, Кишиневъ. Харалампіевск[ая]. Купеческ[ая].” (*Librăria „Luminarea” a lui Ș. Ioșta. Chișinău. [str.] Haralampievskaiia, a Negustorilor*); legenda este amplasată în patru rânduri.

77. Titi, Livi. Ab Urbe Condita. Pars. III. Fasc. I / Titus Livius ; curavit: Guilelmus Weissenborn, ed. altera curavit: Mauritius Müller. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1903. – 174 p.

871 Livius / L-83 IF 5378

F. de tit., însemnare cu penita: „Григорій Вольфъ”, „Гр. Вольфъ”, „Вольфъ” (*Grigorie Volf. Gr. Volf. Volf*); ștampila librăriei „Просвѣщение”.

P. 1, ex-libris cu litere tipografice: „Григорій Вольфъ” (*Grigorie Volf*).

P. 55, înscriere cu inițialele rusești: „Н.С.” (*N.S.*) și indicarea anului: „1910 г.” (peniță).

În carte, pe diverse pagini, sublinieri, traduceri de cuvinte cu litere mici, notițe (creion violet, peniță).

2.7. Librăria „Образование” („Educația”)

Ștampilele librăriei:

- forma oval-orizontală (45×30 mm) în cerneală violetă, cu legenda: „Книжный и Писчебумажный магазинъ „ОБРАЗОВАНИЕ”. Кишиневъ. Александров[ская] ул. д[ом] Дончева” (*Librăria și papetăria „EDUCAȚIA”. Chișinău. Str. Alecsandrovskaiia, casa lui Doncev*), în cinci rânduri. Ștampila are un chenar dublu, cel din interior – liniar, cel din exterior – dantelat;

- formă oval-orizontală (33×20 mm) în cerneală violetă, cu legenda: „Книжный Складъ „Образование” Кишиневъ” (*Depozitul de cărți „Educația”, Chișinău*), amplasată în trei rânduri, între ele – linii decorative;

- formă dreptunghiulară (60×28 mm) în cerneală violetă, cu legenda: „Librăria și Papetăria «Educația» Chișinău”, text amplasat în trei rânduri;

- formă neregulată (55×40 mm) în cerneală violetă, cu legenda în două limbi: „Libraria și Papetăria «Educația» Chișinău, str. Alexandru № 110”/ „Книжный и писчебумажный магазинъ „Образование” Кишиневъ, Александровск[ая] ул. № 110”. Legenda în limba română – în trei rânduri, cea în rusă – în patru rânduri, între ele se regăsește o linie decorativă.

La fel este depistată pagina publicitară a acestei librării, aplicată pe f. de gardă a exemplarului de carte (Vezi pt. 2.5, Nr. 75).

Ștampile și publicitatea ale librăriei-papetării „Образование”/„Educația”.

78. Schiller, Friedrich. Wilhelm Tell: Schauspiel = „Вильгельм Телль” Шиллера, с приложением карты / Friedrich Schiller. – С.-Петербургъ : Тип. Ю.Н. Эрлихъ, 1895. – 200 р. – (Избранные нѣмецкие писатели, для школь, съ введениемъ, примѣчаниями и словаремъ Ѡ.К. Андерсона).

830Schiller / S-32 IF 4593

F. de tit., ștampila: „Книжный и Писчебумажный магазинъ „ОБРАЗОВАНИЕ” Кишиневъ. Александров[ская] ул. д[ом] Дончева”.

În carte, pe diverse pagini, se dau fragmente de texte subliniate, rânduri întregi de traducere din lb. germ. în lb. rusă.

79. Titi, Livi. Ab Urbe Condita Libri. Pars. III. Fasc. I / Titus Livius ; curavit: Guilelmus Weissenborn, ed. altera curavit: Mauritius Müller. – Lipsiae : In aedibus B. G. Teubneri, 1906. – 174 р.

871Livius / L-83 IF 5383

F. de tit., ștampila: „Книжный складъ ОБРАЗОВАНИЕ Кишиневъ”.

Versoul f. de tit., notiță manuscrisă în creion: „Когда стало ясно, что это зло слишкомъ сильно, чтобы оно могло быть искоренено младшими магистратами” (*Când a devenit clar că răul era prea puternic pentru a fi deznădăcinat de magistrații inferiori*).

Ultima р., notița: „Такъ какъ васъ последующий ждетъ” (*Așa dar, vă așteaptă următorul*).

În carte, semne de lucru cu textul (creion).

80. Berlitz, M.D. Methode Berlitz für den Unterricht in den neuen Sprachen: Illustrierte Ausgabe für Kinder. Deutsche Teil / M.D. Berlitz. – Berlin : Siegfried Cronbach; N.Y., Paris, London : Berlitz; С.-Петербургъ : М.О. Wolff, 1907. – 111 р.

803.0(075.2) / B-47 IF 4706

F. de tit., ștampila cu legenda: „Книжный и Писчебумажный магазинъ „ОБРАЗОВАНИЕ” Кишиневъ. Александров[ская] ул. д[ом] Дончева”.

Ultima р., însemnare: „Д. С. Попова. 1907 года. 17 сентября” (*D.S. Popov. Anul 1907. 17 septembrie*).

În carte, pe diverse pagini, se dau notițe, sublinieri, traduceri de cuvinte din lb. germ. în rusă.

81. Schiller. Die Jungfrau von Orleans: Eine romantische Tragödie = Шиллер. Орлеанская дѣва / Friedrich Schiller ; обработалъ: Г.Ю. Ирмеръ. – Петроградъ : [S. I.], 1917. – 156 р. – (Избранныя произведенія немецкихъ и французскихъ писателей для класнаго и домашняго чтенія подъ редакціей С.А. Майнштейна).

830Schiller / S-32 IF 4688

F. de gardă și f. de tit., ștampila cu legenda: „Librăria și Papetăria „EDUCAȚIA” Chișinău”.

Versoul cop. 2, pe diagonală: numele librăriei în lb. rusă, cu litere mari „ОБРАЗОВАНИЕ”, imprimată pe stofă.

82. Ploetz, Karl. Französische Chrestomathie, mit Wörterbuch / Karl Ploetz. – Berlin : F. A. Herbig Verlagsbuchhandlung, 1919. – 440 p.

840(082) / F-85 IF 14512

F. de tit., ștampilă în două limbi, cu legenda: „Libraria și Papetăria «Educația» Chișinău, str. Alexandru nr. 110 / Книжный и писчебумажный магазинъ „Образование” Кишиневъ Александровск[ая] ул. № 110”.

În carte, pe diverse pagini, însemnări, notițe (creion).

83. Малкіель, Е.И. Ключъ къ французской грамматикѣ, для школьнаго преподаванія и для самообученія / Е. И. Малкіель. – Гейдельсбергъ : Юлій Гроосъ, 1921. – 71 p. – (Méthode Gaspey-Otto-Sayer).

804.0-5(075.3) / M-21 IF 56247

F. de tit., ștampilă în două limbi, cu legenda: „Libraria și Papetăria „Educația” Chișinău str. Alexandru №. 110 / Книжный и писчебумажный магазинъ „Образование” Кишиневъ Александровск[ая] ул. № 110”.

Versoul f. de tit., desen de o clovnesă, în creion violet.

Între pagini s-a păstrat o foaie cu notiță în limba idiș, cu numele elevilor (?), una din ele este lizibilă – Gerșcovici, însoțită de cifre (se pare că sunt note de studiu, primite la școală).

Librării și Papetării.

Chișinău.

Boșoer F-ții, Pușchin 27
 Cogan F-ții, Alexandru cel Bun 92
 Cogan A., Mitropolitul Gavril. 31
 Dailis R., Pușchin, 26
 Dîh I., Alexandr. Palatul Primariei
 Etlis M., Bortolomei, 1
 Frenc L., Pușchin colț Chiev
 Frenc G., Bulgară. 69
 Gușan I., Alexandru cel Bun 97
 „Glasul Țării” Soc. Anon., Alexandru
 cel Bun Palatul Primariei
 Gorișnic B., Șmîd, 58
 Grinfeld M. „ 100
 Iarmolinschii D., Bulgară 58
 Kișis I., Pușchin 25
 „Lumina”, Haralambie, 41
 Lencovschii F-ții, Șmidt 88
 Maler, Ștefan cel mare colț M. Viteazu
 Medovoi Ș. „American”, Pușchin 40
 „Moria”, Ștefan cel mare, 70
 Ovrutchi D., Pușchin 60
 „Progres”, Haralambie, 56

Книжн. и писчебумажн. магаз.

Кишиневъ.

Бошоеръ Б., Пушкинск., 27
 Коганъ б-тъя, Александровская, 92
 Коганъ А., Гоголевская, 31
 Дайлисъ Р., Пушкинская, 26
 Дыхъ I., Александр., Пассажд
 Этлисъ М., Варфоломѣевскій, 1
 Френкъ Л., Пушкинская уг. Кіевск.
 Френкъ Г., Болгарская, 69
 Гушанъ И., Александровская, 97
 „Гласуль Церій” Анон. Общ., Алек-
 сандровская, Пассажд
 Горишникъ Б., Шмидтовская, 58
 Гринфельдъ М., „ 100
 Ярмолинскій Д., Болгарская, 58
 Кицисъ И., Пушкинская, 25
 „Свѣтъ”, Харлампіевская, 41
 Ленковскіе б-тъя, Шмидтовская, 88
 Малиръ, Никол. уг. Михайловск.
 Медовой Ш. „American”, Пушк., 40
 „Морія”, Николаевская, 79
 Овруцкій Д., Пушкинская, 60
 „Прогрессъ”, Харлампіевская, 56

Editura S. Șarocinic, Chișinău.

Издание Ш. Шапочника, Кишиневъ.

Lista de adrese a librăriilor-papetării, din „Anuarul orașului Chișinău din anul 1924”.

**III. CĂRȚI CU ÎNSEMNĂRI, EX-LIBRISURI ȘI ȘTAMPILÉ,
DIN COLECȚIILE PARTICULARE**

3.1. Însemnări în limba rusă

84. Греческая хрестоматія или Выписки легчайшихъ мѣстъ из древних писателей, собранныя в Германии Профессоромъ Ф. Якобсомъ. Вторично издаана Михаиломъ Каченовскимъ. Для начинающихъ. Съ издания 1821 года / Ф. Якобсъ. – Москва : В Университетской Типографіи, 1835. – 238 p.

807.5(075.3) / G-88 IF 5908

Versoul f. de tit, însemnare – autograf de eposă, din prima jumătate a secolului al XIX-lea, cu penița: „N.11. Изъ числа книгъ собственныхъ Феодора Крупенскаго” (Nr. 11. Din cărți particulare ale lui Teodor Krupenski). Ștampila în tuș cu legenda: „ИМУТ”, acronimul pentru „Императорского Московского Университета Типография” (*Tipografia Universității Imperiale din Moscova*), aplicată pe edițiile publicate de Universitate din Moscova la începutul secolului al XIX-lea (Vezi și nr.1 din acest catalog).

Cartea conține numeroase însemnări, notițe în lb. gr. și rusă, traduceri de cuvinte, sublinieri.

Pr. 141 și 151, semnătura autografă, în creion: „Крупенскій” (*Krupenski*).

85. Titi, Livi. Ab Urbe Condita / Titus Livius ; recognovit: Wilh. Weissenborn. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1868. – 358 p.

871Livius / L-83 IF 5433

F. de garda, însemnare cu penița: „Принадлежить Алексѣю Портарескуль”, „Алексѣй Портарескуль” (*Apartține lui Alexei Portărescul. Alexei Portărescul*).

86. Ciceronis, M. Tullii. Tusculanarum disputationum. Libri quinque / Marcus Tullius Cicero ; recognovit: Reinholdus Klotz. – Lipsiae : In aedibus B. G. Teubneri, 1868. – 168 p.

871Cicero / C-58 IF5355

Forzațul 1, o monogramă din patru litere, cu penița: „М а т ъ” (*Mate*).

F. de garda, o însemnare: „Матѣвичи” (*Mateivici*).

87. Horatii Flacci, Q. Carmina / Quintus Horatius Flaccus ; recognovit: Lvcianvs Mveller. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1870. – 279 p.

871Horatius / H-80 IF 5212

F. de tit.: însemnări în peniță și creion: „Андрія Чернявскаго”, tăiată cu o linie, „Ивана Халдевича. 82 г.” (*Andrii Cerneavski. Ivan Haldevici. Anul 82*), numele lui Haldevici se repetă de trei ori.

Versoul f. de tit: „Михаила Попова '81 г.” (*Mihail Popov, anul 81*).

Ultima p. și forzațul 2, semnăturile: „Андрея Николаевича Чернявскаго”, „Балана Г”, „Сѣмеона Порубина”, „Его Высокоблагородию Сѣмеону Адамовичу Цуровскому” (*Andrei Nicolaevici Cerneavski. G. Balan. Simeon Porubin. Onoratul Simeon Adamovici Țurovski*).

P. 2, notițe de Ivan Haldevici: „Чистописание. Хорошо” (*Caligrafia. [nota] Vine*).

P. 57, însemnare: „Р. Баконскаго” (*P. Baconski*).

P. 223, data: „1879-й годъ февраля 24 числа” (*Anul 1879, 24 februarie*), scrisul lui Simeon Porubin.

88. Horatii Flacci, Q. Carmina / Quintus Horatius Flaccus ; recognovit: Lvcianvs Mveller. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1877. – 279 p. – 2 exemplare.

871*Horatius / H-80 IF 5223, IF 5224*

Ex. IF 5223, f. de garda, însemnare cu penița: „Ученика 7^{то} кл[асса] Львовскаго” (*Elevul clasei a 7-ea, Lvovski*).

Ex. IF 5224, f. de gardă, însemnări: „Этою книгою пользовался уч. VII-го кл. Сим. Басинъ. 1882 г. 1 Мая” (*Cu cartea aceasta a lucrat elevul clasei a VII-ea, Sim. Basin. Anul 1882, 1 mai*) (tăiat cu o linie), precum și câteva variante de semnătură a lui V. Blajen: „В. Блажена”, „Блажена”. El indică și locația – „г. Кишинев, Семинарія” (*orașul Chișinău, Seminarul*).

89. Humboldt, Wilhelm von. Aesthetische Versuche über Goethe’s Hermann und Dorothea. 4 Aufl. / Wilhelm von Humboldt. – Braunschweig : Druck und Verlag von Friedrich Bieweg und Sohn, 1882. – 203 p.

830.09*Goethe / H-91 IF 1244*

F. de gardă, o însemnare: „Д. Нелидовъ писалъ на основаніи этой книги, принадлежащей Ив. Кристи и подаренной А. Х. Дубинской Екатериной Ивановной Кристи” (*D. Nelidov a scris pe baza acestei cărți, care a aparținut lui Ivan Cristi și a fost dăruită lui A. H. Dubinska, de Ecaterina Ivanovna Cristi*).

F. de tit.: însemnarea proprietarei în lb. poloneză, cu penița: „A. Dubińska”.

P. 30, notița cu nume istoric: „Голенищев-Кутузов” (*Golenișcev-Kutuzov*).

În carte, pe diverse pagini, sublinieri, notițe, semne.

90. Ciceronis, M. Tullii. De Officiis Libri Tres / Marcus Tullius Cicero ; recognovit: C.F.W. Müller. – Lipsiae : In aedibus B.G. Teubneri, 1884. – 130 p.

871*Cicero / C-58 IF 5351*

F. de gardă, mențiune în lb. greacă, în creion, referitoare la cartea lui Demostene în ediție stereotip, scris neidentificat. Tot aici, în partea de jos a paginii, însemnarea cu penița: „Г. Крупенскій” (*Gh. Krupenski*), și ex-librisul, caractere tipografice, în cerneală violetă, cu numele proprietarului: „Г. Крупенскій”. Tot aici, în centru, sigiliul heraldic (două scuturi, steaguri, coroană, alte simboluri), aplicat de două ori. În amprente sunt adăugiri cu penița: scutul trăpăt cu linii înguste simpli, desenată o floricea cu cinci petale.

Forzațul 2, amprență a acestui sigiliu a rămas intactă.

F. de tit., ștampila: „Книжные магазины М.О. Шаха в Кишиневѣ и Херсонѣ” (*Librăriile M.O. Șah din Chișinău și Herson*).

Sigiliu heraldic. Semnătura lui Gh. Krupenski și ex-librisul (nr. 90).

91. Цицеронъ, М. Туллий. Рѣчь въ защиту Т. Аннія Милона. Часть I: Текстъ, Часть II: Комментарій / М. Туллий Цицеронъ. – С.-Петербургъ : [S. l.], 1895. – 41 p.+ 87 p. – (Иллюстрированное собрание греческих и римских классиковъ съ объяснительными примечаніями, подъ редакціей Льва Георгіевскаго и Сергѣя Манштейна).

807.1(076.6) / C-58 IF 5348

F. de tit., însemnare în creion „П. Коловъ” (*P. Kolov*).

Forzațul 2: notițe de aceeași mână, în lb. lat. și rusă: „1. Silent leges inter arma (§10). 2. Magna vis est conscientiae (§ 61). 3. Populi grati est praemiis afficere bene meritas de re publica cives (§ 82). 4. Propotita invidia, morte, poena qui nihilo segnius rem publicam defendit, is vir vere putandus est (§82). 5. Весь § 84. „Битва при Форсале 9 авг. 48 г.” (1. *Legile tac pe timp de război* (§10). 2. *Conștiința este o mare forță* (§ 61). 3. *Poporul recunoscător acordă recompensele binemeritate cetățanilor statului* (§ 82). 4. *În ciuda invidiei, a morții și pedepselor, cel care apără statul mai mult decât orice altceva, trebuie considerat un om adevărat* (§82). 5. *Întregul § 84. „Bătălia de la Forsal 9 aug. a. 48”*).

92. Рѣчь Цицерона о назначеніи Гнея Помпея полководцемъ. Часть I: Текстъ, Часть II: Комментаріи / М. Туллий Цицеронъ ; объяснилъ: Августъ Гофманъ. – С.-Петербургъ : Издание К. Л. Риккера, 1904. – 94 p.: hartă.

807.1(076.6) / C-58 IF 5338

F. de tit., însemnare: „Уч[еника] 7го кл. J. Рейделя. 1го сент. 1910.” (*Elevul clasei a 7-a, J. Reidel. 1 septembrie 1910*).

În carte, pe diverse pagini, sublinieri cu creion roșu, negru și albastru.

93. Constantin, Aimé. Cours pratique de langue française à l’usage des écoles / Aimé Constantin. – St.-Pétersbourg : Chez Glasounof, 1905. – 204 p.

804.0(075.3) / C-75 IF 24805

Forzațul 1, data înscrisă cu penița: „1908го 15 Сентября” (*Anul 1908, 15 septembrie*).

F. de tit., ștampila cu legenda parțial lizibilă: „Библиотека Духовной”.

P. 103, notița cu scris asemănător celui de pe forzațul 1, penița: „Н.А. Орловъ и А.С. Матіевичъ” (*N.A. Orlov și A.S. Matievici*).

În carte, pe diverse pagini, notițe în creion și penița.

3.2. Însemnări în limba română

94. Caragiani, J.P. Cursu completu de grammatica ellena. Partea antai'a: Etymologia / J.P. Caragiani. – Jassi : [S. l.], 1872. – 340 p.

807.5-5 / C-21 IF 71710

Cop. 1 și f. de garda, nota maniscrișă în creion simplu și violet: „F. Arnaut. Învățător”.

95. Marci Tullii Ciceronis. De Amicitia: Dialogus / Marcus Tullius Cicero ; textulă latină cu studie și adnotări: Teodorescu G. Dem. – București : [S. l.], 1898. – 80 p.

807.1(076.6) / C-58 IF 13537

Cop. 1, imprimat cu litere mici aurite: „Eremia St. Alexandru”.

F. de tit., cu scris caligrafic de un copil: „Eremia St. Alexandru”.

Forzațul 1, cu litere de tipar mari în culoare galbenă, titlul cărții: „De Amicitia”. Se pare că exercițiul aparținea elevului.

96. G Sallusti Crispi. De Conjuratone Catiline de Bello Jugurthino / Gaius Sallustius Crispus. – Paris : Hachette, 1917. – 200 p., hartă.

871 Sallustius / S-17 IF 5295

Forzațul 1, autograf în creion: un nume neidentificat și notița: „Classa IV^a, Liceul nr. 1 «B.P. Hasdeu»”.

97. Live, Tite. Titi Livii Ab Urbe Condita. Libri XXI, XXII: Texte latin / Titus Livius. – Paris : Hachette, 1922. – 380 p.: hartă.

871 Livius / L-83 IF 8092

Cop. 1 și ex-librisul-etichetă dreptunghiulară aplicată pe f. de gardă (aparținea instituției de învățământ?) - însemnări în peniță și creion: „Lepși J. Eugen. cl. VIII-a, Lic. Al. Donici”, „a elevului Liceului „Alexandru Donici” din Chișinău”¹⁹.

Cop. 1, semnătura altui elev, neidentificată.

În carte, pe diverse pagini, notițe de lectură.

98. Live, Tite. Titi Livii Ab Urbe Condita. Libri XXI, XXII: Texte latin / Titus Livius. – Paris : Hachette, [1923]. – 380 p. : hartă.

871 Livius / L-83 IF 5382

F. de gardă, ștampila librăriei: „Librărie-tipografie-bazar Al. N. Leon. Focșani”.

P. următoare nenumerotată, semnături: „Pătrășcanu Vasile. Cl. a VII^a mod.”, „Lungu Nicolae. Com. Slățioară Romanați”.

P. liberă înainte f. de tit., însemnarea: „Franya Maiboroda. cl. 8-a. Liceul Eparhial, Chișinău, 15 Octombrie 939”.

P. 1, însemnarea: „Franya Maiboroda. cl. VIII-a. Liceul Eparhial, Chișinău”.

P.13, semnătura: „Frany M.”.

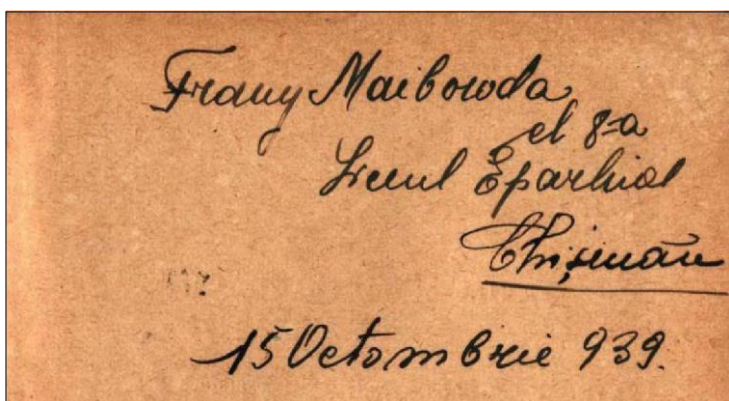
¹⁹ Liceul „Alexandru Donici” din Chișinău: Anul 1938. In: *Chișinău, orașul meu* [Resursa electronica] Disponibil: <https://chisinauorasulmeu.com/2012/04/25/liceul-alexandru-donici-din-chisinau-anul-1938/> [citat 2024-08-30].

P. 380, înscrierea: „18. II/1940. Frany”, ceea ce sugerează perioada de studii a domnișoarei la Liceul Eparhial de Fete din Chișinău.²⁰

Forzațul 2, enumerate disciplinele școlare și exemple de rezultate bune la învățământ: „Religia - 8, Latină - 6, Română - 6, Elenă - 6, Geogr. - 8, Istoria - 8, Germană - 8, Franceză - 8, Geologie - 8, Desenul - 10, Gimnast. - 10, Drept - 6, Filosofia - 7, Igiena - 8, Purtarea - 10”.

Pe ultima pagină a cărții, nenumerotată și liberă: portret, în profil, al unui bărbat tânăr, în creion maro.

În carte, pe mai multe pagini, semnăturile: „Elina Nagacevsky” (p. 19, 21, în creion albastru), „Lyly Burjakovsky” (p. 31, 131, 227, în creion simplu); notițe de învățătură.

Semnătura elevei Frany Maiboroda și desenul ei.

99. Ciceron. Laelius. Le Amicitia: Dialogus. Texte latin / Marcus Tullius Cicero. – Paris : Librairie Hachette, [1923]. – 105 p.

871Cicero / C-58 IF 5344

Forzațul 1, trei abțibilduri colorate identice: buchete de flori.

Versoul f. de gardă, semnătura „S. Șor”, în creion violet și, în partea de jos, „Musia”, cu peniță.

În carte, pe diverse pagini, trad. din lb. latină în lb. rom., sublinieri, notițe de lectură.

100. Candréa, J.-A. Cours de langue française. 1-er livre / J.-A. Candréa. – Bucarest : Editura Librăriei „Universală” Alcalay & Co., 1926. – 144 p.

804.0(075.3) / C-19 IF 3416

F. de gardă, ex-librisul-etichetă dreptunghiulară (cea a instituției de învățământ?) completată în creion: „Langue française. Elevul Castraveț Ion. cl. I-a”.

Versoul p. 6, ex-librisuri personale, cu litere de tipar: „Garbuz Simion, cl.1, normalist”; „Glijsinschi, seria 14, normalist”.

P. 7 și p. 142, un alt ex-libris al elevului, cu litere de tipar: „David Glijsinski. cl. Nr. 14. Scoala Normală. Chișinău”²¹

²⁰Liceul Eparhial de Fete din Chișinău In: *Bessarabica* [Resursă electronică] Disponibil: <https://www.bessarabica.info/albums/100059?lang=ro> [citată 2024-08-30].

²¹Clădirea școlii de meserii, în anii 30 școala normală. In: Centrul istoric al Chișinăului. Patrimoniul architectural al capitalei [Resursă electronică] Disponibil: <http://www.monument.sit.md/sciusev/31/> (citată 2024-08-30)

101. Lhomond. *Viris illustribus urbis romae / Lhomond*; text latin cu adnotațiuni și vocabular pentru uzul școalelor secundare: Fr. Chiriac și D. St. Constantinescu. – București : Ed. Librăriei SOCEC & Co, 1929. – 264 p.

807.0(076.6) / L-65 IF 5476

Cop.1, notița: „Limba latină. Cl. VII-a”.

F. de tit., cu același scris, notița desfășurată: „Carte de limba latină. Ștefănescu Ste-lian”, cu peniță.

102. Bouillot, V. *Le Francais Par les Textes: Lecture expliquée. Cours moyen / V. Bouillot.* – Paris : Librairie Hachette, s.a. – 414 p.

804.0(075.3) / B-81 IF3095

Cop. 1 și f. de gardă, însemnarea: „Țilea Dragoneșter. Cl. a IV-a. Jeanne d'Arc” (peniță, cerneală neagră). Este menționat liceul chișinăuian din perioada interbelică, „Jeanne d'Arc”²².

În carte, pe diverse pagini, comentarii în lb. fr., sublinieri, alte semne de lectură.

3. 3. Însemnări în limba franceză

103. Quilici, P et V. Baccus. *Petit Livre de Lecture et d'Élocution / P. Quilici, V. Baccus.* – Paris : Hachette, 1901. – 173 p.

804.0(075.3)/ Q-59 IF 14521

Carte extrem de uzată în procesul de studiere a limbii franceze: marginalii cu explicații de cuvinte și locuțiuni în limba franceză. Mai rar, în limba rusă sunt traduși termeni din anatomie și botanică.

Comentariile axate pe dinamica procesului de învățare, cu peniță: „Vendredi, le 28 fevrier, 2 parties pour en 8” (p. 56), „Le 27 mars” (p. 71), „Depuis aujourd'hui le 1e mai, en 15” (p. 72), „Le 8 mai. La 1ere p. du marché” (p. 79), „2 parties” (p. 94) (*Vineri, 28 februarie, 2 părți pentru 8; pe 27 martie; De astăzi, 1 mai, în 15; 8 mai. De a trece o parte; 2 părți*). Unele ilustrații alb-negru sunt colorate, în acuarelă sau creion color, subliniate cuvinte cu creion roșu.

104. Brachet & Dussouchet. *Grammaire Française. Cours supérieur. Exercices / Brachet & Dussouchet.* – Paris : Librairie Hachette et Cie, 1913. – 188 p.

804.0-5 / B-84 IF 110901

Versoul forțațului 1, însemnarea cu peniță: „Markof”.

Forțațul 1, publicitatea editurii „Hachette”, ștampila: „Librairie Hachette et Cie – Paris. Majoration temporaire 20% du prix marqué. Decision du Syndicat des Editeurs du 1er mai 1916” (*Librăria Hachette et Cie – Paris. Majorare temporară cu 20% din prețul marcat. Hotărârea Sindicatului Editorilor din 1 mai 1916*).

²² Gimnaziul francez Jeanne d'Arc. [Resursă electronică] Disponibil: <https://audiowalks.centropa.org/ro/oprire/ro-french-high-school-jeanne-darc/> (citată 2024-08-30)

105. Herding, A. Petit à Petit: Premières Leçons de Français / A. Herding. – Leipzig : Ferdinand Hirt & Sohn, 1921. – 132 p.: il.

804.0(075.2) / H-54 IF 3169

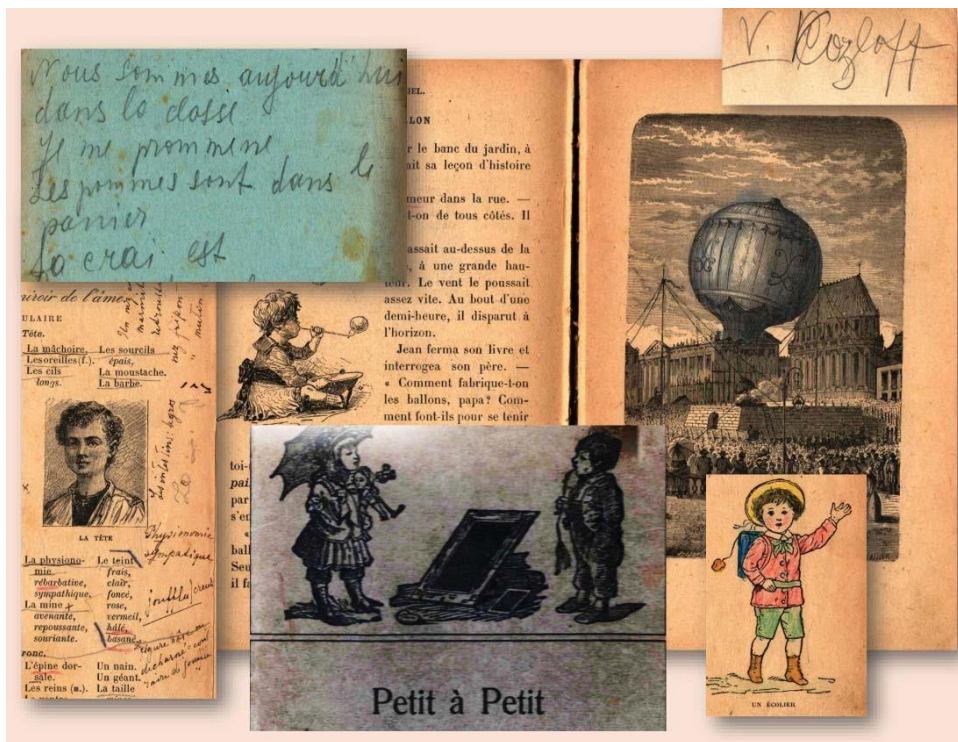
Versoul f. de tit. și p. 7, semnătura „V. Kozloff”, în creion, cu litere.

Forzațul 1, cu mâna proprietarului, în creion, forme singular-plural a 55 de cuvinte franceze.

Forzațul 2, circa 30 de propoziții cu cuvânt „tableau”.

În carte, pe diverse pagini, notițe în franceză, trad. de cuvinte în lb. rusă, sublinieri.

Manualul aparținea unui profesor de limba franceză din Chișinău din perioada interbelică (?).

Notițe lăsate pe manuale în limba franceză (nr. 104, 105).

IV. MARGINALII: SCHIȚE, POEZII

***

Poeziile și fragmentele de proză, descoperite în cărți și pe copertile lor, completează imaginea despre preferințele elevilor în cadrul orelor de studiu și gusturile lor de lectură în loisir. Unele însemnări sunt prezentate în limba originalului și traduse în limba română. Pe deplin, cărțile descrise în acest catalog sunt accesibile la Biblioteca Digitală Moldavica a BNRM.

Schițe

1. O foaie din caietul unui elev găsită în carte: *Латинская христоматія. Часть вторая. Съ примѣчаніями, Nr. 6* din acest catalog, conține numele profesorului la Seminarul Teologic din Chișinău, „Александр Осиевич Чулков” (*Alexandru Osievici Ciulkov*), și un astfel de text, în peniță și creion violet:

„Глава 8

Кроме того, мы знаем от лучших и образованнейших людей, что изучение всех прочих предметов основывается на науке, правила и искусстве, поэт же славен самыми своими дарованиями природными, вдохновляется силой души и одушевляется как бы божественным духом. Поэтому известный нам поэт Энний справедливо называет поэтов святыми, потому что они кажутся ниспосланными к нам в виде какого-то дара и благоденствия богов.

Итак, судии, пусть для Вас, образованнейших людей, будет священным имя поэта, которого не оскорбила никакая варварская страна. Камни и пустыни отвечают голосу (Поэта); часто даже на диких животных пение производит впечатление, и они останавливаются: (неужели же) на нас, обученных лучшим наукам, не действует голос поэтов? Колофонцы считают Гомера своим гражданином, хиосцы присваивают его себе, саламинцы оспаривают у них, смирнцы утверждают, что он их гражданин и на этом основании посвятили ему храм в городе. Кроме того, очень много городов усиленно спорят между собой (из-за него).”

Capitolul 8

(În plus, știm de la cei mai buni și mai educați oameni că studiul tuturor celorlalte materii se bazează pe știință, reguli și artă, dar poetul este renumit pentru darurile sale foarte naturale, inspirate de puterea sufletului și animate prin spiritul divin. Așadar, poetul Ennius, cunoscut de noi, îi numește pe poeți sfinți, pentru că ei par să fi fost trimiși sub forma unui fel de dar și binefacere a zeilor.

Deci, judecători, să fie sfânt pentru voi, cei mai educați oameni, numele poetului, care nu a fost insultat de nicio țară barbară. Pietrele și deșerturile răspund glasului (Poetului); de multe ori până și animalele sălbatice sunt impresionate de cânt și se opresc: (oare chiar) că vocea poezilor nu va avea efect asupra noastră, dresați în cele mai bune științe? Colofonienii îl consideră pe Homer ca cetățean al lor, chienii l-au însușit,

salamienii dispută cu ei, smirniienii pretind că el este cetățeanul lor și pe această bază i-au dedicat un templu în oraș. În plus, multe orașe se ceartă intens pentru el între ele.)

Versoul foii:

„Глава IX

И вот они добиваются его, чужестранца, даже после его смерти, потому что он был поэт; станем ли мы отвергать при жизни того, который по своему желанию и законам наш? В особенности, когда Архий уже давно посвятил свое время и свой талант возвеличению славы и заслуг римского народа. Ведь он еще юношей принялся за (описание) войны с кимврами и приобрел расположение того знаменитого Мария, который, казалось, не особенно уважал (казался слишком грубым) подобные занятия.

22 апреля 1918 года.”

Capitolul IX

(„Și așa îl urmăresc, străin, chiar și după moarte, pentru că era poet; Îl vom respinge în timpul vieții pe cel care este al nostru conform dorințelor și legilor noastre? Mai ales când Archius și-a dedicat mult timp și talent pentru a înălța gloria și meritele poporului roman. Până la urmă, încă din tinerețe, a început să (descrie) războiul cu cimbrii și a dobândit favoarea aceluia celebru Marius, care nu părea să respecte în mod deosebit (părea prea nepolitic) asemenea activități.

22 aprilie 1918.)

2. În cartea „Геродотъ. Скиѳия. Поход Дария на скиѳовъ. Часть I: Текстъ, Часть II: Комментарій” (Nr. 36 din acest catalog) este prezentată descrierea celor mai importante evenimente istorice din 9 cărți ale „Istoriei” lui Herodot. În opera sa, *Istoriei*, care este o capodoperă literară cu multe digresiuni și anecdote măiestrit inserate în istorisirile sale, scrisă în dialect ironic, Herodot își propune programatic să abordeze prima mare confruntare dintre lumea orientală (Asia) și cea apuseană (Grecia), dintre despotismul oriental și democrația elenă, culminând cu războaiele medice. Opera sa este alcătuită din 9 cărți, fiecare purtând numele unor Muze: Clio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsihora, Erato, Polimnia, Urania, Calliope. Cum este structurată opera „*Historiai*” de Herodot? Aflăm din conspectul elevului, notițele manuscrise au aparținut lui V. Grodețki:

„I кн. История Лидии. Крѣз. Кир. Его поход на Массагеты и смута.

II кн. Камбиз. Нравы, обычаи и учреждения Египта.

III кн. Покорение Египта Камбизом. История Персии [...]. Воцарение Дария. Обзор внутреннего устройства Персидск. государства, установленные Дарием.

IV кн. Дарий Гистасп и его поход на Скифию. Описание Скифии.

V кн. Восстания малоазийских греков против Дария.

VI кн. Два неудачные похода Дария на Грецию (при Афинах и Марафоне).

VI кн. Громадные приготовления к новой войне. Шествие бесчисленной массы варваров в Европу под предвод. ц[аря] Ксеркса. Поход Ксеркса через Фракию, Македонию и Фессалию до Фермопил. Смерть Леонида.

VII кн. Завоевание и сожжение Афин. Битва при Саламине и бегство персов.

VIII кн. Битвы при Платеях и Микале. Победа афинян при Сесте в 478 г.”

(Cartea a I-a Povestea Lydiei. Cresus. Cyrus. Campania lui împotriva Massagetei și a tulburărilor.

Cartea a II-a Cambises. Morale, obiceiuri și instituții din Egipt.

Cartea a III-a. Cucerirea Egiptului de către Cambise. Istoria Persiei [...]. Aderarea lui Darius. Privire de ansamblu asupra structurii interne a statului Persan stabilite de Darius.

Cartea a IV-a. Darius Hystaspes și campania sa împotriva Sciției. Descrierea Sciției.

Cartea a V-a. Revolta grecilor din Asia Mică împotriva lui Darius.

Cartea a VI-a. Două campanii nereușite ale lui Darius împotriva Greciei (la Atena și Maraton).

Cartea a VI-a. Pregătiri enorme pentru un nou război. Procesiunea nenumăraților barbari către Europa sub conducerea Regelui Xerxes. Marșul lui Xerxes prin Tracia, Macedonia și Tesalia până la Termopile. Moartea lui Leonid.

Cartea a VII-a. Cucerirea și arderea Atenei. Bătălia de la Salamina și fuga perșilor.

Cartea a VIII-a. Bătăliile de la Plateea și Mycale. Victoria ateniană la Sesta în 478.)

Poezii scrise pe marginile cărților

1. Pe copertile cărții: *Chrestomathia Poetica sive Eclogae poetarum latinorum in usum studiosae juventutis Rossicae*. Pars. II (Nr. 11 din acest catalog), sunt depistate câteva însemnări în pană, – operele poeților ruși de seamă de la începutul secolului al XIX-lea, Denis Davîdov și Piotr Viazemski. Le trecem, mai jos, în revistă, cu traducerea în limba română. De asemenea, pe foaia de titlu este prezent autograful persoanei care a făcut aceste notițe, Strukov, probabil un membru al familiei generalului Alexandr Petrovici Strukov, eroul războiului ruso-turc din anii 1877-1878. Numele poeților nu erau indicate, le oferim în paranteze.

Om cu talent bogat și multerateral, Denis Davîdov (1784-1839) a lăsat o urmă adâncă în istorie, ca militar de vază, unul din eroii proslăviți ai războiului din anul 1812, ca scriitor istorico-militar și ca poet talentat și neobișnuit. Poezia lui Denis Davîdov îi pătrunsă de spiritul fronderismului atât de caracteristic pentru el. În ea s-a oglindit destul de limpede dispoziția lui opoziționistă, fiind o autentică exprimare de protest împotriva realității de atunci. Împotrivirea și-a exprimat-o în versuri (exclusiv fablele), în însuși chipul eroului liric care prin toate trăsăturile caracterului se opune

oamenilor „cu suflet și chibzuială grea”. Davîdov a reușit să creeze un chip neordinar, strălucitor și concret de „erou cântăreț”, poet militar, husar brav și partizan viteaz, chip autobiografic și autoportretic.²³

Piotr Andreevici Viazemski (1792-1878) a fost poet și critic literar rus. Importanța deosebită în viața literară rusă, că sfătuitor și critic al lui Pușkin (*Письма из Парижа – Scrisori din Paris*, 1826/1827). Compuneri satirice (*Негодование – Îndignare*, 1820; *Русский бог – Zeul rus*, 1828), fabule, dialoguri, epigrame de factură neoclasică. Poezie romantică în ton minor (*Зимние карикатуры – Caricaturi de iarnă*, 1828).²⁴

[Denis Davîdov]

Моя пѣсня

Я на чердакъ переселился:
Жить выше, кажется, нельзя;
С швейцаромъ, кучеромъ простился,
И повара лишился я.
Толпѣ заимодавцевъ знаю
И безъ швейцара дать ответъ:
Я дверь самъ важно отворяю
И говорю имъ: дома нетъ!

В дни праздничные для катанья
Готовъ извозчикъ площадной,
И будуар мой, зала, спальня
Вмѣстились в горнице одной.
Гостей искусно принимаю,
Глупцамъ показываю дверь,
На стулъ один друзей сажаю,
А милюнкую на постель.

Мои владенья необъятны –
Вокругъ столицы шумной сей
Всѣ мызы, гдѣ собранья знатны,
Гдѣ пиръ горой, толпа людей.

Мои всѣ радости в стакане;
Мой гардеробъ лежитъ въ ряду;
Богатство въ часовомъ карманѣ;
А садъ – в Таврическомъ саду.
Обжоры, пьяницы! хотите
Житье-бытье мое узнать?
Вы слухъ на песнь мою склоните,
И мнѣ старайтесь подражать!
Я завтракъ сытой получаю
Отъ друга, только что проснусь,
Обѣдать в гости уезжаю,
А спать без ужина ложусь.

О богачи! Не говорите,
Что жизнь не счастлива моя,
Нахальству моему простите,
Что съ вами счастием равен я!
Я кой-какъ день переживаю:
Богачъ роскошно год живетъ.
Чѣм кончится? – и я встрѣчаю,
Как миліонщикъ, новый годъ.

²³Orlov, Vladimir. Denis Davîdov [Cuvânt introductiv]. In: *Davîdov, Denis. Poezii alese / Tradus de H. Florin*, Chișinău, Școala sovietică, 1952, pp. 3, 18-19.

²⁴Viazemski, P. A. In: *Scritori străini: Mic dicționar*. București: Editura științifică și enciclopedică, 1981, p. 606

Cântecul meu

*Eu în mansardă am trecut
Cu traiul, mai sus nici că se poate;
Rămas fără portar și vizitiu,
Și fără bucătar.
Gloatei de creditori
În schimb, răspund fără portar,
Atunci, când ușa o deschid
Și strig: Acasă nu-i!*

*În zilele de sărbătoare
Încap, în chichineața mea –
Alcov, salon și dormitor;
De 'nghesuială chiar nu mor.
Pe oaspeți dragi îi omenesc,
Pe cei stupizi – îi dau afară.
Amicul mi-l așez pe scaun;
Mândruța însă pe pătuc.*

*Feuda mea e necuprinsă,
Îmbrățișând oraș 'ntreg,
Pe mic, pe mare și oște
Unde mulțimea-și dă binețe.
Pe fundul cupei – bucuria,*

*Iar garderoba-i pe speteze,
Comorile – în buzunar;
Grădina, negreșit, de Tavria.*

*Bețivelor și îmbuibaților!
Vreți să-mi cunoașteți viața?
Voi care cântul mi-l pociți
Și vreți să-mi semănați.
Dejunul boieresc de cum fac ochii
Prietenii-mi aduce
Iar prânzul pe oște-l iau.
Cina? Adorm și fără ea.*

*O, îmbuibaților, nu-mi spuneți
C-aș fi complet dezmoștenit;
Obraznici, zic, și mi-o iertați,
Ca voi, sunt însă fericit.
Și zilele îmi trec, cum trec.
Boierii huzuresc un an,
Și până la urmă, cam atât.
Iar eu întâmpin noul an
Asemeni celui mai bogat.*

Traducere: Ghenadie Postolache

[Piotr Viazemski]

Битый песъ

*Песъ лаялъ на воровъ; пса утром отодрали
За то, что лаем смѣлъ встревожить барский сонъ.
Песъ спал в другую ночь, домъ воры обокрали:
Отодранъ песъ за то, зачѣмъ не лаялъ онъ.*

Câinele bătut

*Lătrase câinele la hoți; iar dimineața fu bătut,
Căci, vezi, tu, a trezit jupânii;
În altă noaptea adormi, când hoții dară busna.
Și iarăși fu snopit – fiindcă rămase mut.*

Traducere: Ghenadie Postolache

2. Pe coperta cărții: **Schiller. Die Jungfrau von Orleans: Текст с введениемъ, примѣчаніями и словаремъ** (Nr. 75 din acest catalog) este depistat acest fragment umoristic, semnat, probabil, de elevul L. Lomakin:

„На жирафъ мы катались,

Всѣ на это дивовались,
 А насъ было семь ребятъ:
 Зайка, парочка котятъ,
 Старый филинъ забіяка,
 Ежъ, лягушка да собака.
 Мы катались, да смѣялись,
 А бѣды не дожидались,
 А бѣда-то насъ ждала –
 Пальма около росла.
 И жирафъ-то насъ обидѣл
 Ветку сочную увидѣл.
 И словечки не сказавъ,
 Поднялъ голову жирафъ.
 И со спинки, с тяжкимъ вздохомъ
 Мы посыпались горохомъ,
 Ежъ в корзинку угодил.
 Так жирафъ нас угостилъ.”

Cu toții călăream girafa

Toată lumea se uimise,
 Iar de toți eram noi șapte:
 Motanași la număr doi,
 Un puștan de iepuroi,
 Aricioi, broscuță, câine,
 Bufnița ce cântă noaptea.
 Ne plimbam de zori, râdeam,
 Fără grijă, veseli, iată,
 Dar degeaba ne gândeam
 Că ieșim basma curată.
 Căci alături, na, spre cer
 Tot creștea un palmier.
 Și girafa und' se duce
 Când zări crenguța dulce?
 Gâtul și-l lungi, prea tare,
 Și urma-vă, ah, ce oare?
 Și ne-am dus de-a dura toți,
 De pe șalele-i lucioase,
 Nici ariciul nu scăpase.
 Uite-așa ne ospătase!

Traducere: Ghenadie Postolache

Însemnări lăuate pe exemplarul cărții „Die Jungfrau von Orleans” de Friedrich Schiller.

**V. Expoziția de documente:
„MANUALE DIN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN
CHIȘINĂU. LITERATURĂ DIDACTICĂ CU ȘTAMPILELE
LIBRĂRIILOR PRIVATE LOCALE
(SFÂRȘITUL SEC. XIX – ÎNCEPUTUL SEC. XX)”,
organizată cu prilejul aniversării a 190 de ani de la fondarea
Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova**

Partea 1: Seminarul Teologic, Gimnaziul nr. 1.

Partea 1: Bibliotecile Pensionului, Școlii Reale, Liceului „Regina Maria”, etc.

Partea 2: Cărți cu ștampilele librărilor-papetării.

VI. INDEXURI AUXILIARE

6.1. Index de instituții (Seminarul, gimnaziul, pensioane, licee, librării-papetării)

Biblioteci:

Gimnaziul de Băieți nr. 1 11-32, 34

Gimnaziul de Băieți nr. 2 58

Gimnaziul de Băieți nr. 3 68

Gimnaziul de Fete al Zemstvei 61

Liceul „Alexandru Donici” 97

Liceul „Alec Russo” 47

Liceul „B.P. Hașdeu” 12, 13, 17-29, 33, 36-38, 40-46, 96

Liceul de Băieți „Mihail Eminescu” 59,60

Liceul de Fete „Regina Maria” 62

Liceul Eparhial de Fete din Chișinău 98

Liceul „Jeanne d' Arc” 102

Pensionul Gimnaziului nr. 1 din Chișinău 32-46

Pensionul pentru Copii de Nobili al Seminarului Teologic 1

Școala Normală 100

Școala Reală 47-54

Seminarul Teologic 1-3, 5-10, 33(?)

*

Biblioteca Comunității Evanghelice Germane din Chișinău 55

Librării și papetării:

Boșoer 10, 43, 69, 70

Dailis 73, 74

Dih 63-68, 70

Șah 7, 35, 36, 38, 39, 42, 45, 46, 75, 76, 90

Șehter 71-74

„Образование”/„Educația” 78-83

„Просвещение” 77

6.2. Index de nume

A

Alexandru, Eremia St. 95
Allendorf, J. 55-57
Arnaut, F. 94

B

Babare E. 27
Braniște, C. 12
Baeuerle, E. 56, 57
Burjakovsky, Lyly 98

C

Castraveț, Ion 100
Colodinski 25

D

Dincov 25
Dragonișter, Țilea 102

G

Garbuz, Simion 100
Gerșcovici 83
Glijinschi, David 100

K

Kozloff, V. 105

L

Lepși, J. Eugen 97
Lungu, Nicolae 98

M

Maiboroda, Franya 98
Markof 104
Modval, Laurențiu 59

N

Nagacevsky, Elina 98

P

Patrașcanu, Vasile 98

S

Sultitky 5

Ș

Ștefănescu, Stelian 101

Șor, S. 99

V

Volcinschi, Koka 60

*****

A

Андрій, В. 40

Б

Баконский, Р. 87
Балан, Г. 87
Балтеян, Иван Ф. 2
Басин, Сим. 88
Блажен В. 88
Богаевский, Иосиф 1
Бодеско, А. 34
Боканча, Георгий 6
Борзяков, Владимир 41, 43
Бородин 6
Брум, Симеон 10

B

Валуца, М. 43
Вишневский, Н. 1
Волин, М. 68
Вольф, Григорий 77

Г

Годлевский, Р. Н. 39
Гойлов, Яков 41, 42
Горбановский, Аркадий 7
Григориевский 25
Гримальский, Евфимий 6
Гродецкий, В. 36
Гучишин, Иван 6

Д

Делинский, Евфтихий 10
Денбский, Сергей 41
Димо, Вл. 25
Драгомирецкий 72
Дубинская, А.Х. 89
Дурдуфи, Иван 41
Душаков, Савва 9

З

Занглифис, Н. 46
 Затик, Иоанн 10
 Затик, Петр 10
 Зубков, Стефан К. 9

И

Иванченко, Н. 39
 Исак, Григорий 10
 Исак, Ефимий 10
 Исаков 25

К

Кайсын, Петр 5
 Каптаренко, Георгий 6
 Каразан, Владимир 41
 Кириллович, Павел 5
 Кобец, Н. 33
 Кобылин, Петр 1
 Колов, П.(?) 91
 Комаровский, Н. 76
 Костанжи, К. 10
 Которобай, Константин 10
 Кристи, Иван 89
 Кристи, Екатерина И. 89
 Кроитор, Яков П. 5
 Крупенский Г. 90
 Крупенский, Феодор 84
 Кручереско, К. 10
 Ксиптерас, А. 33
 Ксиптерас, Дм. П. 27, 37

Л

Ломакин, Л. 75
 Лунга, Александр 8
 Львовский 88

М

Манясаров, Мануил 8
 Маркоч, Алекса 9
 Матеивичи 86
 Матиевич, А.С. 93
 Махо, Василий 1
 Мущинский, Георгий 6

Н

Нелидов, Д. 89

О

Оат, Александр 45, 46
 Орлов, Н.А. 93

П

Полянский, Жоржик 5
 Попов В. 63
 Попов Д.С. 80
 Попов, Михаил 87
 Попович, Григорий Г. 1, 3
 Попович, Илюша 5
 Попович, Никанор 5
 Портарескул, Алексей 85
 Порубин, Симеон 87
 Прохоренко, Аркадий Г. 65

Р

Рейдель, И. 92
 Родионов, Л. 41
 Рудский, Александр 1
 Рыльнов (?), Л. 42

С

Савва, М. 10
 Самсонов, Евгений 5
 Спиваков, Иван 1
 Споров (?), К.И. 38
 Струковы 11
 Суручан, Николай 5
 Сырбу, В. 25

Ф

Фук, Н. 37

Х

Хаджи-Ишча, Влад. 4
 Халдевич, Иван 87
 Халкий, Григорий 5

Ц

Цуровский, Симеон А. 87

Ч

Чернявский, Андрей Н. 87
 Чернявский, Георгий 2
 Чулков, Александр О. 6

Я

Яновский, Леонтий А. 1, 4

6.3. Index geografic

Berlin 47, 80, 82

Braunschweig 89

București 59, 60, 95, 100, 101 **Țarskoe Selo** 7, 28, 29, 36, 46

Dubbeln (Jurmala) 68

Dresden 56

Hannover 12, 13

Harkov 11

Heidelsberg 83

Iași 94

Kassel 50, 51, 25, 27, 49, 55, 57, 61, 65, 77, 79, 85-88, 90, 105

Moscova 1, 4, 9, 16, 33-35, 45, 66, 69, 72, 84

Odessa 14, 62, 76

Paris 52, 58, 96-99, 102, 103, 104

Prati 17

Sankt-Petersburg 5, 6, 8, 10, 24, 26, 30, 31, 37-44, 53, 54, 63, 64, 67, 70, 71, 73- 75, 78, 81, 91, 92, 93

Stuttgart 32, 48

Leipzig (Lipsia) 2, 15, 18, 19, 20-23,

Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Str. 31 August 1989, nr. 78 A
Chișinău, MD-2012
Republica Moldova
Tel./Fax: (37322) 22-14-75
E-mail: biblioteca@bnrm.md

SEMNE PE CARTE

**Însemnări ale cititorilor și ștampile ale bibliotecilor instituțiilor de învățământ
și ale librăriilor private din Chișinău
pe publicațiile păstrate în colecțiile Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova
(sfârșitul sec. XIX-începutul sec. XX)
Catalog**

Bun de tipar: 14.11.2024

Apărut: 2024

Coli de tipar: 10,6

Tiraj: 10 ex.

Tiparul sub comanda nr. 12

Executat la F.P.C. Primex-Com S.R.L.

Bd. Grigore Vieru, nr. 26 Chișinău, MD-2005

Republica Moldova

Tel.: (37322) 27-53-05, (37322) 22-66-82 E-mail: primex@dnt.md